

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ PROGRAMI**

**ÇOCUKLARIN SINIFA ASILAN YAŞLI GÖRSELLERİNE
YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN YAŞLANMAYA İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİNE ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Cansu TAŞDEMİR

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Canan AVCI

Bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesi tarafından PYO.EGF.1904.23.008 proje numarası ile desteklenmiştir.

SAMSUN
2025

TEZ KABUL VE ONAYI

Cansu TAŞDEMİR tarafından, Dr. Öğretim Üyesi Canan AVCI danışmanlığında hazırlanan “ÇOCUKLARIN SINIFA ASILAN YAŞLI GÖRSELLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN YAŞLANMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNE ETKİSİ” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 10.5.2022 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Dr. Öğr. Üyesi Canan AVCI Ondokuz Mayıs Üniversitesi Temel Eğitim Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Yeliz KINDAP TEPE Ondokuz Mayıs Üniversitesi Gelişim Psikolojisi Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Fatma Çağlin AKILLIOĞLU Dumlupınar Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Faik Ahmet SESLİ
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi?

Evet ☒

Hayır ☐

03/02/2025
Cansu TAŞDEMİR

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: ÇOCUKLARIN SINIFA ASILAN YAŞLI GÖRSELLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN YAŞLANMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNE ETKİSİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 24/12/2024 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 3

Tek kaynak oranı : % 1 çıkmıştır.

03/02/2025
Dr. Öğretim Üyesi Canan AVCI

ÖZET

ÇOCUKLARIN SINIFA ASILAN YAŞLI GÖRSELLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN YAŞLANMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNE ETKİSİ

Cansu TAŞDEMİR

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Sınıf Eğitimi Programı

Yüksek Lisans, Şubat/2025

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Canan AVCI

Araştırma, 4-6 yaş aralığındaki çocukların yaşlanmaya ilişkin görüşlerinin (YİG) açığa çıkarılmasını, bu görüşlerin üzerinde cinsiyet, yaş, yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığı ve ebeveynlerin YİG'inin etkilerini ve sınıfa asılan olumlu yaşlı yetişkin görsellerinin çocukların YİG'inde herhangi bir değişikliğe yol açıp açmadığını incelemeyi amaçlamaktadır. Yapılan araştırmada YİG katılımcıların hem yaşlı yetişkinler, yaşlılık ve genel olarak yaşlanma hakkındaki algılarını hem de kendi yaşlanmasına ve yaşlılığına ilişkin öz-algılarını içermektedir. Araştırma, tek grup öntest-sontest zayıf deneysel desen modeline göre desenlenmiştir. Araştırma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay erişilebilir örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir ve araştırma grubunu beş farklı anasınıfında eğitim gören 71 çocuk ve onların ebeveynleri oluşturmuştur. Yapılan araştırmada çocukların YİG'i hem resim çizimi hem de görüşme yoluyla ön-test ve son-test uygulamalarında ölçülmüştür. Sınıfa asılan olumlu yaşlı yetişkin görselleri müdahale aracı olarak kullanılmış ve çocukların her bir görsele yönelik algısını ölçmek için iki açık uçlu soru sorulmuştur. Ebeveynlerin yaşlı yetişkinlere ve yaşlanmaya dair algıları, "Yaşlanma İmgesi" sorusu (Levy vd., 2004) ve "Ebeveynlerin Yaşlı Yetişkin Kalıp Yargıları Anketi"nin (Lineweaver vd., 2017) Avcı ve diğerleri (2024) tarafından uyarlanmış versiyonu ile ölçülmüştür. Ebeveynlerin kendi yaşlılıklarına dair öz-algıları ise bir açık uçlu soru (Jarrott ve Savla, 2016; Lloyd vd., 2018) ve Lasher ve Faulkender (1993) tarafından geliştirilen ve Wise ve Onol (2021) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Yaşlanma Kaygısı Ölçeği" ile ölçülmüştür. Bu ölçeklerin yanı sıra katılımcıların demografik özellikleri ve günlük hayatta yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığı hakkında bilgiler toplanmıştır. Araştırmada elde edilen nitel veriler, içerik analizi yöntemi ile; nicel veriler ise betimsel istatistik, parametrik ve parametrik olmayan testler kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda 4-6 yaş aralığındaki çocukların olumsuz YİG ve yaşlılık kalıp yargılarına sahip oldukları görülmüştür. Çocukların YİG'i ile cinsiyetinin, yaşının, yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığının ve ebeveyn görüşlerinin ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan, çocukların yaşlılık kalıp yargıları ile çelişen sınıf görsellerine yönelik görüşlerinin deneysel uygulamadan sonra ölçülen YİG'i ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Yaşlanmaya ilişkin görüşler, Kalıp yargılar, Sınıf görselleri, Okul öncesi çocuklar

ABSTRACT

The Impact of Children's Perceptions of Older Adult Images Displayed in the Classroom on Their Views on Aging

Cansu TAŞDEMİR

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Primary Education

Classroom Teaching Programme

Master, February/2025

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Canan AVCI

The study aims to reveal the views on aging (VoA) of children aged 4–6, examine the effects of gender, age, frequency of interaction with older adults, and parental VoA on these views, and investigate whether the presence of positive images of older adults in the classroom leads to any changes in children's VoA. In this study, VoA encompassed participants' perceptions of older adults, aging, and old age in general, as well as their self-perceptions regarding their own aging and future old age. The research was designed using a one-group pretest-posttest weak experimental design. The study group was determined through the convenience sampling method, one of the purposive sampling techniques, and consisted of 71 children enrolled in five different preschool classrooms and their parents. The children's VoA were assessed through drawings and interviews during the pretest and posttest phases. Positive images of older adults were used as an intervention tool, and two open-ended questions were used to assess the children's perceptions of each image. The parents' perceptions of older adults and aging were measured using the "Aging Semantic Differential" (Levy et al., 2004) and the Turkish-adapted version of the "Parent Stereotypes of Older Adults Questionnaire" (Lineweaver et al., 2017) by Avcı et al. (2024). The parents' self-perceptions regarding their own aging were assessed using an open-ended question (Jarrott & Savla, 2016; Lloyd et al., 2018) and the "Aging Anxiety Scale" developed by Lasher and Faulkender (1993) and adapted into Turkish by Wise and Onol (2021). Additionally, the participants' demographic information and frequency of interaction with older adults in daily life were collected. The qualitative data obtained in the study were analyzed using content analysis, while the quantitative data were analyzed using descriptive statistics and parametric and non-parametric tests. The findings revealed that the children held negative VoA and old age stereotypes. No significant relationship was found between the children's VoA and their gender, age, frequency of interaction with older adults, or parents' views. On the other hand, the children's responses to the classroom images that challenged their old age stereotypes were found to be associated with their VoA measured after the experimental intervention.

Keywords: Views on Ageing, Stereotypes, Classroom visuals, Preschool children

Aileme ve seçebildiğim ailem olan dostlarıma...

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu araştırma Ondokuz Mayıs Üniversitesi tarafından PYO.EGF.1904.23.008 kodu ile desteklenmiş ve proje olarak hazırlanmıştır. Destekleri için Ondokuz Mayıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'ne teşekkür ederim.

Araştırmanın her aşamasında bana rehberlik eden, bu yolculukta yolumu aydınlatan, bilgi ve deneyimleri ile bana yeni ufuklar açıp beni her zaman daha ileri taşıyan değerli danışmanım Sayın Dr. Canan AVCI hocama içten teşekkürlerimi sunarım. En yorulduğum anlarda bile bana güç verdiği, yorumları ile yeni bakış açıları kazandırıp destekleriyle cesaretlendirdiği için, her zaman yeniliğe açık olup beni de buna teşvik ettiği için ona büyük bir minnet borçluyum. Bu süreçte lisans yıllarımdan beri elini hep omuzumda hissettiğim hocam Sayın Prof. Kasım KIROĞLU'na destekleri ve motivasyonu için çok teşekkür ederim. Onların sayesinde bu süreçte çok şey öğrendim ve birçok başarı elde etme şansı yakaladım.

Beni her daim destekleyen, her ne kadar bu süreçte onları ihmal etmek zorunda kalmış olsam da kendileri beni hiçbir zaman ihmal etmeyen, en zor anlarımda dahi yanımda olan sevgili aileme sonsuz şükranlarımı sunarım. Bana inançları, sevgileri ve sabırları, bu yolculuğun en büyük dayanağı oldu. Özellikle anneme ve babama, bana sabretmeyi, güçlü kalmayı öğrettikleri için, her zaman güven verdikleri için ve kararlarımın saygı duyup her adımda beni yüreklendirdikleri için minnettarım. Tez yazarken yanımda bekleyen, hayatın zorluklarını unutturup bana böylesine masum bir sevginin varlığını hatırlatan kedilerimiz Luna ve Pia'ya; küçücük kalbi ile işlerimi bitirip onunla oyun oynamamı bekleyen, tezimin bir kısmında bana eşlik eden, tüm özlemlerimize rağmen yaşının üstünde bir sabır gösterip bekleyen ve sevgisi ile yüreğimi ısıtan yeğenim Umay Bilge'ye sonsuz teşekkür ederim. Araştırma sürecinde en bunaldığım anlarda koşarak imdadıma yetişen, attığım her adımda yanımda olan, varlıkları ile hayatımı renklendiren, en küçük başarılarımda dahi ardında isimleri olan ablalarım Funda ve Tuba ile kardeşim Kübra'ya minnettarım. Onların varlığı ve fedakarlıkları, bu sürecin yükünü hafifletip, her anını daha anlamlı kıldı. Bana, bu yola çıkma ve bu uğurda ilerleme cesareti verdikleri için sonsuz teşekkür ederim. Bugün var olduğum kişi olmamdaki katkıları için aileme minnettarım.

Yıllardır beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan, her çağırdıklarında yanlarında olamasam da bana asla kırılmayıp bu süreçte beni anlayarak sonsuz destek olan, tüm

süreç boyunca tüm duygularıma ortak olan dostlarım Aykut ÜSTÜN, Burakcan KAZAN, Canan İNAN ERGÜN, Elif ÜSTÜN, Havva AKYÜZ, Kübra ŞEN, Mustafa Samet KABLAN, Özkan ERGÜN, Özlem KABLAN ve Ramazan Barış AKYÜZ'e; kilometrelerce öteden hep benimle olduklarını ve desteklerini hissettiren Burak ARDIÇ, Cansu ERGÜL DUDU, Nurgül BOYACIOĞLU ve Zeynep KÖK SOLAK'a; bulamadığım kaynaklara ulaşmamda destek olan ve saatlerce akademik sohbetler edebildiğim Çınar Furkan İLHAN'a; tez yazım süreci boyunca bana dünyanın en lezzetli kahvelerini yapan ve molalarımda garip hikayelerle yüzümü güldüren Hayat ÖZÇELİK ve Sevgi CAN'a; bir gün yeniden görüşünceye dek ayrı düştüğüm ve gidişi ile dahi bana birçok şey öğreten dostum Mahsum UZUNCA'ya sonsuz teşekkür etmek istiyorum. İnsanın yeryüzünde seçebildiği bir ailesinin de olabileceğini onlar sayesinde öğrendim.

Bu tezi yazarken bana ilham veren, bilgilerini ve tecrübelerini paylaşan tüm akademisyenlere, meslektaşlarıma, dostlara ve bana katkı sunan herkese teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak, bu araştırmanın her satırının emek, umut ve sabır taşıdığına inanıyorum. Bu yolculuğun bana kattığı her şey için kendime de teşekkür ediyorum. Beni bugünkü ben yapan tüm anlara ve insanlara teşekkürlerimle...

Cansu TAŞDEMİR

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	9
1.3. Araştırmanın Önemi	10
1.4. Tanımlar	12
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	13
2.1. Çocuklarda Ön Yargı ve Kalıp Yargıların Oluşumu	13
2.2. Yaşlanmaya İlişkin Görüşler	16
2.2.1. Yaşlı Yetişkinlere ve Yaşlanmaya İlişkin Algılar	16
2.2.2. Yaşlılık Öz-algısı ve Yaşlanma Kaygısı	18
2.3. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri	21
2.4. Yaş Ayrımcılığı	25
2.5. Çocukların Yaşlı Yetişkinlere ve Yaşlanmaya İlişkin Oluşturduğu Olumsuz Kalıp Yargılarının Giderilmesi ve Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin Olumlu Hale Getirilmesi ..	28
2.6. Sınıf Görsellerinin Çocuklar Üzerindeki Etkileri ve Yaşlanmaya İlişkin Olumsuz Görüşlerin Giderilmesinde Kullanılması	32
3. YÖNTEM	37
3.1. Araştırmanın Türü ve Deseni	37
3.2. Araştırma Grubu	37
3.2.1. Çocuk Araştırma Grubu	38
3.2.2. Ebeveyn Araştırma Grubu	39
3.3. Veri Toplama Araçları	40
3.3.1. Çocukların Demografik Özellikleri ve Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerini Ölçmede Kullanılan Araçlar	40
3.3.2. Ebeveynlerin Demografik Özellikleri, Yaşlı Yetişkinlerle Etkileşimleri ve Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerini Ölçmede Kullanılan Araçlar	45
3.3.2.3.1. Ebeveynlerin Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algıları	46
3.3.3. Çocukların Sınıfa Asılan Yaşlı Yetişkin Görsellerine Yönelik Algıları	48
3.4. Veri Toplama Süreci	61
3.4.1. Çocuklardan Veri Toplama Süreci	62
3.4.2. Ebeveynlerden Veri Toplama Süreci	65
3.5. Verilerin Analizi	65
3.5.1. Değişkenlerin Oluşturulmasına Yönelik Analizler	66
3.5.2. Değişkenlerin Normalliklerinin Sınanması	70
3.5.3. Araştırma Sorularına Yönelik İstatistiksel Analizler	74
3.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliliği	76
4. BULGULAR	78
4.1. Çocukların ve Ebeveynlerin Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri	78
4.1.1. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri	78
4.1.2. Ebeveynlerin Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri	85
4.2. Çocukların Sınıfa Asılan Yaşlı Yetişkin Görsellerine Yönelik Görüşleri	92
4.3. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri ile Cinsiyet, Yaş ve Yaşlı Yetişkinlerle Etkileşim Sıklığının İlişkisi	93

4.4. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri ile Ebeveynlerinin Görüşlerinin İlişkisi....	98
4.5. Çocukların Sınıfa Asılan Yaşlı Yetişkin Görsellerine Yönelik Görüşleri ile Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin İlişkisi.....	100
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	102
5.1. Çocukların ve Ebeveynlerin Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri.....	102
5.1.1. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri	102
5.1.2. Ebeveynlerin Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri	104
5.2. Çocukların Sınıfa Asılan Yaşlı Yetişkin Görsellerine Yönelik Görüşleri	105
5.3. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri ile Cinsiyet, Yaş ve Yaşlı Yetişkinlerle Etkileşim Sıklıklarının İlişkisi	105
5.4. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri ile Ebeveynlerinin Görüşlerinin İlişkisi..	107
5.5. Çocukların Sınıfa Asılan Yaşlı Yetişkin Görsellerine Yönelik Görüşlerinin Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri ile İlişkisi.....	108
5.6. Sınırlılıklar	109
KAYNAKLAR	113
EKLER	129
Ek 1. Ölçek Kullanım İzni	129
Ek 2. Etik Kurul İzin Belgesi.....	130
Ek 3. Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Uygulama İzin Belgesi	131
Ek 4. Veli Onam Formu.....	132
Ek 5. Çocuk Poster Döngüleri Kodlama Sayfası	133
Ek 6. İşlevsel Tanımlar	135
Ek 7. Kavramsal Kategoriler ve Boyutlar	139
ÖZ GEÇMİŞ.....	141

KISALTMALAR

DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
EKYD	: Ebeveyn Kalıp Yargı Değerlik
ENKY	: Ebeveyn Negatif Kalıp Yargı
EPKY	: Ebeveyn Pozitif Kalıp Yargı
EPYİ	: Ebeveyn Pozitif Yaşlanma İmgesi
EPYÖ	: Ebeveyn Pozitif Yaşlanma Öz-algısı
EYİG	: Ebeveyn Yaşlanmaya İlişkin Görüşler
EYK	: Ebeveyn Yaşlanma Kaygısı
EYÖ	: Ebeveyn Yaşlanma Öz-algısı
EYYYYA	: Ebeveyn Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılar
GYPG	: Görsellere Yönelik Pozitif Görüşler
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
PKY	: Pozitif Kalıp Yargı
PYİ	: Pozitif Yaşlanma İmgesi
PYÖ	: Pozitif Yaşlanma Öz-algısı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YİG	: Yaşlanmaya İlişkin Görüşler
YYYYA	: Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılar

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Birinci Poster Döngüsüne Ait Birinci Görsel	52
Şekil 3.2. Birinci Poster Döngüsüne Ait İkinci Görsel	53
Şekil 3.3. İkinci Poster Döngüsüne Ait Birinci Görsel	55
Şekil 3.4. İkinci Poster Döngüsüne Ait İkinci Görsel	56
Şekil 3.5. Üçüncü Poster Döngüsüne Ait Birinci Görsel	57
Şekil 3.6. Üçüncü Poster Döngüsüne Ait İkinci Görsel	58
Şekil 3.7. Dördüncü Poster Döngüsüne Ait Birinci Görsel	59
Şekil 3.8. Dördüncü Poster Döngüsüne Ait İkinci Görsel	60

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1. Çocuklara İlişkin Demografik Bilgiler	38
Tablo 3.2. Ebeveynlere İlişkin Demografik Bilgiler	39
Tablo 3.3. Yaşlı Yetişkin Posterleri ile Değiştirilmesi Hedeflenen Kalıp Yargılar	50
Tablo 3.4. Çocuk Değişkenlerinin Normallik Testleri	73
Tablo 3.5. Ebeveyn Değişkenlerinin Normallik Testleri	74
Tablo 4.1. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri	78
Tablo 4.2. Çocukların Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılarına İlişkin Sınıflandırma	80
Tablo 4.3. Çocukların Kendi Yaşlılığına Dair Öz-algılarına İlişkin Sınıflandırma	83
Tablo 4.4. Ebeveynlerin Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri	86
Tablo 4.5. Ebeveynlerin Yaşlanma İmgelerine İlişkin Sınıflandırma	89
Tablo 4.6. Ebeveynlerin Kendi Yaşlılığına Dair Öz-algılarına İlişkin Sınıflandırma	91
Tablo 4.7. Çocukların Sınıfa Asılan Yaşlı Yetişkin Görsellerine İlişkin Görüşleri	92
Tablo 4.8. Çocukların Cinsiyetleri ile Ön-test ve Son-test Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algıları, Son-test Pozitif Yaşlanma Öz-algıları ve Son-test Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin İlişkisi	94
Tablo 4.9. Çocukların Cinsiyetleri ile Ön-test Pozitif Yaşlanma Öz-algılarının ve Ön-test Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin İlişkisi	95
Tablo 4.10. Çocukların Yaş Grupları ile Ön-test ve Son-test Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılarının ve Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin ve Ön-test Pozitif Yaşlanma Öz-algılarının İlişkisi	95
Tablo 4.11. Çocukların Yaş Grupları ile Son-test Pozitif Yaşlanma Öz-algılarının İlişkisi	96
Tablo 4.12. Çocukların Yaşlı Yetişkinlerle Etkileşim Sıklığı ile Ön-test Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılarının ve Son-test Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin İlişkisi	96
Tablo 4.13. Çocukların Yaşlı Yetişkinlerle Etkileşim Sıklığı ile Son-test Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılarının, Ön-test ve Son-test Yaşlanma Öz-algılarının ve Ön-test Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin İlişkisi	97
Tablo 4.14. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri ile Ebeveynlerin Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin İlişkisi	99
Tablo 4.15. Çocukların Görsellere Yönelik Pozitif Görüşleri ile Son-test Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algıları, Pozitif Yaşlanma Öz-algıları ve Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin İlişkisi	100

1. GİRİŞ

Bu bölümde yapılan tez araştırmasının amacına ilişkin problem durumu açıklanmış olup araştırmanın amaç ve önemine yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İnsan bilişinin en dikkat çekici yönlerinden biri, kategoriler oluşturma, bu kategorilere isim verme ve oluşturulan kategorileri, bilgileri organize etmek için kullanma kapasitesidir. Bu yolla bir taraftan bilişsel verimlilikte artış sağlanırken diğer taraftan bilgi kaybı oluşur. Şöyle ki insanları cinsiyet, ırk, yaş gibi sosyal özelliklerine göre kategorize ettiğimizde, grup içindeki bireysel farklılıklardan ziyade grubun ortak özelliklerine odaklanarız (Waxman, 2010). Bu durum, bizim belirli sosyal özelliklere sahip kişi ya da gruplara karşı anlayışımızı, eylemlerimizi ve kararlarımızı bilinçsiz bir şekilde etkileyen tutumlar veya kalıp yargılar geliştirmemize yol açar.

Kalıp yargılar, belirli bir nesne veya gruba ilişkin bilgi boşluklarını dolduran, onlar hakkında karar vermeyi kolaylaştıran, zihinde önceden oluşturulan imgelerdir. Bu imgeler belirli bir grubun üyelerinin en yaygın olarak bilinen özelliklerine atfedilen inançlardır ve ayrımcılığın bilişsel boyutunu oluşturmaktadır (Balcı ve Tuncel, 2017). Ön yargılar ise bir gruba veya bireylere karşı oluşturulan olumsuz hisler ve tutumlar olarak tanımlanmaktadır (Stangor, 2015). Kalıp yargı ve ön yargıların çok küçük yaşlardan itibaren edinildiği ve bu inanç ve duyguların beş yaşından küçük çocukların sosyal etkileşimlerine yön verdiği görülmektedir (Mulvey vd., 2010; Patterson ve Bigler, 2006; Pauker vd., 2010; Shutts, 2015). Yaşamlarının ilk yıllarından itibaren bireyler arasında cinsiyet ve etnik köken farklılıklarını algılayabilen çocuklar ilerleyen yıllarda sosyal sınıf gibi daha farklı grup işaretlerini de kullanarak diğer bireyler hakkında inanç ve beklentiler oluşturmakta ve çocukların bu düşünceleri diğer bireylerle etkileşimlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Brey ve Pauker, 2019; Pauker vd., 2010; Shutts, 2015). Örneğin, cinsiyete ilişkin kalıp yargıların oluşmasında ilk aşamada çocukların dört yaşından önce "erkekler arabalarla oynar" ve "kızlar bebeklerle oynar" gibi her bir cinsiyetle doğrudan ilişkili inançlara sahip oldukları ve zamanla bu inançları genelledikleri bilinmektedir (Martin vd., 1990). Erken dönemde edinilen bu inançlar, ilerleyen yıllarda bireylerin meslek seçimlerinden sosyal rollerine kadar birçok alanda etkili olmakta ve cinsiyet temelli ayrımcılık veya eşitsizliklere zemin hazırlamaktadır.

Çocukların belirli bir gruba ilişkin sahip olduğu kalıp yargılar hem olumlu hem de olumsuz olabilir. Çocukların başkaları ile ilgili düşünce ve etkileşimlerinde rol oynayan bu kalıp yargılar, onların sosyal ilişkilerinde bu kişi veya grupları iletişimlerine dahil etme veya dışlama tercihlerini belirlemektedir (Brey ve Pauker, 2019; Mulvey vd., 2010; Patterson ve Bigler, 2006; Pauker vd., 2010; Shutts, 2015). Böylelikle özellikle olumsuz kalıp yargılar, belli gruplara yönelik ayrımcı davranışların sergilenmesine çok küçük yaşlardan itibaren zemin hazırlamaktadır (Balcı ve Tuncel, 2017).

Erken yaştan itibaren çeşitli kişi ya da gruplara yönelik olarak edinilen kalıp yargı ve ön yargılar, etnik ayrımcılık ve cinsiyet ayrımcılığından sonra gelen, üçüncü en büyük ayrımcılık türü olan, yaş ayrımcılığının ortaya çıkmasında da önemli bir rol oynamaktadır (Palmore, 2004). Yapılan araştırmalar diğer ayrımcılık türlerinde olduğu gibi yaş ayrımcılığı konusunda da çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik olumlu ya da olumsuz kalıp yargıları erken çocukluk döneminden itibaren zamanla edindiklerini göstermektedir (Couper ve Pratt, 1999; Flamion vd., 2019, 2020; Kwong See vd., 2012; Levy, 2009; Vauclair vd., 2018). Ancak, araştırmalar çocukların yaşlı yetişkinleri tanımlarken daha çok olumsuz ifadeler kullandıklarını ortaya koymaktadır (Bertram vd., 2018; Flamion vd., 2019; Middlecamp ve Gross, 2002; Robinson ve Howatson-Jones, 2014; Vauclair vd., 2018). Örneğin çocuklar, yaşlı yetişkinleri hasta, yorgun ve çirkin gibi ifadelerle betimlemekte ve yaşlıların "korkunç olduğu"nu düşünmektedir (Seefeldt vd., 1977; Zandi vd., 1990).

Çok küçük yaşlardan itibaren yaşlı yetişkinlere ve yaşlanmaya yönelik edinilen olumsuz kalıp yargıların, eğer müdahale edilmezse 4 ile 7 yaş arasında daha olumsuz hale geldiği ve çocukluktan yaşlılığa kadar içselleştirilip sürdürülen bu inançların, bireyin yaşlandığında kendine yönelik olumsuz bir algıya sahip olmasına yol açtığı bilinmektedir (Blunk ve Williams, 1997; Burke, 1981; Dabak Özdemir ve Yıldırım Önk, 2020; Flamion vd., 2020, 2019; Kılıçkaya, 2023; Kwong See vd., 2012; Levy, 2009; Lineweaver vd., 2017; Robinson vd., 2007; Robinson ve Anderson, 2006; Vauclair vd., 2018). Bu süreç, Wurm ve diğerleri (2017) tarafından “Yaşlanmaya İlişkin Görüşler” (YİG) olarak kavramsallaştırılmıştır. Şöyle ki YİG, bir bireyin yaşlı yetişkinler, yaşlılık ve genel olarak yaşlanma hakkındaki algılarını ve kendi yaşlanmasına ve yaşlılığına ilişkin öz-algılarını ifade etmektedir. Bireyin yaşlı yetişkinler ve yaşlanma hakkındaki algıları kişinin yakın çevresi, medya ve kültür

tarafından yaygın olarak vurgulanan kalıp yargılardan etkilenerek; kendi yaşlanmasına ilişkin öz-algısı ise sahip olunan bu algılardan etkilenerek şekillenmektedir (Kornadt vd., 2019; Wurm vd., 2017).

Özellikle son yıllardaki nüfus yaşlanma hızı göz önünde bulundurulduğunda, YİG'in olumlu olması geçmiş zamanlara göre daha da büyük bir önem arz etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) 2023 verilerine göre dünya genelinde 2015 yılında %12 olan yaşlı nüfus oranının 2050 yılında %22'ye çıkması beklenmektedir. Ülkemizde ise toplam nüfus içindeki yaşlı nüfus oranı 2018 yılında %8,8 iken, %21,4 oranında artarak 2023 yılında %10,2'ye yükselmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2024). Bu veriler göz önüne alındığında, yaşamın ilerleyen yıllarında bireylerin kendi yaşlılığı ile ilgili öz-algılarına dönüşen ve yaşlılık dönemindeki algı, duygu ve davranışlarını olumsuz yönde etkileyen yaşlı yetişkinlere ve yaşlanmaya ilişkin olumsuz algıların uzun vadede yaratabileceği olumsuz etkileri (Abrams vd., 2006; Barrett ve Von, 2008; DSÖ, 2023; Flamion vd., 2019; Levy, 2009; Levy vd., 2002a; Levy vd., 2012; Levy vd., 2016; Martens vd., 2004; Masse ve Meire, 2009) azaltmaya yönelik müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Daha önce yapılan çalışmalar bize, küçük çocuklar dahil, tüm yaş gruplarında yer alan bireylerin YİG'inin olumlu olmasının hem yaşlı yetişkinlerin hem de geleceğin yaşlı yetişkinleri olacak çocukların ve gençlerin daha sağlıklı ve mutlu bir yaşlanma süreci deneyimleyebilmeleri için oldukça önemli olduğunu göstermektedir. Ancak, sosyal bir sorun olan yaşlanmaya ve yaşlı yetişkinlere yönelik ön yargı ve kalıp yargıların yetişkinlikte ele alınıp değiştirilmesi oldukça zor olduğu için bu olumsuz duygu ve inançlara erken dönemde müdahale edilmesi ve YİG'in oluşumunun daha iyi anlaşılması gerekmektedir (Kornadt vd., 2019; Shutts, 2015). Tüm bu nedenlerden dolayı yaş ayrımcılığına yol açan olumsuz kalıp yargılara oluşma sürecindeyken, müdahale etmek, zarar verici olabilecek inançların oluşmasını engellemek ve bireylerde olumlu YİG'in oluşmasını sağlamak için çocukluk döneminden itibaren teşvik edici ortam ve deneyimler sunmak oldukça önemli hale gelmektedir.

Çocuklukta kalıp yargı ve ön yargıların oluşumunu açıklayan çeşitli kuramlar bulunmaktadır. Bu kuramlardan biri olan Sosyal Öğrenme Kuramı, çocukların ön yargı ve kalıp yargıları, yakın çevrelerinde yer alan ebeveynlerini, akrabalarını, arkadaşlarını ve öğretmenlerini gözlemleyerek, taklit ederek ve rol model alarak öğrendiklerini savunmaktadır (Allport, 1954; Bandura, 1969). Her ne kadar bu kuram,

özellikle yakın çevrenin etkililiği üzerinde dursa da Bandura (1969), model alma süreçlerinde, kitle iletişim araçlarının, medyanın, televizyonun ve diğer görsel-işitsel medya organlarında sağlanan çeşitli sembolik modellemelerin ihmal edilmemesi gereken önemli kaynaklar olduğunu belirtmektedir. Sosyal Öğrenme Kuramı, ayrıca bu kaynaklara ek olarak, toplumda davranış standartlarının kurumsal olarak organize edilmiş sistemler (örneğin dini, siyasi, hukuki kurumlar ve eğitim kurumları) tarafından yayıldığını ve kolektif olarak uygulanan yaptırımlar tarafından düzenlendiğini öne sürmektedir. Bu kurum ve kuruluşların güçlü ödüllendirme ve cezalandırma yetkilerine sahip olmaları, kolektif olarak uygulanan yaptırımların algı, tutum ve davranış değişikliklerini hızlı ve yaygın bir şekilde etkilemesinde ve sosyal öğrenmelerin oluşmasında rol oynamaktadır. Sonuç olarak, Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre çocukların algı, tutum ve davranış repertuarlarının, farklı gelişim aşamalarında, birden fazla sosyal ve kültürel kaynaktan etkilenecek, karmaşık bir model alma süreci ile oluştuğu bilinmektedir (Bandura, 1969).

Bu kurama ilişkin görüşleri destekler şekilde, daha önce yapılan çalışmalar, ebeveynlerin, öğretmenlerin ve medyanın, küçük çocukların ön yargı ve kalıp yargıları edinmelerinde ve gruplar arası tercihlerinde etkili temel faktörler olduğunu göstermektedir (Branch ve Newcombe, 1986; Brey ve Pauker, 2019; Degner ve Dalege, 2013; Flamion vd., 2020; Meyer, 1980). Özellikle ebeveynlerin, çocukların ilk sosyalleşme deneyimi ve öğrenme süreçlerinde belirli kişi ya da gruplara yönelik kalıp yargı ve ön yargılar geliştirmelerinde rol oynadığı, çocukluk ve ergenlik dönemi boyunca gruplar arası etkileşimlerde çocukların sergilediği tutumları etkilediği ve bu etkinin ilerleyen süreçlerde daha da güçlendiği bilinmektedir (Bandura, 1969; Degner ve Dalege, 2013; Gilbert ve Ricketts, 2008; Lineweaver vd., 2017). Buna ek olarak, ebeveynlerin sahip olduğu görüş ve beklentiler, çocukları için oluşturdukları sosyal çevreyi şekillendirerek çocukların inançlarını etkilemektedir. Örneğin, ebeveynler çocukları için kitap alırken kendi tutum ve inançlarına uygun seçimler yapmaktadır. Seçilen kitaplarda cinsiyete, sosyal sınıflara, yaşa ya da etnik gruplara yönelik bilinçli ya da bilinçsiz olarak vurgulanan kavramlar, çocukların algı ve tutumlarının oluşumunda belirleyici bir rol oynamaktadır (Bellingtier vd., 2024). Sonuç olarak ebeveynler, çocukların çeşitli kişi ya da gruplara yönelik algı ve tutumlarını şekillendiren önemli aktörlerdir.

Sosyal Öğrenme Kuramı bağlamında, çevrenin çocukların grup tercihleri ve inançları üzerindeki etkisi yaş ile ilgili tercihlerinde de aynı şekilde etkili olmaktadır. Yapılan araştırmalar çocukların YİG'inin ve sahip oldukları yaşa ilişkin ön yargı ile kalıp yargıların cinsiyet, yaş gibi bireysel faktörlerle birlikte birçok çevresel faktör ile de erken yaşlardan itibaren şekillendiğini göstermektedir (Avcı ve Erhan, 2022; Dabak Özdemir ve Yıldırım Önk, 2020; Flamion vd., 2020, 2019; Kılıçkaya, 2023; Kwong See vd., 2012; Levy, 2009; Lineweaver vd., 2017; Robinson vd., 2007; Robinson ve Anderson, 2006; Vauclair vd., 2018). Küçük yaş gruplarını da içeren bu araştırmalar, çevresel faktörlerden biri olan çocukların büyük ebeveynleri ile etkileşimlerini işaret etmektedir. Betimsel ve ilişkisel çalışmalar olan bu araştırmaların bir kısmı çocukların yaşlı yetişkinlere yönelik kalıp yargılarını veya büyük ebeveynleri ile etkileşimlerinin kalıp yargıları ile ilişkisini ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu araştırmalara göre büyük ebeveynleri ile daha sık etkileşimde olan çocuklar yaşlı yetişkinlere yönelik daha olumlu görüşlere sahip olmaktadır (Flamion vd., 2019; McGuinn ve Mosher-Ashley, 2002; Wise ve Onol, 2021). Büyük ebeveynler ile sıklıkla etkileşim içerisinde olan çocukların yaşlı yetişkinlerle etkileşimin kalitelerinin artırabileceği ve daha olumlu bir YİG'e sahip olabilecekleri düşünülmektedir (Arpacı ve Bekar, 2013; Burke, 1981; Czarnecki, 2024; Demiriz ve Arpacı, 2016; Flamion vd., 2019; Kılıçkaya, 2023; McGuinn ve Mosher-Ashley, 2002; Pekesen vd., 2021; Sacan vd., 2020; Wise ve Onol, 2021).

Sosyal Öğrenme Kuramı çerçevesinde, çocukların YİG'i ile yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik ön yargı ve kalıp yargıları üzerinde ebeveyn etkisi düşünüldüğünde bu etkinin tartışmalı olduğu görülmektedir. Daha önce yapılan araştırmalar ebeveynlerin yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik inançlarının çocukların tutumları üzerinde önemli düzeyde bir etkisinin olmadığını göstermektedir (Czarnecki, 2024). Örneğin, Flamion ve arkadaşlarının (2020) yapmış olduğu araştırmada çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik bakış açılarının daha kişisel ve duygusal görüldüğü, ebeveynlerin küresel kalıp yargıları benimseme eğiliminde oldukları ve çocukların görüşleri ile ebeveynlerinin görüşlerinin örtüşmediği anlaşılmıştır. Başka bir araştırmada ise okul öncesi dönemdeki çocukların yaşlı ayrımcılık puanları ile ebeveynlerin puanları arasında anlamlı bir ilişki görülmezken (Kılıçkaya, 2023), bir diğer araştırmada yaşça daha büyük çocukların görüşlerinin, küçük çocuklara kıyasla ebeveynlerinin görüşleriyle daha güçlü bir

ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur (Lineweaver vd., 2017). Bununla birlikte ebeveynlerin çocukları için oluşturduğu çevre ile dolaylı bir şekilde çocukların YİG'ini etkileyebildiği bilinmektedir. Daha önce bahsedildiği üzere bu dolaylı etki çocuklar için seçilen kitaplar gibi görsel ve yazılı çeşitli medya araçları ile gerçekleşmektedir (Bellingtier vd., 2024). Bu bulgu ise Bandura'nın (1969) üzerinde durduğu, Sosyal Öğrenme Kuramı'nda bir diğer temel faktör olan medya ve kitle iletişim araçlarının çocukların YİG'i üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir.

Her ne kadar büyük ebeveynlerle etkileşimin olumlu YİG'i sağladığı bilinse de (Arpacı ve Bekar, 2013; Czarnecki, 2024; Demiriz ve Arpacı, 2016; Flamion vd., 2019; Kılıçkaya, 2023; McGuinn ve Mosher-Ashley, 2002; Pekesen vd., 2021; Sacan vd., 2020; Wise ve Onol, 2021) modern toplumlarda sanayileşme ile geniş aileler azalmakta ve çocuklar büyük ebeveynlerinden uzak bir yaşam sürmektedir. Büyük ebeveynlerinden uzak yaşam süren ve/veya çevrelerinde yaşlı yetişkinler olmayan çocuklar yaşlanmayı ve yaşlı yetişkinleri sadece medya aracılığı ile tanımaktadır (Bellingtier vd., 2024). Bu nedenle medya araçları ile çocuklara sunulan yaşlılık temsillerinin neler olduğu ve sunulma şekli oldukça önemli görülmektedir. Alanyazında çocuk kitaplarında ve çizgi filmlerde yer alan yaşlı karakterlerin temsillerini inceleyen çeşitli çalışmaların bulunmaktadır (Avcı ve Erhan, 2022; Dabak Özdemir ve Yıldırım Önk, 2020; Korkmaz vd., 2018). Alanyazında ayrıca görsel ve işitsel medya araçlarıyla çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere ilişkin görüşlerini olumlu yönde değiştirmeye yönelik çeşitli uygulamaları içeren birçok araştırmanın yer aldığı bilinmektedir (Blunk ve Williams, 1997; Burke, 1981; Chitwood ve Bigner, 1980; Flamion vd., 2019, 2020; Gilbert ve Ricketts, 2008; Gualano vd., 2018; Hall ve Batey, 2008; Isaacs ve Bearison, 1986; Klein vd., 2005; Laney vd., 1999; Lineweaver vd., 2017; McGuire, 1993; Middlecamp ve Gross, 2002; Robinson ve Howatson-Jones, 2014; Rosenwasser vd., 1986; Tate Click, 1975).

Konuya ilişkin alanyazındaki müdahale uygulamaları incelendiğinde bu uygulamaların okul müfredatına yaşlanma ve yaşlı yetişkinler ile ilişkili öğrenme deneyimlerinin eklenmesi, okullarda kuşaklararası etkileşim programlarının uygulanması ve görsel medya araçlarının kullanılması gibi çeşitli yöntemleri içerdiği görülmektedir (Blunk ve Williams, 1997; Gualano vd., 2018; Hall ve Batey, 2008; Isaacs ve Bearison, 1986; McGuire, 1993; Middlecamp ve Gross, 2002). Bu yöntemlerden biri olan müfredat uygulamaları ile yaşlanma eğitimlerinin, çocuklarda

yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik olumsuz kalıp yargıları giderme ve olumlu bir YİG oluşturmada etkili olduğu bilinmektedir (Blunk ve Williams, 1997; Demir Dikmen, 2023; Hembacher ve Cruise, 2006). Yapılan birçok araştırmada müfredata eklenen olumlu yaşlı insan görsellerini yansıtan edebi eserlerin, çocuk edebiyatı ve hikayelerin entegrasyonlarının, kelime ilişkilendirme uygulamalarının, soru-cevap etkinliklerinin, çizimlerin ve yaşlı yetişkinlerle yapılan görüşmelerin çocukların olumsuz kalıp yargılarının azaltılmasında etkili olduğu bulunmuştur (Blunk ve Williams, 1997; Hembacher ve Cruise, 2006; Laney vd., 1999; McGuire, 1993).

Bir diğer yöntem olan ve çocuklar ile yaşlı yetişkinlerin birbirlerine karşı olumlu tutumlar oluşturmalarını teşvik etmeyi amaçlayan kuşaklararası etkileşim programlarının ise çocukların görüşleri ve kalıp yargıları üzerindeki etkisi tartışmalıdır (Middlecamp ve Gross, 2002; Rosenwasser vd., 1986; Seefeldt, 1987). Daha önce yapılan bazı çalışmalar bu uygulamaların istenilenin aksi yönde bir etki oluşturabildiğini ve yaşlı yetişkinleri ziyaret eden çocukların onları hasta, pasif ve yardıma muhtaç olarak değerlendirebildiğini göstermiştir (Middlecamp ve Gross, 2002; Seefeldt, 1987). Ancak 1986 – 2014 yılları arasında gerçekleştirilen kuşaklararası etkileşim programlarının etkililiğinin incelendiği bir derleme çalışmasında bu programların çocuklardaki olumsuz kalıp yargıların giderilmesinde zaman içerisinde daha etkili hale geldiği ortaya konmuştur (Park, 2015). Bazı araştırmacılar ise bu programların tek başına yetersiz olabildiğini ve kuşaklararası etkileşim uygulamalarını takiben okul müfredatına bu yönde bazı eğitim uygulamalarının eklenmesinin daha verimli sonuçlar elde edilmesini sağlayabileceğini öne sürmüştür (Dellman-Jenkins vd., 1991; Middlecamp ve Gross, 2002). Bu nedenle ziyaretlerden sonra okulda çocuklara yaşlı yetişkinler hakkında kalıp yargılar içermeyen görselleri barındıran çocuk kitapları, video ve fotoğraflarla etkinlikler hazırlayıp sunmuşlardır. Bu uygulamalar sonucunda çocukların olumsuz kalıp yargılarında daha fazla azalma olduğu görülmüştür (Dellman-Jenkins vd., 1991; Middlecamp ve Gross, 2002).

Çocukların olumsuz kalıp yargılarının giderilmesi ve yerine daha olumlu bir YİG oluşturulmasını hedefleyen bu müdahalelerin çoğunda, görsel medyanın algıları değiştirmede oldukça önemli bir araç olduğu görülmektedir. Kitle iletişim araçlarının, davranışı şekillendirme ve sosyal normları değiştirme konusunda genel olarak düşünüldüğünden daha önemli bir rol oynadığı ve görsellerin sosyal öğrenmeleri

etkilediği hatta birçok sosyal öğrenmenin, görsel biçimlere maruz kalınarak gerçekleştiği bilinmektedir (Bandura, 1969). Bu durum, çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarını şekillendirmede görsel ve yazılı medyanın rolünü inceleyen pek çok çalışmada da vurgulanmaktadır (Ansello, 1977; Avcı ve Erhan, 2022; Chamberlain vd., 1994; Iversen ve Wilinska, 2020; James ve Kormanski, 1999; Janelli ve Sorge, 2002; McGuire, 2003; Ng vd., 2015; Robinson vd., 2007; Robinson ve Anderson, 2006; Rovner-Lev ve Elias, 2020; Sciplino vd., 2010; Yitzhaki ve Lazar, 2019; Zurcher ve Robinson, 2018). Görsel medyanın çocukların yaşlılık algıları üzerindeki etkisi, sınıflarda her gün maruz kalınan görsellerin de bu algıları etkileyebileceğini düşündürmekte ve sınıf görsellerinin etkilerinin araştırılması ihtiyacını doğurmaktadır. Bu bağlamda yeterli miktarda görsel uyarana sahip sınıfların çocukların dikkatini toplama ve dikkatlerini sürdürme becerilerine katkı sağladığı, tutumlar, aidiyet duygusu, öğrenme ve görev odaklı davranışları teşvik ettiği görülmektedir (Barrett vd., 2013; Barrett vd., 2015; Fisher vd., 2014; Godwin, 2022b; Hanley vd., 2017; Master vd., 2016; Rodrigues ve Pandeirada, 2018; Stern-Ellran vd., 2016). Sınıflarda öğrenme hedeflerini destekleyen görsellerin, çocukların akademik beceri kazanımlarını önemli ölçüde artırdığı ve yeni öğrenmeleri kolaylaştırdığı anlaşılmaktadır (Ackerman, 1990; Amer vd., 2016). Yapılan çalışmalar sınıflarda kullanılan görsellerin küçük çocuklarda öğrenme sonuçlarını iyileştirmek için de uyarlanabilmesinin mümkün olduğunu ve sınıf görsellerinin çocukların öğrenmelerini yönlendirmek için sistemli bir şekilde kullanılabileceğini göstermektedir (Almeda vd., 2014; Barrett vd., 2013; Tarr, 2004).

Çocukların yaşa ilişkin olumsuz kalıp yargılarının azaltılmasında görsel medyanın etkililiği ve sınıf görsellerinin yeni öğrenmeleri desteklemesinden hareketle, çocuklarda oluşturulmak istenen tutum ve davranışların kazandırılmasında sınıf içi görsellerin bir müdahale aracı olarak kullanılabileceği düşüncesi açığa çıkmıştır. Sınıf görselleri, çocuklarda negatif kalıp yargıların ortaya çıkma ihtimalini ve ayrımcı davranışları azaltmak için; ırk, cinsiyet ve diğer kimliklere yönelik kabul edici ve değer veren öğrenme ortamları oluşturmak adına kullanılabilir (Hammond, 2014; Steele, 1997). Kapsayıcı bir öğrenme ortamı oluşturmada sınıf içinde kullanılan görsellerin amaçlı olarak seçilmesi (Godwin vd., 2022b), okul öncesi dönemdeki çocukların yaşlanmaya ve yaşlı yetişkinlere yönelik algı ve kalıp yargılarının şekillenmesinde de etkili olabilir. Aynı zamanda sınıflarda neredeyse her gün maruz

kalınan bu görsellerin kolay manipüle edilebilir ve ekonomik olması, çocuklarda var olan olumsuz kalıp yargıların azaltılması ve olumlu YİG'in geliştirilmesi için etkili bir müdahale aracı olarak değerlendirilebilir (Curley vd., 2018; Fisher vd., 2014; Hanley vd., 2017; Mayer, 1994; Rodrigues ve Pandeirada, 2018; Stern-Ellran vd., 2016; Tang ve Intai, 2018). Alanyazındaki tüm bu bilgiler ışığında, bu tez araştırmasında, yaşlı yetişkinlerin olumlu temsillerini içeren sınıf görsellerinin, çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik kalıp yargıları ve kendi yaşlanmalarına yönelik öz-algılarından oluşan YİG'i üzerinde olumlu etkilerinin olabileceği öngörülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu tez araştırması, 4-6 yaş aralığındaki çocukların YİG'inin açığa çıkarılmasını, bu görüşler üzerinde ebeveynlerin etkilerini ve sınıfa asılan olumlu yaşlı yetişkin görsellerinin çocukların YİG'inde herhangi bir değişikliğe yol açıp açmayacağını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada kullanılan yaşlı yetişkin görselleri aracılığıyla küçük çocukların olumlu YİG'inin oluşumunun teşvik edilmesi hedeflenmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere alanyazında yer alan müdahale çalışmalarının; kuşaklararası etkileşim programlarına ve müfredat uyarlama çalışmalarına dayandığı görülmektedir (Blunk ve Williams, 1997; Hall ve Batey, 2008; Isaacs ve Bearison, 1986; McGuire, 1993; Middlecamp ve Gross, 2002). Bu müdahalelerin etkililiği incelendiğinde, yapılan araştırmalar kuşaklararası etkileşim programlarının başlangıçta çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğunu ortaya koyarken zaman içerisinde bu tür müdahale programlarının daha olumlu etkilere sahip olduğu açığa çıkarılmıştır (Park, 2015). Ancak Gualano ve arkadaşlarının (2018) yaptığı meta-analiz çalışmasına bakıldığında kuşaklararası etkileşim programlarının sonuçlarının hala tartışmaya açık olduğu görülmektedir. Bu müdahale türünün olumlu sonuçlar elde etmeye katkı sağladığı gibi herhangi bir değişime neden olmadığı ya da daha olumsuz tutum ve düşüncelerin oluşmasına da neden olabildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle kuşaklararası etkileşim programlarından istikrarlı sonuçların elde edilememiş olması bu müdahale türünün etkililiğinin bilimsel olarak yeterince geçerli ve güvenilir olmadığını düşündürmektedir.

Bununla birlikte müfredat uyarlama çalışması şeklindeki müdahalelerin olumlu sonuç almada kuşaklararası etkileşim programlarına göre daha istikrarlı olduğu ve olumlu sonuçlara yol açtığı görülmektedir. Bu durumun temel nedeninin bu müdahale

türünde görsel medyadan yararlanılması olabileceği düşünülmektedir (Blunk ve Williams, 1997; Dellman-Jenkins vd., 1991; Hembacher ve Cruise, 2006). Tüm bu sonuçlardan hareketle öğrenme üzerine etkileri kanıtlanmış olan sınıf görsellerinin bir müdahale aracı olarak kullanılabileceği ve araştırmaya pratiklik katacağı düşünülmektedir. Her ne kadar sınıf içi görsellerin çocukların öğrenmeleri ile ilişkisini inceleyen çalışmalar dünya alanyazınında var olsa da (Almeda vd., 2014; Brown vd., 2013; Carrier ve Tatum, 2006; David vd., 2014; Fisher vd., 2014; Godwin vd., 2022a, 2022b; Hanley vd., 2017; Hayashi ve Tobin, 2012; King ve Markant, 2020; Lopez, 2020; Negiloni vd., 2019; Odum vd., 2021; Ralph vd., 2022; Schraw ve Richmond, 2022; Young vd., 2021) bildiğimiz kadarıyla ülkemizde, sınıf içi görsellerin öğrenme, algı ve inançlara etkisi üzerine yapılan araştırmalar oldukça az sayıdadır (Göl Güven, 2017). Yine konuya ilişkin alanyazın tarandığında görebildiğimiz kadarıyla hem dünyada hem de ülkemiz alanyazınında sınıfta asılı yaşlı görselleri ile çocukların YİG'ini olumlu yönde teşvik etmeye yönelik herhangi bir araştırmanın yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu bilgiler ışığında tez araştırması kapsamında, anasınıfı duvarlarına çocukların yaşlı yetişkinlere yönelik sahip olduğu kalıp yargılar ile çelişen yaşlı yetişkin görselleri asılarak onların YİG'ini olumlu yönde etkilemek amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında aşağıda belirtilen sorulara yanıt aranmıştır:

Okul öncesi dönemindeki çocukların ve ebeveynlerinin yaşlanmaya ilişkin görüşleri nedir?

Okul öncesi dönemdeki çocukların sınıfa asılan yaşlı yetişkin görsellerine yönelik görüşleri nedir?

Okul öncesi dönemindeki çocukların yaşlanmaya ilişkin görüşleri, cinsiyet, yaş ve yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklıkları ile ilişkili midir?

Okul öncesi dönemindeki çocukların yaşlanmaya ilişkin görüşleri, ebeveynlerinin görüşleri ile ilişkili midir?

Çocukların sınıfa asılan yaşlı yetişkin görsellerine yönelik görüşleri, yaşlanmaya ilişkin görüşleri ile ilişkili midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocukluk döneminde oluşmaya başlayan YİG'e müdahale etmeye yönelik olan bu araştırmanın, toplumsal algının geliştirilmesine, olumsuz kalıp yargılarla mücadele edilmesine, eğitim ortamlarında çocuklara olumlu değerler kazandırılmasına ve

alanyazına katkı sağlama ve politika ve eğitim programlarına rehberlik etme potansiyeli bulunmaktadır. Çalışmanın uzun vadede sağlayacağı faydalar düşünüldüğünde, bu çalışma, çocukların görüşlerini erken yaşta şekillendirerek yaşlılığa yönelik ayrımcılığın azaltılmasına ve daha kapsayıcı bir toplumun teşvik edilmesine katkıda bulunabilir. Şöyle ki, erken yaşta olumlu temsil ve mesajlara maruz kalmak, bireylerin yaşlanma sürecine dair daha sağlıklı ve saygılı bir bakış açısı geliştirmelerine olanak tanıyabilir. Ayrıca, yaşlanma ve yaşlı yetişkinlerle ilgili toplumsal ön yargı ve olumsuz kalıp yargıların önüne geçilmesi, nesiller arası etkileşim ve toplumsal uyum açısından önem taşır. Bu çalışma, erken müdahaleyle bu tür ön yargıların ve kalıp yargıların azalmasını sağlayabilir.

Araştırma, kalıp yargıların nasıl oluştuğu ve eğitim ortamlarında hedefe odaklı müdahalelerle nasıl değiştirilebileceği konusundaki kuramsal anlayışa katkı sağlayabilir. Sonuçlar, öğretmenlere ve politika yapıcılara, yaşlı yetişkinlere yönelik olumlu görüşleri teşvik etmek için müfredata ve sınıf ortamına dahil edilebilecek etkili stratejiler hakkında bilgi sağlayabilir. Çalışmadan elde edilen bilgiler, olumlu kuşaklararası tutumları teşvik eden yaşa uygun materyaller ve etkinlikler geliştirmek için kullanılabilir.

Okul öncesi dönemde yapılan bu müdahale, eğitimde sadece bilişsel değil, duygusal ve sosyal gelişimi destekleyen bir yaklaşımı temsil eder. Çocuklara empati, saygı ve toplumsal çeşitliliğe duyarlılık kazandırmayı hedefler. Ayrıca, yaşlı yetişkinlere yönelik olumlu tutumların teşvik edilmesi, çocukların bütünsel sosyal ve duygusal gelişimini destekleyebilir.

Türkiye bağlamında, yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları erken çocukluk döneminde olumlu yönde şekillendirmeye yönelik çalışmalar sınırlıdır. Bu araştırma eğitim ortamlarında yaşlanma sürecinin ve yaşlı yetişkinlerin olumlu temsillerinin kullanılmasının çocuklar üzerindeki etkisine ilişkin hem kuramsal hem de uygulamalı açıdan alanyazına yeni bir bakış açısı kazandırabilir. Son olarak araştırmanın bulguları, eğitim programlarının geliştirilmesinde ve toplumsal farkındalığı artırıcı kampanyaların tasarlanmasında yol gösterici olabilir. Tüm bu değerlendirmelerin hem erken çocukluk eğitimi ile ilgili farklı bir bakış açısını ortaya koyması hem de gelecekte yapılacak araştırmalara rehberlik etmesi beklenmektedir.

1.4. Tanımlar

Kalıp yargılar: Belirli bir objeye veya gruba ilişkin bilgi boşluklarını dolduran, böylece onlar hakkında karar vermeyi kolaylaştıran, zihinde önceden oluşturulan imgelerdir. Bu imgeler belirli bir grup üyelerinin en yaygın olarak bilinen özelliklerine atfedilen inançlardır ve ayrımcılıkların bilişsel boyutunu oluşturmaktadır (Balcı ve Tuncel, 2017).

Kuşaklararası etkileşim programları: Biyolojik olarak herhangi bir bağı olmayan yaşlı ve çocukların, çapraz nesil bağlarını destekleyen, kültürel değişimleri teşvik eden, genç ve yaşlı nesillerin refah ve güvenliğini sağlamaya yardımcı olan etkileşimlere dahil etmek için tasarlanmış programlardır (Newman, 1997).

Ön yargılar: Bir gruba veya bireylere karşı oluşturulan negatif tutumlar olarak tanımlanmaktadır (Stangor, 2015).

Yaş ayrımcılığı (ageism): Bir yaş grubunun diğer yaş grubuna karşı sahip olduğu ön yargı ve kalıp yargılar sonucu uygulanan ayrımcılık olarak tanımlanmaktadır (Butler, 1969).

Yaşlanmaya İlişkin Görüşler: Bireylerin yaşlı insanlar, yaşlılık ve genel olarak yaşlanma hakkındaki kavrayışları (örneğin yaşa dair kalıp yargılar) ile kendi yaşları ve yaşlanmaları hakkındaki kavrayışlarını (örneğin yaşlanmaya dair öz-algılar) ifade eder (Wurm vd., 2017).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde çocuklarda ön yargıların ve kalıp yargıların oluşumu, YİG, yaşlı yetişkinlere ve yaşlanmaya ilişkin algılar, yaşlılık öz-algısı ve yaşlanma kaygısı, çocukların YİG'i, yaş ayrımcılığı, çocukların olumsuz kalıp yargılarının giderilmesi ve YİG'inin olumlu hale getirilmesi ile sınıfta asılı görsellerin çocukların YİG'ine olan etkisi anlatılmaktadır.

2.1. Çocuklarda Ön Yargı ve Kalıp Yargıların Oluşumu

Ön yargılar bir gruba veya bireylere karşı oluşturulan negatif tutumlar olarak tanımlanmaktadır (Stangor, 2015). Kalıp yargılar ise belirli gruplara ilişkin oluşturulan “zihinsel resimler” ve bu grup üyelerinin en yaygın olarak bilinen özelliklerine atfedilen inançlar olarak tanımlanmaktadır (Balcı ve Tuncel, 2017; Lippman, 1922). Kısaca kalıp yargılar, bir grup düşünüldüğünde hemen akla gelen özellikler olarak nitelendirilmektedir (Stangor, 2015). Ön yargılar ve kalıp yargılar birbirleri ile oldukça ilişkili kavramlardır. Ön yargılar, grup veya kişilere yönelik olumsuz hisleri barındırmakta ve ayrımcılığın duygusal boyutunu oluşturmaktadır. Kalıp yargılar ise kişilere ve gruplara atfedilen inançları barındırmakta ve ayrımcılığın zihinsel boyutunu oluşturmaktadır (Rupp vd., 2005). Her ne kadar kalıp yargılar, ön yargılar kadar olumsuz görünmese de ve kişilerin sahip olduğu kalıp yargılar olumlu da olabilse bile kalıp yargıların oluşum sürecinde aşırı genellemenin yapılmış olması ve bireyselliğin göz ardı edilmiş olması nedenleri ile her türlü kalıp yargının varlığının adil olmadığı düşünülmektedir. Yani bir kişinin sahip olduğu kalıp yargılar olumlu olsa bile kalıp yargıların var olması genel anlamda olumsuz bir durumu oluşturmaktadır (Stangor, 2015).

Ön yargı ve kalıp yargıların kişilerde doğuştan var olmadığı ancak erken çocukluktan itibaren öğrenildiği bilinmektedir (Allport, 1954; Patterson ve Bigler, 2006; Pauker vd., 2010; Shutts, 2015; Mulvey vd., 2010). Alanyazında, çocukların bu tutum ve inançları nasıl geliştirdiğini açıklayan çeşitli kuramlar bulunmaktadır. Bu kuramlardan biri olan Sosyal Öğrenme Kuramı çocukların ön yargı ve kalıp yargıları ebeveyn ve akranlar başta olmak üzere yakın çevrelerinden öğrendiklerini savunur. Çocuklar, bu duygu ve inanç kalıplarını çevrelerindeki kişileri rol model olarak, gözlemleyerek ve taklit ederek oluşturmaktadırlar (Allport, 1954). Sosyal öğrenmeler ile ortaya çıkan ön yargı ve kalıp yargılar, çocukların ilk sosyalleşme deneyimleri

sürecinde özellikle ebeveyn ve medya araçları aracılığı ile edinilmektedir (Branch ve Newcombe, 1986; Degner ve Dalege, 2013; Flamion vd., 2020; Gilbert ve Ricketts, 2008; Meyer, 1980). Örneğin, daha eşitlikçi sosyal davranışlara değer veren ebeveynlerin çocuklarının genellikle yaşlı yetişkinlere karşı olumlu tutumlar sergilediği bilinmektedir (Czarnecki, 2024).

Bir diğer kuram olan Bilişsel Gelişim Kuramı'na göre ise çocukların ön yargı ve kalıp yargıları sahip oldukları sınırlı bilişsel yeteneklerinden kaynaklanmaktadır ve bu durum, çocukların bireyler arası farklılıkları görme kapasitelerini zayıflatmaktadır. Bunun sonucunda çocuklar genellemeler yapmaktadırlar. Yaşın ilerlemesi ile birlikte, çocukların çoklu sınıflandırma gibi bilişsel yetenekleri daha esnek hale gelmektedir ve bu sayede çocuklar gruplar arasındaki benzerlikleri ve aynı grup içindeki farklılıkları tanımaya başlamaktadırlar (Piaget ve Weil, 1951).

Sosyal-Bilişsel Gelişim Kuramı olarak adlandırılan bir diğer kurama göre ise çocukların sahip oldukları ön yargı ve kalıp yargıları hem çocuğun kişisel özellikleri hem de içinde bulunduğu sosyal çevrenin özellikleri etkilemektedir. Bu kuram Sosyal Kimlik Kuramı'ndan geliştirilmiştir ve Sosyal Kimlik Kuramı çocukların bir grup içerisinde olumlu bir benlik oluşturma ve bunu sürdürme konusunda yüksek motivasyona sahip oldukları varsayımına dayanmaktadır. Bu kuram alanyazında ön yargı ve kalıp yargıların oluşum sürecini özellikle ırkçılık bağlamında açıklamak için bir çerçeve olarak kullanılmaktadır. Bu kurama göre çocuklar dört aşamadan geçerek ön yargı ve kalıp yargıları öğrenmektedir. Bu aşamalar sırası ile şu şekildedir: (1) Farklılaşmamış Aşama; iki-üç yaş aralığındaki çocukların insanları kategorize edemediği aşamadır. (2) Etnik Farkındalık Aşaması; üç-dört yaş aralığındaki çocukların yaş, cinsiyet, ırk gibi sosyal kategorilerin farkına vardığı ve öz-kimlik geliştirerek sosyal gruplara aidiyet hissetmeye başladıkları aşamadır. (3) Etnik Tercih Aşaması; beş-altı yaş aralığındaki çocukların grup içi tercihler yapmaya başladıkları aşamadır. Çocuklar bu aşamada sadece grup içi olumlu değerlendirmelere odaklanmakta ve kendi etnik gruplarından olan insanlar arasında tercih yapmaktadırlar. (4) Etnik Ön Yargı Aşaması; yedi-sekiz yaş aralığındaki çocukların kendi grupları dışındaki gruplar hakkında olumsuz kalıp yargılar taşıdığı ve diğer gruplara ayrımcılık yapmaya başladıkları aşamadır (Tajfel ve Turner, 1979). Bu durumun benzeri olarak cinsiyete ilişkin ön yargı ve kalıp yargıları öğrenme süreci de belirli bir yol izlemekte ve üç aşamadan oluşmaktadır: İlk aşama dört yaşından önce

çocukların her cinsiyetle doğrudan ilişkili şeyleri öğrendiği aşamadır. Bu evrede çocuklar “kızlar bebeklerle oynar” gibi kavramları öğrenmektedirler. İkinci aşama dört-altı yaşlarından itibaren çocukların sadece kendi cinsiyetleriyle ilgili bilgilere dair daha dolaylı ve karmaşık ilişkiler geliştirmeye başladıkları ancak karşı cinsle ilgili bu ilişkileri henüz öğrenemedikleri aşamadır. Üçüncü aşamada ise sekiz yaşından sonra çocukların karşı cinsle ilgili ilişkileri de öğrenmiş olduğu görülmektedir ve bu aşamada çocuklar erkeklik ve kadınlık cinsiyet kavramlarını ustalıkla öğrenmekte ve kategorize etmektedirler (Martin vd., 1990).

Bu kuramların tümüne bakıldığında çocuklarda ön yargı ve kalıp yargıların oluşum süreçlerinde gelişimin, kişisel faktörlerin ve özellikle sosyal çevrenin etkili olduğu ve bu öğrenmelerin belirli bir süreç izleyerek ortaya çıktığı görülmektedir. Çok erken yaşlardan itibaren cinsiyet, ırk ve dil gibi farklılıkları algılayabilen çocukların zamanla ve çevrelerinin etkisi ile sosyal sınıf gibi daha farklı gruplara karşı da ön yargı ve kalıp yargı oluşturduğu bilinmektedir (Brey ve Pauker, 2019; Charlesworth ve Banaji, 2024; Pauker vd., 2010; Shutts, 2015). Bu sosyal sınıflandırmalardan biri olan yaş sınıflandırmasına yönelik de çocuklar, erken yaşlardan itibaren benzer öğrenme süreçlerinden geçerek birçok kalıp yargıya sahip olmaktadır (Doka, 1985; Flamion vd., 2019; Isaacs ve Bearison, 1986; Okoye ve Obikeze, 2005; Randler vd., 2014). Çocuklar, henüz bebeklik döneminde dahi kendileri ile benzer görünen kişilere karşı belirgin bir ilgi göstererek yaş ile ilgili sosyal grup bilişi ve grup tercihleri oluşturmaya başlamaktadırlar. İlerleyen süreçlerde ise çocukların kendileri ve sosyal gruplar hakkındaki inançları, çevrelerindeki yetişkinlerin tercihleri ve kalıp yargıları tarafından şekillendirilmektedir (Allport, 1954; Bandura, 1969; Bellingtier vd., 2024). Her ne kadar küçük çocuklar, kendilerinin de yaşlanacağını ve bu süreci deneyimleyeceklerini bilseler de genelde yaşlanma ve yaşlı yetişkinler hakkında olumsuz algılara sahiptirler (Charlesworth ve Banaji, 2024; Mendonça vd., 2018). Bu durumun sonucu olarak, çocukların kendi yaşlılıklarına ve diğer yaş gruplarına karşı oluşturdukları kalıp yargılar zararlı etkiler ortaya çıkarabilmektedir (Charlesworth ve Banaji, 2024). Bu zararlı etkilerin neticesinde ise çocuklar olumsuz YİG’e sahip olabilmekte ve yaş ayrımcılığına maruz bırakan ve/veya maruz kalan bireyler haline gelebilmektedir (Levy ,2009).

Daha önce yapılan araştırmalar çocuklarının YİG’ine ilişkin birçok bilgi sunsa da yine de çocukların yaşla ilgili grup tercihleri diğer sosyal gruplarda olduğu gibi net

ve tutarlı bir şekilde karakterize edilememektedir. Bu durum çocukların YİG'ine ilişkin daha fazla araştırmanın yapılması ihtiyacını doğurmaktadır (Charlesworth ve Banaji, 2024). Bu nedenle bu çalışmada cinsiyet ve etnik kökene yönelik kalıp yargılardan sonra en sık gözlemlenen yaşa yönelik kalıp yargıların çocukluk döneminde neleri içerdiğini anlamak hedeflenmektedir. Bununla birlikte çocukların YİG'ini açığa çıkarmak, yaşa ilişkin kalıp yargıların ediniminde rol oynayan faktörleri öncelikle Sosyal Öğrenme Kuramı çerçevesinde anlamak, bu duruma daha etkili bir şekilde müdahale edebilmek için oldukça önemli görülmektedir (Mendonça vd., 2018). Araştırma bu çerçevede sürdürülmekte ve çevrenin yanı sıra Bilişsel Gelişim ve Sosyal Kimlik Kuramları tarafından vurgulanan çocuğun yaşı, cinsiyeti gibi faktörlerin de çocukların YİG'i ile ilişkisi göz önünde bulundurmaktadır. Bu bağlamda, araştırma kapsamında Sosyal Öğrenme Kuramı çerçevesine göre öncelikle çocukların öğrenmelerini etkileyen çevrenin, yani toplumsal olarak paylaşılan YİG'in genel olarak neleri içerdiği alt başlıklar halinde verilmektedir.

2.2. Yaşlanmaya İlişkin Görüşler

Yaşlanmaya ilişkin görüşler (YİG), bir bireyin yaşlı yetişkinlere ve yaşlanmaya yönelik algıları ile kendi yaşına ve yaşlanmasına yönelik öz-algılarını ifade eder (Wurm vd., 2017). Araştırmanın amacı kapsamında çocukların YİG'i ele alınmadan önce, Sosyal Öğrenme Kuramı çerçevesinde çocukların algılarını ve kalıp yargılarını etkileyen çevresel faktörler göz önünde bulundurularak toplumsal olarak paylaşılan YİG üzerinde durulmuştur. Bu nedenle YİG'in meydana getiren bu kavramlardan yaşlı yetişkinlere ve yaşlanmaya ilişkin algılar ve kalıp yargılar ile yaşlanma öz-algısı ve yaşlanma kaygısının genel tanımları ve etkileri iki alt başlık olarak açıklanmıştır.

2.2.1. Yaşlı Yetişkinlere ve Yaşlanmaya İlişkin Algılar

Yaşlanmanın anlamı toplumsal ve kültürel olarak inşa edilmektedir. Bu nedenle, içinde bulunulan çevre yaşlanma ve yaşlılıkla ilgili anlayışları ve tutumları belirlemektedir (Levy, 2009; Twigg, 2004). Hiçbir birey yaşlanmaya karşı olumsuz bir görüşe sahip olarak dünyaya gelmemektedir; kişilerin YİG'leri zamanla şekillenmekte, yaşlanmaya ilişkin ön yargı, kalıp yargı ve korkular zamanla öğrenilmektedir (Couper ve Pratt, 1999). Bireyler bu düşünce, duygu ve tutumları çocukluktan itibaren ebeveynleri, akranları, öğretmenleri ile görsel, işitsel ve yazılı medya gibi çevresel faktörlerden öğrenmektedirler (Avcı ve Erhan, 2022; Dabak Özdemir ve Yıldırım Önk, 2020; Kılıçkaya, 2023; Lineweaver vd., 2017; Robinson

vd., 2007; Robinson ve Anderson, 2006). Toplumun yaşlanmaya yönelik algısı bireyler tarafından zamanla benimsenmekte ve sosyal öğrenme ile geliştirilen yaşlanmaya yönelik inançlar çocukluktan yetişkinliğe doğru erken yaşlardan itibaren içselleştirilerek taşınmaktadır (Flamion vd., 2020, 2019; Kwong See vd., 2012; Levy, 2009; Vauclair vd., 2018). Yaşlı yetişkinler, genç nesillere sosyal ve ekonomik destek sağlamalarının yanı sıra, bilgelikleri ve deneyimleriyle onları yönlendiren değerli kaynaklar olarak topluma önemli katkılar sunsalar da onlarla ilgili toplumda yaygın olan ve içselleştirilen inançların genellikle olumsuz kalıp yargılar içerdiği ve bu bireylerin sıklıkla olumsuz tutumlara maruz kaldığı bilinmektedir (Levy ve Macdonald, 2016).

Yaşlı yetişkinlere ve yaşlanmaya yönelik kalıp yargılar, bireylerin YİG'ine ilişkin bize somut, ölçülebilir bilgiler sunmaktadır. Bu nedenle bireylerin sahip oldukları YİG'leri anlayabilmek öncelikle sahip oldukları kalıp yargıları ölçmek ile daha mümkün hale gelmektedir. Yaşlı yetişkinlerin yaşlanmaya dair maruz kaldıkları kalıp yargılara bakıldığında bunların daha çok yaşlanma ile ilgili sorunlara ve yaşlılığın göstergelerine yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Yaşlı yetişkinler sıklıkla ölüme yakınlık, başkalarına bağımlı hayat sürme, yardıma muhtaç olma, inatçı olma, fiziksel engellere sahip olma, hastalanma, bunama ve bilişsel yeterliklerin azalması gibi durumlarla anılmaktadırlar (Crawford, 2015; Pinquart vd., 2000). Yaşlı yetişkinlerin bunak, katı düşünce ve tavırlara sahip, ahlak ve beceri bakımından eski kafalı olarak kategorize edildiği bilinmektedir (Kılıçkaya, 2023). Bununla birlikte yaşlı yetişkinlere atfedilen en yaygın kalıp yargıların ise şunlar olduğu bilinmektedir: (1) yaşlı yetişkinler genellikle depresif, duygusal bozukluklara sahip yalnız bireylerdir ve aileleri veya yakın arkadaşları yoktur; (2) yaşlı yetişkinler birbirlerine çok benzerler ve yaşlanma değişmeyen tek boyutlu bir süreçtir; (3) bu bireyler kırılgan, hasta ve bakıma muhtaçtır ve (4) yaşlı yetişkinler bilişsel ve psikolojik olarak yetersizdir (Whitbourne ve Sneed, 2002). Bu tür kalıp yargıların varlığı, yaşlanmayı bozulmalara indirgeyerek yaşlılık inkârını ortaya çıkarabilmekte, bireylerin kendi yaşlılık sürecine dair olumsuz bir algı oluşturmaya yol açmakta ve yaşlılığı değersizleştirmektedir (Twigg, 2004).

Levy'nin (2009) Kalıp Yargıların Bedenselleştirilmesi Teorisine (Stereotype Embodiment Theory) göre bireyler, yaşlanmaya ve yaşlılara yönelik oluşturdukları kalıp yargıları yaşam süreleri boyunca içselleştirmekte ve bilinçsizce bu algıları

doğrulayan davranışları sergileme eğiliminde bulunmaktadırlar. Olumsuz geri besleme döngüsü ile bu bileşenler zaman içerisinde toplumdan bireye ve çocukluktan yaşlılığa doğru iki yönlü olarak sürdürülmektedir (Levy, 2009; Ryan vd., 1986). İçselleştirme sürecinde olumsuz kalıp yargılara daha fazla sahip olan bireyler, kendi yaşlanmalarına yönelik de olumsuz öz-algılara sahip olmaktadır (Demir Dikmen, 2023). Bu durumun sonucu olarak, yaşam boyu pekiştirilen ve içselleştirilen yaşlılık kalıp yargıları bireylerin yaşamlarının ilerleyen süreçlerinde öz-yönlendiriciler haline gelmekte ve kişilerin bu olumsuz kalıp yargıları kendilerinde benimsemeleri ile kendi yaşlılıklarına dair olumsuz bir öz-algıya sahip olmalarına neden olmaktadır. Bu durumun sonucu olarak birçok zararlı etki meydana çıkabilmekte ve bu bireyler yaşlılıklarında inandıkları olumsuzlukları deneyimlemektedirler (Levy, 2009; Westerhof ve Wurm, 2015). Hatta bu kişiler sadece ölüm beklentisi ile sürdürdükleri bir hayat yaşayabilmektedirler (Levy, 2009). Sonuç olarak yaşlı yetişkinlere dair sahip olunan olumsuz kalıp yargılar ne kadar fazla ise beraberinde getirdiği yaşlanma kaygısının daha fazla olduğu ve bireylerin kendi yaşlılıklarına dair geliştirdikleri öz-algıların daha olumsuz olduğu bilinmektedir (Demir Dikmen, 2023; Levy, 2009).

2.2.2. Yaşlılık Öz-algısı ve Yaşlanma Kaygısı

YİG, kişilerin yaşlılık öz-algısını ve yaşlanma kaygılarını da barındırmaktadır (Wurm vd., 2017). Yaşlılık öz-algısı, bir diğer deyişle bireylerin kendi yaşlanma algıları ise insanların kendi yaşlanmalarına ilişkin sahip oldukları inanç ve beklentiler olarak tanımlanmaktadır (Levy vd., 2002a, 2002b). Bu algılar yaşam süresi boyunca bireylerin gelişim seyrini şekillendirmektedir ve bireylerin öznel yaşlanma deneyimlerini oluşturan çeşitli algılar ile tecrübelerle odaklanmaktadır (Diehl vd., 2014; Kornadt vd., 2019)

İnsanlar, yaş aldıkça biyolojik, sosyal ve psikolojik işlevlerinde çeşitli değişiklikler meydana gelir ve bu süreçte bireyler, kendi yaşlanma süreçlerine dair bir takım bilişsel temsiller geliştirmektedirler. Geliştirilen bu temsiller, kişilerin öznel yaşlanma algısını, yani kendi yaşlılıklarına dair öz-algılarını oluşturmaktadır (Westerhof ve Wurm, 2015). Yaşlılık öz-algıları, olumlu ve olumsuz birçok boyuta sahiptir ve bilinçdışı düzeyde gelişmektedir (Diehl vd., 2014). Bu algılar bireylerin kişilik özellikleri, değerleri, yaşlanmaya ilişkin rol modelleri, kültürel değerler, toplumsal yapılar, sosyal politikalar ve kişilerin sahip oldukları kalıp yargılardan etkilenecek şekilde şekillenmektedir (Westerhof ve Wurm, 2015). Kişilerin yaşlanmaya

yönelik tutumları ve kalıp yargıları yaşlanmanın kültürel imgelerine dayanmaktadır ve erken çocukluk döneminden itibaren gelişip giderek daha fazla kendi yaşlılık öz-algısı ile ilgili hale gelmektedir (Diehl vd., 2014; Kornadt ve Rothermund, 2011; Levy, 2009).

Bireylerin kendi yaşlılık öz-algıları kapsamında, yaşlanma süreçlerine yükledikleri anlam ve bunu algılayış şekilleri ilerleyen süreçte kendilerinin yaşlanma şeklini ve yaşlanma deneyimlerini şekillendirmektedir (Bode vd., 2012; Chang vd., 2020; Kornadt ve Rothermund, 2011; Levy vd., 2016). Yukarıda bahsi geçen Kalıp Yargıları Bedenselleştirme Teorisi bu etkinin doğruluğunu açıklamaktadır (Levy, 2009). Yaşa ilişkin sahip olunan olumsuz kalıp yargılar ve öz-algılar çocuklukta ve genç yetişkinlikte zaten var olmasına rağmen, orta yaşlarda (40-50 yaş civarında) giderek daha fazla kişinin kendisi ile ilgili hale gelmeye başlamaktadır. İçselleştirilen kalıp yargılar kişilerin kendilerine ilişkin yaşlılık öz-algılarını oluşturmakta ve bir tür kendini gerçekleştiren kehanet olarak nitelendirilmektedir. Bu durum bireylerin sağlık, refah ve yaşam süresi gibi yaşamın devamındaki süreçleri etkilemektedir (Chang vd., 2020; Diehl vd., 2014; Levy, 2003, 2009; Levy vd., 2016). Olumsuz kalıp yargılara sahip olan kişilerin yaşlılık öz-algıları da olumsuz olduğu için bu kişilerde yaşlılıktan kaçınma, yaşlılık reddi ve yaşlanma kaygısı gibi durumların ortaya çıktığı bilinmektedir (Levy, 2009; Ramírez ve Palacios-Espinosa, 2016).

Yaşlanma kaygısı ise yaşlılara yönelik olumsuz kalıp yargıları öngören bir başka belirleyici unsur olarak görülmektedir (Donizzetti, 2019). Olumsuz kalıp yargılar ile yaşlanma kaygısı arasında güçlü ve kalıcı bir ilişki olduğu bilinmektedir (Ramírez ve Palacios-Espinosa, 2016). Yapılan çalışmalarda yaşlanma kaygısının daha çok kişilerin yaşlılara yönelik oluşturduğu olumsuz kalıp yargılar ve sergiledikleri yaş ayrımcılığı ile ilişkili olduğu görülmektedir (Allan vd., 2014; Robertson vd., 2016). Yaşlı yetişkinlerin kendi davranışlarına dair algılarının dahi genellikle içinde bulundukları toplumun yaşlanma ile ilgili inançlarını ve kalıp yargılarını yansıttığı bilinmektedir (Levy, 2009). Yaşlı yetişkinlerin olumsuz kalıp yargılara ve ayrımcılık içeren toplumsal söylem ve davranışlara maruz kaldığını gözlemleyen ve hatta bu söylem ve davranışları kendileri de sergileyen bireylerde olumsuz yaşlılık öz-algılarının ortaya çıktığı ve buna bağlı olarak yaşlanma kaygısının daha yoğun olduğu bilinmektedir (Demir Dikmen, 2023; Levy, 2002a, 2002b).

Bireylerin olumsuz yaşıllık öz-algılarına ve yaşlanma kaygısına sebep olan olumsuz kalıp yargıları günlük hayatlarında kendi yararlarına kullanabildikleri ancak ilerleyen zamanlarda bu durumdan olumsuz etkilendikleri bilinmektedir. Örneğin, sınırlı kaynakların var olduğu durumlarda (resmî kurumlarda görev almak gibi) genç yetişkinler öncelik alabilmek adına yaşlı yetişkinlere karşı oluşturulan negatif kalıp yargıları benimseyebilmektedirler. Bu durum kısa vadede genç yetişkinlere fayda sağlıyor gibi görünse de uzun vadede kendi yaşıllık dönemlerine taşıdıkları yaşa ilişkin olumsuz kalıp yargılarından zarar görmelerine neden olabilmektedir (Levy, 2009). Hatta birçok genç yetişkinin yaşlanmaya karşı olumsuz inançlara sahip olması kendi yaşıllıklarına ve yaşla birlikte meydana gelen değişimlere karşı savunmasız ve hazırlıksız kalmalarına neden olmaktadır (Kite vd., 2005; Lineweaver vd., 2017). Tüm bu olumsuz kalıp yargıların sonucu olarak ise yaşlanma ile ilgili daha büyük bir kaygı ve gelecek endişesinin ortaya çıktığı ve bu durumun kişilerin yaşlanma sürecini reddetmesine neden olduğu fark edilmiştir (Ramírez ve Palacios-Espinosa, 2016). Yaşlanma reddi ve yaşlanma kaygısı ile birlikte kişilerin yaşlı yetişkinlerle etkileşimde bulunmaktan kaçınma, yaşlarını kabul etmeme, emeklilik için plan yapmama, daha olumsuz bir yaşıllık öz-algısı oluşturma ve diğer yaşlı insanlarla ilişkilendirilmekten kaçınma gibi davranışlar sergiledikleri bilinmektedir (Lasher ve Faulkender, 1993).

Yapılan araştırmalar yaşlanmaya ilişkin bu olumsuz öz-algıların ve kaygının sadece yetişkinlerde değil küçük çocuklarda bile görülebildiğini ortaya koymaktadır (Wise ve Onol, 2021). Yaşlanma sürecine veya yaşlı yetişkinlere karşı olumsuz tutum ve kalıp yargıları olan çocukların kendi yaşlanmalarından korktukları ve olumsuz bir yaşıllık öz-algıları olduğu bilinmektedir (McGuinn ve Mosher-Ashley, 2002). Bununla birlikte çocukların yaşlı yetişkinlere karşı oluşturdukları tutumlarda, kendi yaşıllıklarına ilişkin öz-algılarında ve yaşlanma kaygılarında yaşlı yetişkinlerle olan ilişkilerinin etkisi olduğu bilinmektedir. Büyük ebeveynleri ile yakın bir ilişkisi olan küçük çocukların, yaşlanma konusunda daha olumlu bir tutum sergilediği ve kendi gelecek yaşlanma deneyimlerine karşı daha az endişe ve korku yaşadıkları görülmektedir (McGuinn ve Mosher-Ashley, 2002). Ancak çocukların yaşlı yetişkinlere yönelik algılanan duygusal yakınlığının düşük olduğu durumlarda, yaşıllık öz-algılarının olumsuz olduğu ve yaşlanma kaygılarının yüksek olduğu gözlemlenmektedir (Wise ve Onol, 2021).

Özetle yetişkinlerde ve çocuklarda yaşlı kişilere yönelik olumsuz kalıp yargılar ne kadar yüksekse kişilerdeki olumsuz yaşlılık öz-algılarının ve yaşlanma kaygısının da o kadar yüksek olduğu bilinmektedir (Boswell, 2012; Harris ve Dollinger, 2001; Levy 2009). Yetişkinlerin kendi yaşlanmalarını nasıl algıladıkları ve deneyimledikleri, bireylerin ilerleyen yaşlarda hastalıkları önleme ve başa çıkma biçimlerine katkıda bulunmaktadır (Westerhof ve Wurm, 2015). Olumlu bir yaşlanma algısının kişilerin yaşlılık dönemlerindeki sağlıkları, işlevleri ve ömürlerinin uzunluğu üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu bilinmektedir (Mendoza-Núñez vd., 2018). Tüm bu nedenlerden dolayı çocuklukta oluşmaya başlayan bu inanç ve algıları daha iyi anlamak ve olumlu müdahalelerde bulunmak bireylerin daha olumlu bir YİG'e sahip olmasına, sağlıklı bir yaşlılık süreci deneyimlemesine ve daha refah toplumların oluşmasına hizmet edecektir.

2.3. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri

Yapılan araştırmalar çocukların yaşlı yetişkinlere karşı tutum ve inançlarının hem olumsuz hem de olumlu kalıp yargıları içerdiğini gösterse de bulgular daha çok çocukların yaşlıları olumsuz terimlerle tanımladıkları yönünde yoğunlaşmaktadır (Bertram vd., 2018; Flamion vd., 2019; Middlecamp ve Gross, 2002; Robinson ve Howatson-Jones, 2014; Vauclair vd., 2018). Erken yaşlardan itibaren yaşa ilişkin ön yargı ve kalıp yargılara sahip olan çocukların ilerleyen yaşlarda bu tutum ve inançların daha da negatif hale gelerek olumsuz bir YİG'e dönüştüğü bilinmektedir (Doka, 1985; Flamion vd., 2019; Isaacs ve Bearison, 1986; Okoye ve Obikeze, 2005; Randler vd., 2014). Daha önceki çalışmalar cinsiyet, yaş, yaşlı yetişkinlerle etkileşimde bulunma, ebeveyn görüşleri gibi çeşitli faktörlerin çocukların YİG'leri ile ilişkili olabileceğini ortaya koymuştur (Blunk ve Williams, 1997; McGuire, 1993; Seefeldt, 1987). Bu tez çalışmasında ise çocukların yaş, cinsiyet, yaşlı yetişkinlerle etkileşimde bulunma sıklığı ve ebeveyn görüşlerinin çocukların YİG'i ile ilişkisi araştırılmıştır.

Çocukların yaşlı yetişkinler için hasta, yorgun ve çirkin gibi ifadeler kullandığı ve yaşlıların "korkunç olduğu" gibi sözcükler kullanarak yaşlanmaktan kaçınma duygularını ifade ettikleri bilinmektedir (Seefeldt vd., 1977; Zandi vd., 1990). Yine yapılan çalışmalarda çocukların yaşlı yetişkinlerin fiziksel yetersizlikleri üzerinde durdukları, yaşlı yetişkinlerin yaş almaya ilişkin yaşadıkları zorlukları, hareket kabiliyetlerinin azalması gibi sorunları sıkça olumsuz olarak ifade ettikleri fark edilmektedir (Barrett ve Cantwell, 2007; North ve Fiske, 2012; Rust ve Kwong See,

2010). Çocukların çizimlerini içeren çalışmalara bakıldığında ise çocuklardan yaşlı yetişkinleri çizimleri istendiğinde kırışıklıklar, beyaz saç, eğilmiş duruş, gözlükler, kellik ve bastonlar gibi özelliklerin yaşlı yetişkinlerin temsilde kullanılan temel çizimler oldukları görülmektedir (Craciun ve Fagarasan, 2020; Robinson vd., 2015; Villar ve Faba, 2012). Her ne kadar Villar ve Fabá (2012), bu tür özelliklerin yalnızca varlığının, olumsuz yaşlanma kalıp yargıları ile eşdeğer tutulamayacağını, bunların sıklıkla yaşlı bireylerin fiziksel görünümünün gerçekliğini yansıttığını savunsa da Craciun ve Fagarasan'ın (2020) yaptıkları çalışmada çocukların bu temsilleri yaşlanmayı bir gerileme olarak ifade etmede kullandıkları görülmektedir. Bu görüş farkının temel nedeninin Villar ve Fabá'nın (2012) sadece çizime dayalı analizler gerçekleştirmiş olmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Craciun ve Fagarasan'ın (2020) yaptıkları araştırmada çizimlerin devamında çocuklarla bireysel görüşmeler gerçekleştirmiş olmaları bu görüşlerin güvenilirliğinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak çocukların çizimlerinde en sık karşılaşılan diğer durumların, yaşlı yetişkinlerin yalnız, rahatsız edici ve/veya tehlikeli bireyler olarak temsil edilmesi olduğu görülmektedir (Craciun ve Fagarasan, 2020).

Çocukların yaşlı yetişkinler ve yaşlanmaya yönelik olumsuz kalıp yargılara sahip olma durumları çocukların cinsiyetine göre farklılaşmaktadır. Yapılan çalışmalarda tüm yaş gruplarındaki erkeklerin kızlara göre daha negatif yaş karşıtı görüşlere sahip olduğu görülmektedir (Allan ve Johnson, 2008). Cinsiyetler arasında gözlemlenen farkın kız çocuklarının daha yüksek empatiye sahip olmalarından ve kızların kendi yaşlanmalarına daha olumlu bakmasından dolayı ortaya çıktığı düşünülmektedir (Deaux, 1985; Flamion vd., 2019; Hoe ve Davidson, 2002). Ancak bu durumdan farklı olarak Flamion ve arkadaşları 2019'da yaptıkları çalışmada cinsiyetler arasında gözlemlenen farkın düşük düzeyde olduğunu belirtmektedirler. Bununla birlikte çocukların kendi cinsiyetindeki yaşlı yetişkinlere karşı daha az kalıp yargılara sahip oldukları görülmektedir (Isaacs ve Bearison, 1986). Her ne kadar bazı bulgular, çocukların yaşlı erkekleri yaşlı kadınlara göre daha fazla "iyi" olarak nitelendirdiklerini ve yaşlı kadınlara karşı daha fazla kalıp yargıya sahip olduklarını gösterse de (Burke, 1981; Isaacs ve Bearison, 1986) Mitchell ve arkadaşları (1985) yaptıkları çalışmada çocukların yaşlı kadınlara erkeklerden daha pozitif baktıklarını ortaya koymaktadır. Bu durum çocukların yaşlı yetişkinlere ve yaşlanmaya dair

algılarının incelenen özelliklere göre ve yaşlıların cinsiyetine bağlı olarak değişebildiğini düşündürmektedir (Middlecamp ve Gross, 2002).

Cinsiyetin yanı sıra yaşa bağlı olarak çocukların yaşlı yetişkinlere ve yaşlanmaya dair algılarının değişkenlik gösterdiği savunulmaktadır (Blunk ve Williams, 1997; Burke, 1981; Haught vd., 1999). Isaacs ve Bearison (1986) yaş ayrımcılığına ilişkin kalıp yargıların altı yaşından önce ortaya çıkmadığını iddia etmektedir. Ancak araştırmaların çoğu bu durumun aksini söyler niteliktedir (Blunk ve Williams, 1997; Burke, 1981; Dixon vd., 2012; Doka, 1985; Seefeldt vd., 1977). Okul öncesi ve birinci sınıfa devam eden 4-7 yaş arasındaki çocuklarda yaşlanmak istememe ve yaşlı yetişkinleri olumlu değerlendirmede daha az istekli olma gibi durumlar görülürken, 3-11 yaş arasındaki çocukların yaşlanmaktan iğrendikleri ve yaşlıları çirkin, hasta, yorgun gibi kelimelerle tanımladıkları görülmektedir (Burke, 1981; Seefeldt vd., 1977). Bu araştırmalar yaş karşıtı kalıp yargıların en yoğun olarak 4-7 yaş arasında görüldüğünü ve olumsuz yönde artış gösterdiğini, ilerleyen süreçlerde ise genel olarak gerilediğini belirtmektedir (Blunk ve Williams, 1997; Burke, 1981; Haught vd., 1999). Bununla birlikte her ne kadar 8-11 yaş arasındaki çocuklarla yapılan çalışmalarda çocukların yaşlı yetişkinleri yavaş ve çirkin olarak değerlendirme eğilimleri yüksek görülmüş olsa da (Marks vd., 1985; Newman vd., 1997) 6-14 arası yaş gruplarında yaş ayrımcılığının ve olumsuz kalıp yargıların en düşük seviyede olduğu yaş gruplarının 9 ila 10 yaş (Lineweaver vd., 2017) ya da 10-12 yaş arasında olduğu bilinmektedir (Flamion vd., 2019). Bu durumun temel nedeninin ise çocuklarda korunum, sınıflandırma ve perspektif alma becerilerinin kazanılması ile çocukların ebeveyn inançlarından ayrışmasının etkili olabileceği düşünülmektedir (Flamion vd., 2019; Lineweaver vd., 2017).

Çocukların cinsiyet ve yaş gibi kişisel özelliklerinin yanı sıra yaşlı yetişkinlerle etkileşimde bulunma deneyimlerinin onların yaşlı yetişkinler ve yaşlanmaya ilişkin algıları üzerinde etkisi olabileceği düşünülmektedir. Yapılan çalışmalar büyük ebeveynlerin torunlarıyla daha sık etkileşime girmelerinin ilişkilerinin kalitesini artırabileceğini ve çocukların genel olarak yaşlı yetişkinlere yönelik algılarını olumlu etkileyebileceğini ortaya koymaktadır (Flamion vd., 2019; McGuinn ve Mosher-Ashley, 2002; Wise ve Onol, 2021). Birçok çalışma, çocuklar ile büyük ebeveynler veya diğer yaşlı yetişkinler arasındaki kuşaklararası etkileşim sıklığının, çocukların yaşlı yetişkinlere yönelik görüşlerinde olumlu bir etkiye sahip olabileceğini

göstermektedir (Allan vd., 2014; Burke, 1981; Luo vd., 2013; Marcoen, 1979; McGuinn ve Mosher-Ashley, 2002; Wise ve Onol, 2021). Bu duruma paralel olarak kuşaklararası etkileşimleri teşvik eden ailelerde çocukların yaşlı yetişkinlere yönelik görüşlerinin olumlu olma olasılığının daha yüksek olduğu bilinmektedir (Attar-Schwartz vd., 2009; Gilbert ve Ricketts, 2008; Slaughter-Defoe vd., 1992). Ancak bu görüşlerin aksine bazı araştırmalar çocuklarda olumlu YİG için yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığının yeterli olmadığına ve etkileşimleri kaliteli hale getirmenin daha önemli olduğuna vurgu yapmaktadır (Bousfield ve Hutchison, 2010; Czarnecki, 2024; McGuinn ve Mosher-Ashley, 2002; Robinson ve Howatson-Jones, 2014; Wise ve Onol, 2021).

Tüm bu faktörlerin dışında Çocuklarda Ön Yargı ve Kalıp Yargıların Oluşumu bölümünde daha önce belirtildiği gibi yaşa ilişkin sosyal öğrenmelerde ebeveyn inançları ve medya araçlarının da önemli aktörler olduğu bilinmektedir (Branch ve Newcombe, 1986; Degner ve Dalege, 2013; Flamion vd., 2020; Gilbert ve Ricketts, 2008; Meyer, 1980). Ebeveyn inançlarının çocukların yaşlı yetişkinlere karşı sergiledikleri tutumları etkilemesinin yanı sıra (Czarnecki, 2024), çocukları için yaptıkları kitap gibi medya araçları da çocukların YİG'ini etkilemektedir (Bellingtier vd., 2024). Bununla birlikte çocukların görüşlerini etkileyen medya araçları sadece ebeveynlerinin seçtikleri kitaplar ile sınırlı değildir ve çocukların maruz kaldıkları diğer görsel, işitsel ve yazılı medya araçları da çocukların YİG'ini etkilemektedir (Dabak Özdemir ve Yıldırım Önk, 2020; Korkmaz vd., 2018). Yaşlı yetişkinlerin kitaplar, çizgi filmler, ders içerikleri, okul panoları ve sınıf duvarları gibi diğer medya araçlarındaki temsil şekilleri bu görüşler üzerinde etkili olmaktadır (Avcı ve Erhan, 2022; Blunk ve Williams, 1997; Dabak Özdemir ve Yıldırım Önk, 2020; Korkmaz vd., 2018; Tate Click, 1975; Twigg, 2004).

Özetle, çocukların YİG'i yaş, cinsiyet, yaşlı yetişkinlerle etkileşim ve ebeveyn görüşleri faktörlerinden etkilenmektedir. Bu nedenle daha öncesinde de belirtildiği gibi, çocukların YİG'ini anlayıp bu görüşler üzerindeki çevre etkisine yoğunlaşmak çocukların daha iyi bir YİG'e sahip olmalarına hizmet edecektir. Yaşa ilişkin bu olumsuz görüş ve kalıp yargıların önüne geçmek sadece bireysel değil toplumsal bir sorunun çözümünü de beraberinde getirecektir. Çünkü bireysel boyutta olumsuz yaşlılık öz-algıları, yaşlanma kaygısı ve sağlık sorunlarını ortaya çıkartan bu olumsuz

kalıp yargılar, toplumsal boyutta ise yaş ayrımcılığına neden olmaktadır (Diehl vd., 2014; Levy, 2003).

2.4. Yaş Ayrımcılığı

Yaş ayrımcılığı (ageism), toplumsal tutumların kişiler üzerindeki etiketleyici etkisini tanımlamak için Gerontolog Butler (1969) tarafından ileri sürülen bir kavramdır. Bu kavram, bir yaş grubunun diğer yaş grubuna karşı sahip olduğu ön yargılar, kalıp yargılar ve uyguladığı ayrımcı davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak yaş ayrımcılığı, yaşları nedeniyle bireyler veya bir grup birey hakkında genelleme yapma ve ayrımcılığa maruz bırakma anlamına gelmektedir (Abrams, 2010). Yaş ayrımcılığı; bireylere ya da bir grup bireye olumsuz özelliklerin atfedilmesi (kalıp yargılar), onlara yönelik olumsuz hislerin (ön yargı) ortaya konması ve bunların sonucu olarak olumsuz eylemlerin (ayrımcı davranışlar) gerçekleştirilmesi olmak üzere üç temel bileşenden oluşmaktadır (Rupp vd., 2005; Swift vd., 2017; DSÖ, 2024). Ortaya çıkan bu ön yargı ve olumsuz kalıp yargılar, ayrımcılık, damgalama, dışlama, kaçınma ve yaş karşıtlığı gibi olgulara yol açmakta ve tüm bu olgular yaş ayrımcılığı kapsamında ele alınmaktadır (Butler, 1969).

Her ne kadar yaş ayrımcılığı ilk kez ileri sürüldüğünde tüm yaş gruplarını kapsayacak şekilde tanımlansa da günümüzde daha çok yaşlı yetişkinlere karşı yapılan ayrımcı davranışları ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu durum, dünya genelinde yaşlı yetişkinlerin, diğer yaş grupları tarafından ayrımcılığa maruz kalmasından ve yaşa ilişkin ayrımcı davranışları en çok deneyimleyen kişiler olmasından kaynaklanmaktadır (Butler, 1969; North ve Fiske, 2015). Bununla birlikte toplumdaki değişimler, teknoloji ve sağlık hizmetlerindeki ilerlemeler daha uzun ve sağlıklı bir yaşam süresine yol açmakta ve bu duruma bağlı olarak 65 yaş ve üzeri bireylerin nüfus içindeki oranı giderek artmaktadır (Avcı vd., 2024; DSÖ, 2024). Dünya üzerinde yaşlı nüfusun sürekli artması, yaşlı yetişkinlerin daha görünür olmasına, daha fazla ayrımcı davranışa maruz kalmalarına, verimsiz olarak kabul edilmelerine ve bir toplumsal yük olarak algılanmalarına yol açmaktadır (North ve Fiske, 2015). Özellikle rekabetçi ve dinamik vizyonları yücelten modern Batı toplumları, yaşlanmayı genellikle olumsuz bir olgu olarak algılamakta ve bu algı son 200 yıldır artarak devam etmektedir (Ng vd., 2015). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ, 2023) yaş ayrımcılığının dünya çapında her iki kişiden biri tarafından yaşlılara karşı gerçekleştirildiğini ve Avrupa'daki gençlerin daha fazla yaş ayrımcılığı yaptığını rapor etmektedir.

Yaşlı yetişkinlere karşı oluşturulan yaş ayrımcılığının temelinde kalıp yargıların olduğu ve bu ayrımcılığın toplumun tüm kesimlerine yayıldığı bilinmektedir (Butler, 1969). Levy (2009), bu ayrımcılık sürecinde yaşlı yetişkinlere karşı oluşturulan kalıp yargıların toplumdan bireye ve çocukluktan yaşlılığa doğru içselleştirildiğini öne sürmektedir. Topumlarda yaşlı yetişkinlerin ekonomik olarak verimsiz görülmesi, zorunlu emeklilik, iş yerlerindeki yaş sınırlamaları, devletlerin yaşlı yetişkinlerin sağlıkları ve bakımları için daha düşük bütçeler ayırması gibi uygulamalar bu ayrımcılığın kurumsallaşmasına neden olmakta ve bu inanç sistemi toplumdan bireylere aktarılmaktadır (Butler, 1969; Kılıçkaya, 2023; Levy, 2009). Bununla birlikte bu kalıp yargılar, erken çocukluk döneminde edinilmeye başlanıp yetişkinlik ve yaşlılık dönemine taşınmaktadır (Flamion vd., 2020, 2019; Kwong See vd., 2012; Levy, 2009; Vauclair vd., 2018). Bu durum sonucunda olumsuz geri besleme döngüsü ortaya çıkmakta ve yaşa ilişkin oluşturulmuş kalıp yargılar pekiştirilmektedir (Ryan vd., 1986). Kalıp yargılar, çocukluktan yetişkinliğe ve toplumdan bireye doğru ilerleyen bir süreçte pekiştirilerek, bireyin yaşlanma sürecindeki benlik algısını derinden şekillendirmektedir (Demir Dikmen, 2023; Levy, 2009). Bu durum, bireylerin yaşlılık döneminde yaşamlarını olumsuz etkileyen bir dizi sonuç doğurmakta; özsaygı, özgüven, kişisel refah, bilişsel performans, beslenme alışkanlıkları, bağımsızlık, kardiyovasküler sağlık ve yaşam süresi gibi hem fiziksel hem de zihinsel sağlık göstergelerinde ciddi kayıplara yol açmaktadır (Abrams vd., 2006; Chang vd., 2020; Flamion vd., 2019; Levy, 2009; Levy vd., 2002a; Levy vd., 2012; Levy vd., 2016; Masse ve Meire, 2009; DSÖ, 2023). Bu olumsuz etkiler, yaşlanmayla ilişkili fiziksel ve bilişsel yeterliliklerin azalması, çevresel bağımlılığın artması ve ölüm kavramına yakınlık gibi süreçleri daha da karmaşık ve zorlayıcı hale getirebilmektedir (Barrett ve Von, 2008; Martens vd., 2004).

Sonuç olarak yaş ayrımcılığı, etnik ayrımcılık ve cinsiyet ayrımcılığından sonra gelen üçüncü en büyük ayrımcılık türü olarak bilinmektedir (Palmore, 2004). Ancak bu yaygınlığına ve çocukluktan itibaren her yaştan insanı sağlık, refah ve insan hakları açısından ciddi bir şekilde olumsuz etkilemesine rağmen büyük ölçüde dikkate alınmamakta ve diğer ayrımcılık türleri kadar önemsenmemektedir (DSÖ, 2023). Yaş ayrımcılığının ve yaşlılığa ilişkin olumsuz kalıp yargıların azaltılması ve yerine olumlu tutumların geliştirilmesi için çeşitli alanlarda önlemlerin alınması gerekmektedir (Demir Dikmen, 2023). Bu önlemlerden birisi olarak; yaşlılıkta iyi

hissetme ve bu durumu etkileyen faktörlerin önemi hakkında farkındalık yaratmak, yaşlı yetişkinlerin daha olumlu deneyimler yaşamalarını ve diğer yaş gruplarında oluşabilecek yaşlanma kaygısının azalmasını sağlayabileceği düşünülmektedir (Allan vd., 2014; Avcı ve Erhan, 2022). Başka bir önlem ise yaş ayrımcılığının oluşmasına neden olan kalıp yargıların giderilmesini sağlamaya çalışmak olarak düşünülmektedir. Klein ve arkadaşları (2005) bu kalıp yargıları gidermek ve bilinçlenmeyi sağlamak için okul öncesi döneminden itibaren harekete geçilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Çünkü ayrımcılığa neden olan olumsuz kalıp yargıların erken çocukluktan itibaren oluşmaya başladığı ve zamanla içselleştirilerek davranışlara dönüştüğü bilinmektedir (Butler, 1969; Flamion vd., 2019; Lineweaver vd., 2017).

Ayrıca yaşlanma hakkında bilgi sahibi olmanın yaşlanma kaygısı ile negatif yönde ilişkisi bulunmaktadır (Boswell, 2012; Harris ve Dollinger, 2001). Bu nedenle olumlu bir yaşlanma öz-algısı oluşturma ve yaşlanma kaygısını azaltmanın en temel yollarından biri, yaşlanma ve yaşlılık hakkında bilginin artırılması olarak görülmektedir (Allan vd., 2014; Christian vd., 2014). İnsanların konuya ilişkin bilgilendirilmesinin hem daha olumlu bir yaşlılık öz-algısı oluşmasını sağlayabileceği hem de yaşlanma kaygısını ve yaşlılara yönelik olumsuz kalıp yargıları azaltabileceği düşünülmektedir. Bu sayede yaşlanmaya yönelik algıların ve yaşlanma sürecinin toplumsal olarak yeniden inşa edilmesi sağlanabilir. Ancak bu süreçte bireyler arasındaki cinsiyet farklılıkları, her bir bireyin kendi yaşlanmasına yönelik öz-algısı ve yaşlanma kaygısı ve yaşlı yetişkinlere ve yaşlanmaya yönelik sahip olduğu kalıp yargılar dikkate alınmalıdır (Donizzetti, 2019).

Erken müdahaleler yeniden öğretmekten daha kolay olduğu için bu bilgilendirmelerin çocuklara erken yaşlarda yapılması önemlidir (McGuire ve Mefford, 2007). Çocukluk dönemi boyunca yaşlanmaya ve yaşlılara yönelik kalıp yargıların zaman içinde nasıl geliştiği konusunda az sayıda çalışma yapılmış olsa da bu kalıp yargıların gelişiminin yaşa özgü özellikleri takip edilerek giderilebilir (Flamion vd., 2019). Bu nedenle yaşlı yetişkinlerin olumlu ve doğru temsillerini erken yaşlarda geliştirmek için küçük çocuklara yaşlanma hakkında eğitimlerin verilmesi fayda sağlayacaktır ve bu eğitimlerin yaşla ilgili gerçeklerin yanı sıra olumlu yaşlı rol modellerini içermesi önemlidir (Levy, 2018). Müdahalenin en genç nüfuslar arasında yani erken çocukluk döneminde yapılması, tüm toplumların gelecek kuşaklarına,

yaşlanmaya ilişkin daha olumlu görüşlere sahip olma fırsatı sunacaktır (Donizzetti, 2019).

2.5. Çocukların Yaşlı Yetişkinlere ve Yaşlanmaya İlişkin Oluşturduğu Olumsuz Kalıp Yargılarının Giderilmesi ve Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin Olumlu Hale Getirilmesi

Yaşa dayalı ayrımcılık ve eşitsizliğin kapsamlı yasalar ve politikalar, eğitim müdahaleleri ve nesiller arası etkileşim programları aracılığı ile ele alınması savunulmakta ve bu tür önlemlerin tüm yaş gruplarında yaş ayrımcılığını etkili bir şekilde azaltabileceğine veya ortadan kaldıracılabileceğine dair kanıtlar bulunmaktadır (DSÖ, 2021). Bu doğrultuda çocukların yaşlanmaya ve yaşlı yetişkinlere karşı daha olumlu görüş ve algılara sahip olması için geliştirilmiş birçok müdahale uygulaması bulunmaktadır (Blunk ve Williams, 1997; Burke, 1981; Chitwood ve Bigner, 1980; Flamion vd., 2019; Gilbert ve Ricketts, 2008; Gualano vd., 2018; Hall ve Batey, 2008; Isaacs ve Bearison, 1986; Klein vd., 2005; Laney vd., 1999; Lineweaver vd., 2017; McGuire, 1993; Middlecamp ve Gross, 2002; Robinson ve Howatson Jones, 2014; Rosenwasser vd., 1986; Tate Click, 1975). Bu uygulamalar; okul müfredatına yaşlanma ve yaşlılık ile ilişkili öğrenme deneyimlerinin eklenmesi, okullarda kuşaklararası etkileşim programlarının uygulanması ve görsel medya araçlarının kullanılması şeklinde üç gruba ayrılmaktadır.

Uygulamalardan biri olan yaşlanmaya ilişkin öğrenme deneyimlerinin okul müfredatına dahil edilmesi, çocukluk döneminde kalıp yargıların azaltılması ve olumlu tutumların geliştirilmesi adına etkili ve uygulanabilir bir çözüm olarak değerlendirilmektedir (Blunk ve Williams, 1997; Demir Dikmen, 2023; Hembacher ve Cruise, 2006). Sınıf müfredatlarının olumlu yaşlanma kavramları entegre edilerek uyarlanması gibi tekniklerle gerçekleştirilen çalışmalarda, olumlu sonuçların elde edilebildiği ve yaşlanma eğitime yönelik uyarlama yapılan müfredata maruz kalan çocukların yaşlı insanlar hakkındaki olumsuz kalıp yargılarında olumlu yönde değişimler olduğu görülmüştür (Blunk ve Williams, 1997; Hembacher ve Cruise, 2006; McGuire, 1993). Örneğin Hembacher ve Cruise (2006), yaptıkları çalışmada ikinci sınıf sosyal bilgiler müfredatına olumlu yaşlı insan görselleri içeren edebi eserler, bu eserler hakkında soru-cevap etkinlik uygulamaları ve yaşlı yetişkinlerle yapılan görüşmeler gibi teknikleri dahil ettiklerinde çocukların yaşlanma algıları üzerinde pozitif yönde bir değişim olduğunu gözlemlemişlerdir. Blunk ve Williams'ın

(1997) yürütmüş olduğu çalışmada da yaşlı insanların olumlu özelliklerine odaklanan bir müfredata maruz kalan 4 ila 5 yaşındaki çocukların yaşlı yetişkinlere yönelik kalıp yargılarında azalma olduğu görülmüştür. Yaşlanmanın olumlu yönlerine odaklanan çocuk edebiyatı ve hikayelerin entegrasyonunun yapıldığı bir müfredat ile 30-40 dakikalık öğretim oturumlarının dahi bu yaş grubundaki çocukların olumsuz kalıp yargılarının azaltılmasında başarılı olabileceği fark edilmiştir (McGuire, 1993).

Çocuklarda yaşlı yetişkinlere ve yaşlanmaya yönelik olumlu algı ve görüşün oluşturulması için ortaya sürülen bir diğer uygulama yaşlı yetişkinlerle ilişki kalitesinin artırılması adına çocukların yaşlı yetişkinlerle ilişkilerinin kuşaklararası programlar aracılığı ile desteklenmesidir (Flamion vd., 2019). Kuşaklararası veya nesiller arası programlar; biyolojik olarak herhangi bir bağı olmayan yaşlı ve çocukların, çapraz nesil bağlarını destekleyen, kültürel değişimleri teşvik eden, genç ve yaşlı nesillerin refah ve güvenliğini sağlamaya yardımcı olan etkileşimlere dahil etmek için tasarlanmış programlardır (Newman, 1997). 1980'lerin ortalarından bu yana sayıca oldukça yüksek artış gösteren kuşaklararası eğitim ve hizmet programlarındaki temel amaç; genellikle yaşa göre ayrılmış çocukları ve yaşlı yetişkinleri birbirleri ile tanıştırmak, birbirlerine karşı olumlu tutumlar ve anlayışlar geliştirmeleri için teşvik etmektir (Ames ve Youatt, 1994; Kuehne, 1988, 1989; Newman, 1997; Smith ve Yeager, 1999).

Her ne kadar çocuklarda olumlu yaşlı ve yaşlanma algısının oluşturulması için kuşaklararası programlar önerilse de bu müdahalenin etkililiği ve bu programların tek başına çocukların olumsuz kalıp yargılarını ve tutumlarını değiştirme gücü tartışılmaktadır. Geçmiş zamanlarda yapılan araştırmalarda bazı araştırmacılar bu programların yetersiz olduğunu hatta özellikle küçük yaşlardaki çocuklarda tam tersi bir etki oluşturabileceğini ileri sürmüştür (Middlecamp ve Gross, 2002; Rosenwasser vd., 1986; Seefeldt, 1987). Örneğin Seefeldt (1987) okul öncesi dönemdeki çocuklarla yaptığı çalışmada yaşlıları ziyaret eden çocukların, ziyaret etmeyen çocuklara göre daha olumsuz tutumlar sergilediğini bulmuştur. Ziyaret eden çocuklar, yaşlı insanları daha pasif, daha yardıma muhtaç ve fiziksel engeli olan bireyler olarak tanımlamışlar ve yaşlı insanları korkunç, düşmanca ve hasta olarak değerlendirmişlerdir. Daha güncel çalışmalara baktığımızda ise sonuçların farklılaştığı görülmektedir (Gualano vd., 2018). Örneğin Lux ve arkadaşları (2020) yapmış oldukları araştırmada haftalık ziyaretleri içeren bir kuşaklararası etkileşim programında çocuklar ile yaşlı

yetişkinlerin birlikte planlanmış ya da spontane etkinlikler yaptıklarında çocukların yaşlı yetişkinlere karşı yaklaşımlarında olumlu yönde bir değişim gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Park (2015), 1986-2014 yılları arasında kuşaklararası etkileşim programları ile ilişkili yayınları incelediği alanyazın çalışmasında kuşaklararası programların ağırlıklı olarak yaşlı yetişkinlere karşı olumlu tutum oluşturmaya ve olumsuz kalıp yargılarda azalmaya katkı sağladığı ve ön yargıların azalması ve yaşlı yetişkinlere yönelik daha fazla saygı gösterilmesi gibi değişimleri ortaya çıkardığı sonuçlarına ulaşmıştır. Bununla birlikte kuşaklararası programların çocuklarda yaşlanma kaygısında azalma ve yaşlı yetişkinlerde artan özsaygı gibi daha iyi psikolojik sonuçların elde edilmesine katkı sağladığını belirtmiştir. Kuşaklararası programların zamanla daha olumlu sonuçlar vermesinin, ölçüm araçlarındaki farklılıklardan kaynaklanabileceği ya da Hembacher ve Cruise'un (2006) önerdiği gibi çocukların sahip oldukları olumsuz kalıp yargılar yerine yeni olumlu kalıp yargılar inşa edebileceği, daha sağlıklı ve etkileşimde pasif kalmayan, aktif yaşlı yetişkinler ile entegre olmalarına imkân sağlanması olduğu düşünülmektedir. Ek olarak Angersbach ve Jones-Forster (1999) bu müdahale türünün başarısında seçilen aktivitenin türü, katılan grubun büyüklüğü, çocuk ve gönüllülerin sayısı gibi faktörlerin de önemli olduğunu vurgulamıştır. Özetle çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarının olumlu hale getirilmesi ve olumsuz kalıp yargılarının azaltılmasında kuşaklararası programların farklı etkiler oluşturabildiği ve günümüzde uygulanan programların daha olumlu sonuçlar yarattığı görülmüştür.

Kuşaklararası programlar ile eğitim müfredatına yaşlanmaya ilişkin öğrenme deneyimlerinin eklenmesi uygulamalarının bir arada kullanılmasının kuşaklararası programların etkililiğini artırabileceği öngörülmüştür. Bu nedenle Dellman-Jenkins ve arkadaşları (1991) 3-4 yaşındaki çocuklarla yaptıkları çalışmada kuşaklararası program etkinliklerini ve ziyaretlerini takiben bir müfredat uyarlaması gerçekleştirmişlerdir. Araştırmacılar kuşaklararası program uygulamasından sonra müfredata "Büyüme ve Değişim" adlı özel bir son ünite ekleyerek çocukları yaşlanma sürecinde yaşlı yetişkinler hakkında kalıp yargı barındırmayan bilgiler içeren görsel ve basılı medya araçlarına maruz bırakmışlardır. Bu uygulamalarda yaşlı yetişkinler ve yaşlanma süreci hakkında kalıp yargılar barındırmayan bilgiler sunan çocuk kitapları ve zaman atlamalı fotoğrafçılık tekniği ile çekilmiş videolar kullanılmıştır. Kitaplar çocuklara önce grup halinde okunmuş ve daha sonra bireysel olarak

çocuklarla paylaşılmıştır. Ayrıca, bitkilerin büyümesi, civciv embriyosunun gelişimi gibi hayatın döngülerini ve yaşlanma sürecini vurgulayan videolar kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda bu görsel-işitsel medya araçlarına maruz kalan çocukların yaşlı insanlarla daha fazla paylaşım yapmaya, onlara yardım etmeye ve onlarla iş birliği yapmaya istekli oldukları görülmüştür. Bu durum, görsel ve basılı medyanın çocukların yaşlanma ve yaşlılık anlayışını şekillendirebileceği görüşlerine kanıt olacak niteliktedir (Ansello, 1977; Avcı ve Erhan, 2022; Chamberlain vd., 1994; Iversen ve Wilinska, 2020; James ve Kormanski, 1999; Janelli ve Sorge, 2002; McGuire, 2003; Ng vd., 2015; Robinson ve Anderson, 2006; Robinson vd., 2007; Rovner-Lev ve Elias, 2020; Sciplino vd., 2010; Yitzhaki ve Lazar, 2019; Zurcher ve Robinson, 2018).

Özellikle müfredat uyarlama çalışmalarında kullanılan ve görsellerle desteklenen basılı medya araçlarından olan resimli çocuk kitapları, küçük çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinler hakkında toplumsal görüş ve kapsamlı bir bakış açısı geliştirmelerine yardımcı olabilir (Avcı ve Erhan, 2022; James ve Kormanski, 1999; McGuire, 2016). Yakın çevresinde yaşlı yetişkin olmayan ve/veya yaşlı yetişkinler ile etkileşimleri az olan çocuklar yaşlanma ve yaşlı yetişkinler hakkındaki toplumsal görüşleri dolaylı olarak kitaplar aracılığı ile öğrenmektedirler (Bellintier vd., 2024). Yaşlı yetişkinlerin olumlu temsillerinin yer aldığı resimli kitaplar, çocukların yaşlanmaya ve yaşlı yetişkinlere karşı tutumlarını olumlu yönde etkileyebilmektedir. Bu kitaplar, yaşlılığı kenara itmek yerine, yaşamın diğer dönemlerinde olduğu gibi yaşlılıkta da birçok fiziksel zorlukla ve değişimle karşılaşılabilceğini ancak buna rağmen bireylerin benlik ve kimliklerini koruyabileceklerini çocuklara aktarmaktadır (Twigg, 2004). Bu sayede çocuklar, kitaplarda yer alan yaşlı yetişkin rol modelleri ile hayatın zorluklarıyla başa çıkmayı; fiziksel ve sosyal değişikliklere uyum sağlamayı pozitif bir şekilde deneyimleyebilmektedir (Avcı ve Erhan, 2022). Bu nedenle, çocukların maruz kaldığı bir çeşit medya aracı olan kitapların da hikâye ve görsellerini bu boyutta ele almak oldukça önemli görülmektedir (Joosen, 2019).

Çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinler ile ilgili inançlarına ve tutumlarına yönelik etkili müdahaleler geliştirebilmek için onların yaşlanma ile ilgili anlamı nasıl oluşturduklarını ve yaşlanmaya nasıl bir değer yüklediklerini erken yaşlarda ele almak önemlidir (Mendonça vd., 2018; Vauclair vd., 2018). Küçük çocukların yaşlılara yönelik olumsuz algıları azaltılır ve yaşlı yetişkinlerin güçlü yanlarını takdir etmeleri sağlanırsa, ilerleyen dönemlerde kendi yaşlanmalarını kabul etmeleri sağlanabilir ve

yaşlı yetişkinlere ve nüfus yaşlanmasına karşı olumsuz tutumlar geliştirmelerinin önüne geçilebilir (Blunk ve Williams, 1997; Neugarten, 1976). Bu durumu sağlamak adına alanyazında yukarıda bahsi geçen müdahaleler gerçekleştirilmiş olup belirtilen müdahalelerden görsel ve basılı medya araçlarını kullanan müfredat uyarlama çalışmalarının, sonuçları tartışmalı olan kuşaklararası programlara göre daha etkili, ekonomik ve kolay uygulanabilir olduğu görülmüştür (Blunk ve Williams, 1997; Dellman-Jenkins vd., 1991). Buradan hareketle sınıf içerisinde yaşlanmayı ve yaşlı yetişkinleri olumlu resmeden görsellerin kullanılmasının çocuklarda olumsuz kalıp yargıları ve yaşlanma kaygılarını azaltmada, yaşlanmaya ve yaşlı yetişkinlere yönelik olumlu algı ve tutumlar oluşturmada etkili olabileceği düşünülmüştür.

2.6. Sınıf Görsellerinin Çocuklar Üzerindeki Etkileri ve Yaşlanmaya İlişkin Olumsuz Görüşlerin Giderilmesinde Kullanılması

Eğitim tarihi boyunca, çocuklar için etkili pedagoji ve öğrenmeleri en iyi şekilde destekleyen sınıf tasarımlarının oluşturulmasına ilgi duyulmuş ve çocukların deneyimlerini olumlu yönde etkileyebilecek mekânsal tasarımlar oluşturmak amaçlanmıştır (Lim vd., 2012). Farklı fiziksel zorluklar ve çocuklara yeterli alan sunan ortamlar çocukların gelişimi için önemli görülmüş ve iç mekân tasarımı eğitim uygulamasının temel bir unsuru olarak kabul edilmiştir (Kantrowitz ve Evans 2016; Knauf, 2018; Morrissey vd. 2015). Mekân tasarımında hoş ve sağlıklı bir atmosfer, iyi bir aydınlatma ve akustik düzenleme gibi etkenler çocukların gelişimine olumlu yönde etki eden faktörler arasında yer almıştır (Maxwell 1996). Başarılı iç mekân tasarımlarının, çocukların bilişsel gelişimlerinin yanı sıra sosyal davranışlarını ve sosyal katılımlarını da olumlu yönde etkileyebileceği belirtilmiştir (Abbas ve Othman 2010; Czalczyńska-Podolska 2014; Read vd. 2016). Öğretimin gerçekleştiği fiziksel çevrenin, karmaşık bir etkileşim içinde öğretim süreçleriyle ilişkilendiği göz önünde bulundurulduğunda, sınıf tasarımının bu süreçlere dahil edilmesinin, çocuklar için daha uygun ve zengin öğrenme deneyimleri oluşturulmasına katkı sağlayabileceği düşünülmüştür (Godwin vd., 2022b; Lackney ve Jacobs, 2002). Bu nedenle sınıfların görsel tasarımı önem kazanmış ve renkli duvarlar, modern sınıfların vazgeçilmez bir özelliği haline gelmiştir (Collingford, 1978). Tasarımların eğitime olan etkisi ile okul görsel kültürü, okulların eğitim kalitesini değerlendirmede bir değişken olarak görülmeye başlanmıştır (Alonso Sanz vd., 2021). Öğretmenlerin organizasyonel ve dekoratif içerikli görsel gösterimleri ne ölçüde sergilediği genellikle okul türü ile

ilişkilendirilmiş ve öğretmenlerin tasarım kararlarında belirli desenleri belirlemede önemli bir aktör olduğu görülmüştür. Bu okullarda benimsenen hedefler, genel okul kültürü ve uygulamaları sergilenen görsel gösterimlerle ilişkilendirilmiştir (Almeda vd., 2014). Duvarlarda kullanılan görsel tasarımların okuldan okula değişkenlik göstermesinin ise genel olarak öğretim kadrolarındaki farklılaşmalar, öğretmenlerin katılım düzeyleri, okulların akademik politika ve felsefelerinden kaynaklanabileceği düşünülmüştür (Alonso Sanz vd., 2021; Huberman, 1989; Sikes vd.,1985).

Sınıflarda çocukların gün boyunca duvarlara bakması ve görsel ortamların çocukların bellek görevi performansları ile görsel-mekânsal dikkatleri üzerinde etkili olduğunun görülmesi araştırmacıların sınıf duvarlarının tasarımı ve kullanımındaki farklılıkların çocuklar üzerindeki etkilerini incelemelerine yol açmıştır (Creekmore, 1987; Rodrigues ve Pandeirada, 2018; Tarr, 2004). Eğitimciler, okul ve sınıflardaki görsel alanların nasıl kullanılacağına karar vermede büyük ölçüde özgürdür ve öğretmenler genellikle sınıf dekorasyonlarını ve görsel yardımlar gibi bağlamsal unsurları, çocukların öğrenmesini artırmak için kullanmaktadır (Almeda vd., 2014; Godwin vd., 2022b; King ve Markant, 2022). Örneğin, bazı öğretmenlerin çocukları etkilemek, katılımlarını sağlamak ve motivasyonlarını artırmak için sanat eserlerini sınıflarda sergiledikleri bilinmektedir (Burton, 2004). Alanyazında, sınıf dekorlarının belirli unsurlarının çocuklarda aidiyet duygusunu teşvik etmede etkili bir şekilde kullanılabileceğine dair bilimsel kanıtlar bulunmaktadır (Master vd., 2016). Bu tür görsel düzenlemeler ile sınıf duvarları daha kapsayıcı ve destekleyici bir öğrenme ortamı oluşturmak amacıyla kullanılabilmektedir (Godwin vd., 2022b).

Ancak, sınıf duvarlarının çocukların çalışmaları ve akademik becerilerini sergileyen ürünlerle dolu olması her zaman bu duvarların görsel açıdan iyi kullanıldığı anlamına gelmemektedir (Almeda vd., 2014). Bazı eğitimciler, ilkokul sınıflarında duyuşal uyarının aşırı kullanımına karşı uyarıda bulunmaktadır (Tarr, 2004; Thompson ve Raisor, 2013). Çeşitli görsel süsleme materyallerini sınıf içinde sergilemekten kaçınan ilkokul öğretmenleri, duvar süslemelerini öğrenmeyi olumsuz etkileyen bir faktör olarak değerlendirmektedir (Apps ve MacDonald, 2012). Çünkü görsel uyarıların fazlalığının akademik ortamlarda seçici sürekli dikkat eksikliklerine neden olabileceği ve bu durumun sınıfa yansımalarının eğitimciler için ciddi bir zorluk olan, öğrenme ile ilişkisi olmayan, uygunsuz davranışlar olacağı düşünülmektedir (Roberts, 2001). Ek olarak, Tarr (2004) görsel olarak dikkat dağıtıcı uyarıcı duvar

sergilemeleriyle rekabet etmek zorunda kalmayan öğretmenlerin öğrenmeyi sağlamada daha etkili olabileceği görüşünü öne sürmektedir. Bu durumda duvar sergilemelerinin yoğun miktarda, dağınık ve düzensiz görüldüğü sınıflarda çocuklar gerekli bilgileri tanımlamada ve bulmada zorluklar yaşayabilmektedirler (Apps ve MacDonald, 2012). Eğitim kademesi açısından özellikle okul öncesi ve ilkokul seviyesinde çocukların öğrenme ortamlarında daha ileri eğitim kademelerine göre sanat çalışmaları, diyagramlar, tablolar, haritalar ve manipülatif görseller gibi çok daha fazla sayıda görsele maruz kaldığı bilinmektedir (Tarr, 2004). Bu tür yoğun görsel ortamlar "görsel bombardıman" (Bullard, 2010, s.110) ve "görsel gürültü" (Tarr, 2004, s.1) olarak tanımlanmaktadır.

Ancak amaçlı ve planlı bir şekilde hazırlanan görsel çevreler, çocukların dikkatini ve öğrenmesini olumlu yönde etkilemektedir (Curley vd., 2018; Mayer, 1994; Tang ve Intai, 2018). Çocukların öğrenme, dikkat ve katılımları ile ilişkili olan sınıfın görsel ortamı, rahatlıkla manipüle edilebilmekte ve hedeflere uygun hale getirilerek öğrenmeyi desteklemede bir araç olarak kullanılabilir (Fisher vd., 2014; Hanley vd., 2017; Rodrigues ve Pandeirada, 2018; Stern-Ellran vd., 2016). İdeal bir görsel çevre, çocukların hala gelişmekte olan dikkati düzenleme becerisine ek bir yük getirmeden onlara uyarı sunan çevre olarak nitelendirilmektedir (Barrett vd., 2015). Bu ideal çevre oluşturulup daha basitleştirilmiş bir tasarım yaklaşımının benimsendiği görsel ortam sağlandığında, çocukların öğrenme görevine odaklanmaları, bu odağı sürdürmeleri ve öğrenme performanslarını artırmaları da sağlanmış olmaktadır (Eng vd., 2020; Kaminski ve Sloutsky, 2013). İdeal sayıda görsel uyaran bulunan sınıflarda görseller, çocukların dikkatini toplama ve sürdürme becerilerine önemli düzeyde katkı sağlamaktadır (Godwin, 2022b). Ayrıca, öğrenme hedefleriyle ilişkili bağlamsal bilgiye odaklanan görsel uyaranlar kullanıldığında, bu görsellerin öğrenmeyi desteklediği ve çocukların akademik görevlerde beceri kazanmasını önemli ölçüde artırdığı bilinmektedir (Ackerman, 1990; Amer vd., 2016). Aynı zamanda sınıf görsel ortamları küçük çocuklarda görev odaklı davranışı teşvik edebilmekte ve öğrenme sonuçlarını iyileştirmek için de uyarlanabilmektedir (Barrett vd., 2013). Bu nedenle eğitim ortamlarında öğretmenler, sınıf dekorasyonu ve görsel uyaranlar gibi bağlamsal unsurları çocukların öğrenmesini yönlendirmek için sistemli bir şekilde kullanabilirler (Almeda vd., 2014; Tarr, 2004).

Sonuç olarak çocukların neredeyse her gün maruz kaldığı sınıf ortamındaki görseller; kolay manipüle edilebilir olma özelliği ile yeni öğrenmelerin sağlanması için etkili ve ekonomik bir yöntem olarak değerlendirilebilir (Curley vd., 2018; Fisher vd., 2014; Hanley vd., 2017; Mayer, 1994; Rodrigues ve Pandeirada, 2018; Stern-Ellran vd., 2016; Tang ve Intai, 2018). Sınıf görselleri, akademik içeriğin öğrenilmesini desteklemenin yanı sıra, çocuklarda kalıp yargı tehdidini ve ayrımcı davranışları azaltmak amacıyla kullanılabilir. Bu görseller, ırk, cinsiyet ve diğer kimliklerin kabul gördüğü ve değer verildiği kapsayıcı öğrenme ortamlarının oluşturulmasına katkı sağlayabilir (Hammond, 2014; Steele, 1997). Buradan hareketle, günümüzde en yaygın üçüncü ayrımcılık türü olan ve çocukluktan itibaren edinilen olumsuz kalıp yargılar ile şekillenmeye başlayan yaş ayrımcılığının azaltılmasında da bu görsellerin bir müdahale aracı olarak kullanılabileceği fikri doğmuştur. Sınıf görsel gösterimlerinin bir tür görsel medya olduğunu düşünürsek, müfredat uyarlama çalışmalarında kullanılan görsel medya araçlarının (örneğin, resimli çocuk kitaplarındaki görseller), çocukların yaşlı yetişkinlere yönelik olumsuz kalıp yargılarını azaltması ve onlarda yaşlı yetişkinlere yönelik olumlu tutumların gelişimini desteklemesi bu görüşü doğrular niteliktedir (Blunk ve Williams, 1997; Dellman-Jenkins vd., 1991; Hembacher ve Cruise, 2006; McGuire, 1993). Sonuç olarak, alanyazındaki bilgiler ışığında, bu tez araştırmasında manipüle edilen sınıf görsellerinin çocukların yaşlanma algıları, kalıp yargıları, yaşlılık öz-algıları ve yaşlanma kaygıları üzerinde olumlu etkilerinin olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle olumlu yaşlı yetişkin görselleri anasınıflarının görsel gösterimlerine dahil edilmiş ve çocukların algı ve kalıp yargıları bu görseller aracılığı ile değiştirilmeye çalışılmıştır.

Özetle, yapılan araştırmalar çocuklarda yaşa ilişkin ön yargı ve kalıp yargıların erken çocukluk döneminden itibaren sosyal öğrenmeler ile gerçekleştiğini göstermektedir. Bu ön yargı ve kalıp yargıların çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları ile yaşlanma öz-algıları üzerindeki etkileri sonucunda çocukların YİG'i şekillenmektedir. Araştırmalar çocukların görüşlerinin oluşmasında yaş, cinsiyet, yaşlı yetişkinlerle etkileşim, ebeveyn inançları ve medya temsillerinin önemli faktörler olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle bu faktörlerin etkisini anlamak çocuklarda erken yaşlarda oluşmaya başlayan yaşa ilişkin ön yargı ve kalıp yargıların önüne geçilmesinde ve daha olumlu yaşlanma öz-algılarının oluşturulmasında uygulanabilecek stratejiler hakkında alanyazına katkı sağlayabilir.

Özellikle medyanın çocuklar üzerindeki bu etkisi düşünüldüğünde çocukların sınıflarda her gün maruz kaldıkları görsellerin amaçlı seçimlerinin çocuklarda olumlu YİG'in oluşmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle daha önce yapılan araştırmaların olumlu sonuçlarına dayanarak çocukların YİG'inin şekillendirilmesinde bu görsellerin kullanılabilir. Bildiğimiz kadarıyla alanyazınında sınıfa asılan yaşlı yetişkin görselleri ile çocukların YİG'ini olumlu yönde teşvik etmeye yönelik herhangi bir araştırma yer almamaktadır. Alanyazında görülen bu eksiklik ile ortaya çıkan bu araştırmada, sınıflara çocukların yaşlanmaya ve yaşlı yetişkinlere yönelik sahip oldukları kalıp yargılar ile çelişen yaşlı yetişkin görsellerinin asılması ile onlarda daha olumlu bir YİG'in oluşumunun desteklenmesi hedeflenmektedir. Bu araştırmanın kısa vadede çocukların YİG'ini olumlu hale getireceği, uzun vadede ise yaş ayrımcılığının azaltılmasına, gelecekte yaşlanmayı deneyimleyecek olan çocukların daha olumlu bir yaşlılık dönemi geçirmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu tez araştırmasının, sınıf görsellerinin çocuklarda olumlu YİG oluşumunu desteklemede bir araç olarak kullanılabileceğini ortaya koyarak alan yazına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde yapılan araştırmanın türü ve deseni, araştırma grubu, araştırma süreci, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, elde edilen verilerin analizi, araştırmanın güvenirlik ve geçerliği açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Türü ve Deseni

Araştırma, sınıfa asılan olumlu yaşlı yetişkin görsellerinin okul öncesi dönemdeki çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları ile ilişkisini belirlemek amacıyla deneysel desenlerden zayıf deneysel, tek gruplu ön-test son-test modeline göre desenlenmiştir. Bu deneysel desende araştırma grubuna müdahale öncesi ve sonrasında ölçümler yapılarak bu ölçümlerin karşılaştırmaları gerçekleştirilir (Fraenkel vd., 1993). Tek gruplu zayıf deneysel modelin güçlü bir yöntem olmadığı bilinmektedir ancak araştırmada bir kontrol grubu oluşturulamamasının temel nedeni kontrol grubu oluşturulduğunda deney grubu ile karşılaştırılacak verilerin elde edilemeyecek olmasıdır. Kontrol gruplarında öğretmenlerin normal uygulamasına bakılması gerekir ancak okul öncesi programlarının olağan akışında yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılar üzerinde durulmamakta ve eğitim programına entegre edilen herhangi bir uygulama bulunmamaktadır. Eğitim ortamlarında sadece her yıl Mart ayında Yaşlılar Haftası kapsamında planlı etkinlikler yapılmaktadır. Tez araştırması Güz Dönemi'nde yürütüldüğü için Yaşlılar Haftası'nda gerçekleştirilen uygulamaları kapsamamaktadır. Bu nedenle araştırmada bir kontrol grubunun oluşturulması halinde iki grup arasında karşılaştırma yapılabilecek veri toplama olasılığı düşüktür. Dolayısıyla yapılan araştırmada bir kontrol grubu oluşturulamamış ve çalışmanın deseni tek gruplu zayıf deneysel desen olarak belirlenmiştir.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubu, hız ve pratiklik sağlaması adına (Yıldırım ve Şimşek, 2016) amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay erişilebilir örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Katılımcıları belirlemeden önce örnekleme sorun yaşamamak adına birden fazla okul ile görüşülmesine karar verilmiştir. Bunun sonucunda birinci okulda yer alan sekiz sınıftan iki sınıf, ikinci okulda yer alan dört sınıftan iki sınıf ve üçüncü okulda yer alan altı sınıftan sadece bir sınıf araştırmaya katılmayı kabul etmiştir. Sonuç olarak araştırma grubunu, araştırmaya katılmayı kabul eden beş sınıfta öğrenim gören çocuklar ve onların ebeveynleri oluşturmuştur.

Araştırmaya katılan beş sınıfta öğrenim gören toplam 90 çocuktan 85'inin ebeveyni çocuklarının araştırmaya katılımları için onam vermiştir. Ancak bu 85 çocuktan birisinin Türkçe veya İngilizce dillerinden herhangi birisini bilmemesi, bir diğerinin ise özel gereksinimli bir çocuk olması ve resim çizme uygulamasına katılamaması nedeni ile iki çocuk araştırma grubundan çıkarılmış ve çocuk katılımcı sayısı 83'e düşmüştür. Dolayısıyla başlangıçta araştırma grubu 83 çocuk ve onların ebeveynleri olarak belirlenmiştir. Ancak araştırma sürecinde altı çocuğun başka bir okula nakil olması, beş çocuğun sağlık problemleri nedeni ile son-testlerin yapıldığı dönemde okula devam etmemeleri ve dolayısıyla son-testlere katılamamaları ve bir çocuğun araştırma grubunda yer almayan bir sınıfa transfer olması nedeni ile toplam 12 çocuk ve onların ebeveynleri araştırma grubundan çıkarılmıştır. Bu 12 çocuktan sekizi ön-testlere katılırken dördü herhangi bir deneysel sürece hiçbir şekilde dahil olmamıştır. Sonuç olarak araştırma grubunun son halini, 71 çocuk ve onların ebeveynleri oluşturmuştur. Tez araştırmasında analizler bu katılımcılardan elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Aşağıda araştırma gruplarına ilişkin detaylı bilgilere çocuk ve ebeveyn araştırma grupları olmak üzere iki farklı alt başlıkta yer verilmiştir.

3.2.1. Çocuk Araştırma Grubu

Araştırmaya sadece Türkçe veya İngilizce dillerinden birisinde kendisini ifade edebilen çocuklar dahil edilmiştir. Çocukların demografik bilgileri Tablo 3.1'de yer almaktadır.

Tablo 3.1. Çocuklara İlişkin Demografik Bilgiler

	Çocuk ($n = 71$)
Cinsiyet (Kız; f , %)	33 (46.47)
Yaş ($\bar{X}$ (ay), SS)	63.02 (4.4)

Bu tabloya göre araştırmada yer alan çocukların 33'ünün kız, 38'inin erkek olduğu ve çocukların yaş ortalamasının 63.02 ay olduğu görülmektedir. Çocukların yaşlarının dağılımı 55-72 ay arasında değişkenlik göstermektedir. Araştırmada 55-59 ay arasında 17 çocuk, 60-65 ay arasında 30 çocuk, 66-72 ay arasında ise 24 çocuk yer almıştır.

3.2.2. Ebeveyn Araştırma Grubu

Araştırmaya katılan ebeveynlerin demografik bilgileri Tablo 3.2’de yer almaktadır.

Tablo 3.2. Ebeveynlere İlişkin Demografik Bilgiler

	Ebeveyn (n = 71)
Cinsiyet (Kadın; f, %)	62 (87.3)
Yaş ($\bar{X}$, SS)	35.97 (6.12)
Eğitim (f, %)	
İlkokul	3 (4.2)
Ortaokul	11 (15.5)
Lise	23 (32.4)
Lisans	30 (42.3)
Lisansüstü	4 (5.6)
Gelir (f, %)	
0-8499	3 (4.2)
8500-14999	23 (32.4)
15000-29999	30 (42.3)
30000-44999	10 (14.1)
45000 ve üzeri	5 (7)
Meslek (f, %)	
Öğretmen	8 (11.3)
Mühendis	3 (4.2)
Esnaf	7 (9.8)
Diğer Meslekler	10 (14.2)
Çalışmıyor	43 (60.5)

Araştırmaya katılan ebeveynlerin demografik bilgilerine bakıldığında 71 katılımcıdan 62’sinin kadın, dokuzunun erkek olduğu, tüm katılımcıların yaşlarının ortalamasının 35.97 olduğu; katılımcıların üçünün ilkokul, 11’inin ortaokul, 23’ünün lise, 30’unun lisans ve dördünün ise lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin üçünün 8.500 TL altında, 23’ünün 8.500 TL-14.999 TL arası, 30’unun 15.000 TL-29.999 TL arası, 10’unun 30.000 TL-44.999 TL arası, beşinin ise 45.000 TL ve üzeri aylık gelirin olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin sekizi öğretmen, üçü mühendis, 43’ü esnaf, 10’u diğer meslek gruplarında yer alırken, 43’ünün çalışmadığı görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, çocukların deneysel uygulama öncesinde ve sonrasında sahip oldukları ve uygulama sürecinde sergiledikleri YİG'i ölçülmüştür. YİG, çocukların yaşlanma ve yaşlılara yönelik algıları ile sahip oldukları kalıp yargılar ve kendi yaşlılıklarına ilişkin öz-algıları olmak üzere iki açıdan değerlendirilmiştir. Ayrıca, uygulanan müdahale dışında çocukların YİG'i ile ilişkili olabileceği düşünülen ebeveynlerin YİG'i de yaşlanma ve yaşlılara yönelik algıları ile sahip oldukları kalıp yargılar ve yaşlanma kaygısı ile kendi yaşlılığına dair öz-algıları boyutlarında ölçülmüştür. Aşağıdaki bölümlerde öncelikle çocuklardan toplanan veriler için kullanılan ölçme araçları, daha sonra ise ebeveynlerden toplanan veriler için kullanılan ölçme araçları açıklanmıştır. Son olarak sınıfa asılan yaşlı yetişkin posterleri ve çocukların bu posterlere yönelik algılarını ölçmede kullanılan araçlar açıklanmıştır.

3.3.1. Çocukların Demografik Özellikleri ve Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerini Ölçmede Kullanılan Araçlar

Araştırmada çocuklardan toplanan veriler demografik özellikler, yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığı ve YİG olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Çocukların YİG'i, yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları ve kendi yaşlılıklarına dair öz-algıları olmak üzere iki boyutta ölçülmüştür. Bu bölümde, çocuklardan elde edilen verileri toplamak için kullanılan ölçüm araçlarına ilişkin detaylar açıklanmıştır.

3.3.1.1. Çocukların Demografik Özellikleri

Çocukların yaşına ve cinsiyetine ilişkin demografik bilgiler, ebeveynlerden veri toplamak için kullanılan anketler (bkz. Bölüm 3.3.2.) aracılığı ile elde edilmiştir. Bu bilgiler, hem örneklemede yer alan çocukların özelliklerini betimlemede hem de bu özelliklerin çocukların YİG'i ile ilişkisini incelemeye kullanılmıştır.

3.3.1.2. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerini Ölçmede Kullanılan Araçlar

Bu bölümde çocukların müdahale öncesi ve müdahale sonrası YİG'ini ölçmede kullanılan veri toplama araçları açıklanmıştır. Çocukların YİG'i yaş kalıp yargılarını da içeren, yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları ile kendi yaşlılığına dair öz-algıları olmak üzere iki farklı boyutta ölçülmüştür.

3.3.1.2.1. Çocukların Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algıları

Çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları, hem “Resim Çizme Çalışması” ve çizilen resim ile ilişkili olarak gerçekleştirilen bireysel görüşmelerde sorulan bir dizi “Görüşme Sorusu” ile hem de aynı görüşmede sorulan bir açık uçlu “Yaşlanma İmgesi” sorusu (Levy vd., 2004) ile ön-test ve son-test uygulamalarında ölçülmüştür (bkz. Ek 6). Ölçeklere ilişkin detaylı bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Araştırmada, çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarını açığa çıkarmak ve çocukların bu algılarına ilişkin hem örtük hem de açık görüşlerini elde edebilmek için görsel (resim çizimleri) ve sözel (görüşmeler) veriler toplanmıştır (Samaras vd., 2012). Veriler, Avcı ve Akıllıoğlu (kişisel iletişim, 20 Mart 2023) tarafından ilgili kuramsal çerçeve ve bilimsel bulgular ışığında (Craciun ve Fagarasan, 2020; Robinson vd., 2015) geliştirilen resim çizme çalışması ve görüşme soruları aracılığıyla toplanmıştır. Resim çizme çalışması, çocuklara hayalinde canlandırdıkları bir yaşlı yetişkini çizmeleri yönergesinin verildiği ve sınıfta büyük grup etkinliği olarak gerçekleştirilen bir çalışmadır. Ardından çocuklarla çizmiş oldukları resim ve YİG’leri hakkında bireysel olarak görüşme yapılmıştır. Bu süreçle ilişkin detaylara “Veri Toplama Süreci” bölümünde yer verilmiştir.

Araştırmada, çocuklardan elde edilen verilerin tarafsızlığını sağlamak ve daha zengin, derinlemesine bilgi elde etmek amacıyla veri toplama araçları titizlikle seçilmiştir. Bu doğrultuda, resim çizimi ve bireysel görüşme yöntemleri tercih edilerek çocukların kendilerini ifade etme biçimlerine uygun ve güvenilir bir veri toplama süreci tasarlanmıştır. Resim çizimi yönteminin tercih edilmesinin en temel nedeni; çocukların çizimler aracılığı ile kendileri için önemli olan konuları en erişilebilir şekilde ifade edebilmeleri ve iç dünyalarını çizimler aracılığı ile paylaşmalarıdır (Lichtenstein vd., 2005; Pinto vd., 2011). Bu yöntemle elde edilen bilgiler, çocukların zihinsel imgelerinin iyi bir göstergesi olarak görülmektedir (Merriman ve Guerin, 2006; Robinson vd., 2015). Çocuklar bilgilerini, hislerini ve ne ile ilgilendiklerini çizimlerle göstermekte, öz farkındalıkları ile diğer insanlarla ilişkilerini yansıtabilmekte ve bu çizimler araştırmacılara çocukların neyi önemseydiğini, hangi bilgi ve deneyimlere sahip olduklarını ve kültürel farklılıklarını gösterebilmektedir (Barraza, 1999; Farokhi ve Hashemi, 2011; Twigg ve Garvis, 2010).

Resim çizimi yönteminin tercih edilmesinin bir diğer önemli nedeni, yönergelerin tarafsız bir şekilde sunulmasını sağlamak ve çocuklardan elde edilen verilerin dış etkenlerden bağımsız olmasını temin etmektir. Anket gibi ölçüm araçları, okuma yazma bilmeyen çocuklar için uygun olmadığı gibi, bir başkası tarafından okunarak uygulanabilse de katılımcıların yanıtlarını kontrol etme ve sosyal normlara uygun cevaplar verme eğilimine yol açabilmektedir (Mendonça vd., 2018). Buna karşılık, resim çizimi yöntemi çocuklara ifade özgürlüğü tanır ve onları anket ya da mülakat gibi yöntemlerin sınırlamalarından bağımsız kılar (Robinson vd., 2014). Bu tür ölçümlerde, katılımcıların kontrollü yanıtlar yerine kasıtsız, doğal ve bilinçdışı düzeyde verilen tepkilere yönlendirilmesinin, araştırmanın güvenilirliğini artıracakı öne sürülmektedir (Bargh, 1994). Ayrıca, bilinçdışı düzeyde oluşan kalıp yargıların ve öz-algıların, ancak uygun bir bağlam sağlandığında bilinçli ve açık bir şekilde ifade edilebildiği bilinmektedir (Diehl vd., 2014). Bunun yanı sıra, bir veri toplama yöntemi olarak resim çizimi, çocukları bilimsel bir çalışmaya katılmaya motive eden etkili bir yaklaşımdır (Craciun ve Fagarasan, 2020; Villar ve Faba, 2012).

Her ne kadar resim çizimi çocuklar için bir tür iletişim biçimi olsa da ve çocuklar çizimlerinde neyi nasıl temsil edecekleri hakkında bilinçli kararlar verseler de okul öncesi dönemdeki çocukların çizimleri, çocukların ifade ettikleri şeyleri anlamak için her zaman tek başına yeterli olmamakta ve gereken tüm bilgileri sağlamamaktadır (Deguara, 2019; Podobnik vd., 2021). Bu durumda, sadece yaşlı insan çizimi yöntemi ile küçük çocukların YİG'i hakkında yeterli bilgiye ulaşılamayabilir (Craciun ve Fagarasan, 2020; Villar ve Faba, 2012). Okul öncesi dönemdeki çocukların çizimlerinin gerçeklikten uzak ve saydam olması, öğelerin farklı oranlarda temsil edilmesi ve bazı parçalarının eksik olması gibi nedenlerden dolayı yorumlanması kolay değildir (Golomb, 1999). Ayrıca, çizimlerde kendiliğinden anlaşılır gibi görünen bazı öğeler, çocuklar tarafından farklı amaçlarla çizilmiş olabilmekte ya da araştırmacı tarafından önemli olarak kabul edilen bazı görsel vurgular, çocuklar açısından pek de önemli olmayabilmektedir. Özetle, çizimin sadece görsel özelliklerine bakarak çocukların niyetlerini anlamak mümkün olmamaktadır çünkü çizime dayalı analizlerde çizimin bazı özellikleri gözden kaçırılabilmekte, ihmal edilebilmekte ya da yanlış yorumlanabilmektedir. Bu nedenle araştırmacıların, çocukların bu çizimlerde neyi anlatmak istediklerini sorgulamaları, diyalog kurmaları ve çocukların yorumlarını almaları gerekmektedir (Podobnik vd., 2021). Yapılan araştırmada bu durum göz

önünde bulundurularak çizimlerin ardından, çocukların kendi çizimleri hakkındaki yorumlarını dinlemek, onların konu hakkındaki fikir ve anlayışları ile ilgili önemli bilgileri elde etmek amacıyla çocuklarla bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Clark, 2005).

Resim çiziminin hemen ardından uygulanan ve çizim hakkında detaylı bilginin alınmasını amaçlayan bireysel görüşmede çocuklara çizdikleri resim ile ilgili dokuz soru sorulmuştur (“Resmini yaptığın kişi kadın mı erkek mi?”, “Resmini yaptığın kişi kaç yaşında?”, “Bu kişi nerede?”, “Bu kişiyi neden böyle bir yerde çizdin?”, “Resmini yaptığın kişi neler yapıyor?”, “Resmini yaptığın kişi hangi duyguları hissediyor?”, “Resmini yaptığın kişi neler düşünüyor?”, “Bu yaşlı kim? /Resmini yaptığın kişinin seninle nasıl bir ilişkisi var?”, “Resmini yaptığın kişi ile senin aranda nasıl farklılıklar var?”). Çocukların bu sorulara yanıt vermesi hem ön-test hem de son-testte ortalama 12 dakika sürmüştür. Avcı ve Akıllıoğlu tarafından geliştirilen yönerge ve soruların içerik geçerliliği iki yönlü bir yaklaşımla sağlanmıştır. İlk olarak, sorular kabul gören kuramsal çerçevelerle uyumlu hale getirilmiş ve ilgili alanyazından bilimsel kanıtlarla desteklenmiştir (Craciun ve Fagarasan, 2020; Robinson vd., 2015). İkinci olarak, hazırlanan yönerge ve soruların açıklığını ve konuya ve yaşa uygunluğunu değerlendirmesi için e-posta yoluyla iki alan uzmanına danışılmış, böylece soruların görünüş geçerliliği artırılmaya çalışılmıştır. Uzmanlar yönergede ve sorularda herhangi bir değişiklik yapılmasını önermemiştir. Daha sonra sorular, 5-6 yaşındaki 10 çocuğun katıldığı bir pilot çalışmada uygulanmıştır. Katılımcıların soruları tamamlaması yaklaşık 10 dakika sürmüştür. Pilot çalışmada “Resmini yaptığın kişi ne hissediyor?” sorusu karşısında çocukların “hissetmek” kavramını anlamadıkları ve cevap vermekte zorlandıkları gözlemlenmiş ve soru kalıbı “Resmini yaptığın kişi hangi duyguları hissediyor?” şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca, “Resmini yaptığın kişinin özellikleri ile senin özelliklerin arasında ne gibi farklılıklar var?” sorusu, çocuklar tarafından daha anlaşılır olması için “Resmini yaptığın kişi ile senin aranda nasıl farklılıklar var?” şeklinde değiştirilmiştir. Son olarak, “Resmini yaptığın kişinin seninle nasıl bir ilişkisi var?” sorusuna ipucu olarak “Bu yaşlı kim?” sorusu eklenmiştir. Ek olarak, görüşmede çocukların resmini yaptıkları yaşının nerede olduğuna dair bilgiyi sorulmadan verdikleri görülmüş bu nedenle en son sırada yer alan “Bu kişi nerede?”, “Bu kişiyi neden böyle bir yerde çizdin?” soruları üçüncü ve

dördüncü sıraya taşınmıştır. Böylece, tez çalışması kapsamında gerçekleştirilecek bireysel görüşmelerde sorulacak soruların son hali oluşturulmuştur.

Çocuklarla yapılan bireysel görüşmenin sonunda her çocuğun yaşlanma imgesini açığa çıkarmak amacıyla Levy ve arkadaşları (2004) tarafından hazırlanan açık uçlu bir soru sorulmuştur. Bu soru ile çocuğa “Tüm yaşlı insanları düşün. Aklına gelen ilk beş özelliği söyle.” yönergesi verilmiştir. Her çocuk beş özellik söylemesi için teşvik edilmiş ve toplam ifade sayısı araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir. Çocukların “Yaşlanma İmgesi” sorusuna yanıt vermeleri ortalama 4 dakika sürmüştür. “Yaşlanma İmgesi” sorusunun içerik geçerliği resim çizme çalışmasında olduğu gibi yürütülmüştür. Hem uzman görüşü alma hem de pilot uygulama aşamalarında soruda herhangi bir değişiklik yapmayı gerektiren bir durum açığa çıkmamıştır. Sorunun ilk hali korunmuştur.

3.3.1.2.2. Çocukların Kendi Yaşlılıklarına Dair Öz-algıları

Çocukların kendi yaşlılığına dair öz-algıları, Akıllıoğlu ve Avcı (kişisel iletişim, 20 Mart 2023) tarafından ilgili alanyazın temel alınarak (Jarrott ve Savla, 2016; Lloyd vd., 2018) geliştirilen bir ölçme aracıyla ön-test ve son-test uygulamalarında ölçülmüştür (bkz. Ek 6). Her bir çocuk ile yapılan bireysel görüşmelerde çizilen resim ile ilişkili soruları yanıtlama aşamasından sonra çocuktan kendini bir yaşlı olarak hayal etmesi ve sanki kendine bir aynada boydan boya bakıyormuş gibi düşünmesi, yüzüne, saçlarına, ellerine ve elbiselerine baktığını hayal etmesi istenmiştir. Daha sonra her bir çocuğa beş tane açık uçlu soru sorulmuştur (“Kaç yaşında yaşlı olursun?”, “Yaşlı olduğunda neler değişecek? [Biraz önce kendini bir yaşlı olarak hayal etmiştin ve aynada hayalindeki yaşlıya bakmıştın. Aynada gördüğün yaşlı ile şimdiki sen arasında neler değişik?]", “Yaşlı olduğunda nerede yaşarsın?”, “Yaşlı olduğunda neler yaparsın?”, “Yaşlı olduğunda hangi duyguları hissedersin?”, “Yaşlı olduğunda neler düşünürsün?”). Çocukların kendi yaşlılıklarına dair öz-algıları ile ilişkili soruları yanıtlamaları ön-testte ortalama 15 dakika sürerken son-testte 10 dakika sürmüştür. Avcı ve Akıllıoğlu (kişisel iletişim, 20 Mart 2023) tarafından geliştirilen yönerge ve soruların içerik geçerliliği çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarını ölçmede kullanılan ölçme araçlarında olduğu gibi iki yönlü bir yaklaşımla sağlanmıştır. İlk olarak, sorular kabul gören kuramsal çerçevelerle uyumlu hale getirilmiş ve ilgili alanyazından bilimsel kanıtlarla desteklenmiştir (Craciun ve Fagarasan, 2020; Jarrott ve Savla, 2016; Llyod vd., 2018; Robinson vd., 2015). Ayrıca,

çocukların kendi yaşlılıklarına dair öz-algıları ile ilişkili sorular, çocuk tarafından çizilen yaşlı resmi ile ilişkili olarak sorulan sorular ile paralellik gösterecek şekilde düzenlenmiştir. İkinci olarak, hazırlanan soruların açıklığını ve konuya ve yaşa uygunluğunu değerlendirmesi için e-posta yoluyla iki alan uzmanına danışılmış, böylece soruların görünüş geçerliliği artırılmaya çalışılmıştır. Uzmanlar yönergede ve sorularda herhangi bir değişiklik yapılmasını önermemiştir. Daha sonra sorular, 5-6 yaşındaki 10 çocuğun katıldığı bir pilot çalışmada uygulanmıştır. Katılımcıların soruları tamamlaması yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Pilot uygulama aşamasında “Yaşlı olduğunda ne hissedersin?” sorusu karşısında çocukların “hissetmek” kavramını anlamadıkları ve cevap vermekte zorlandıkları gözlemlenmiş ve soru kalıbı “Yaşlı olduğunda hangi duyguları hissedersin?” şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca, “Yaşlı olduğunda neler değişecek?” sorusunun çocuklar tarafından anlaşılmasının güç olduğu gözlemlenmiş ve bu soruya ip ucu olarak “Biraz önce kendini bir yaşlı olarak hayal etmiştin ve aynada hayalindeki yaşlıya bakmıştın. Aynada gördüğün yaşlı ile şimdiki sen arasında neler değişik?” ifadeleri eklenmiştir. Bu çalışmalardan sonra çocukların kendi yaşlılığına dair öz-algılarını ölçmeye yönelik yönerge ve görüşme sorularının son hali oluşturulmuştur.

3.3.2. Ebeveynlerin Demografik Özellikleri, Yaşlı Yetişkinlerle Etkileşimleri ve Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerini Ölçmede Kullanılan Araçlar

Araştırmada ebeveynlerden anket yolu ile veriler toplanmıştır. Anket, ebeveynlerin demografik özellikleri, yaşlı yetişkinlerle etkileşimleri ve YİG’i olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır (bknz. Ek 5). Ebeveynlerin YİG’i, tıpkı çocuklarda olduğu gibi yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları ile kendi yaşlılığına dair öz-algıları olmak üzere iki boyutta ölçülmüştür. Bu bölümde, ebeveynlerden elde edilen verileri toplamak için kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin detaylar açıklanmıştır.

3.3.2.1. Ebeveynlerin Demografik Özellikleri

Ebeveynlerden toplanan demografik bilgiler arasında yaş, cinsiyet, eğitim, meslek ve aylık gelir düzeyi yer almaktadır. Bu demografik bilgiler, örnekleme alan ebeveynlerin özelliklerini betimlemede kullanılmıştır.

3.3.2.2. Ebeveynlerin Yaşlı Yetişkinlerle Etkileşimleri

Anketin bu bölümünde ebeveynlerin yaşlı yetişkinlerle etkileşimlerinin sıklığı beşli bir derecelendirme sorusu (“Kişisel hayatınızda yaşlı bir bireyle ne sıklıkla etkileşime geçiyorsunuz?”) ile ölçülmüştür. Ebeveynlerden yaşlı yetişkinlerle ne sıklıkta etkileşime geçtiklerini 1 (*hiç*) ile 5 (*her gün*) arasında değişen bir ölçekte belirtmeleri istenmiştir. Bu soru Avcı ve arkadaşları (2024) tarafından önceki araştırma bulguları ve önerileri temel alınarak oluşturulmuştur (Bousfield ve Hutchison, 2010; Löckenhoff vd., 2009; Marques vd., 2020). Ebeveynlerin bu soruya vermiş olduğu yanıtlar analizlerde çocukların yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklıklarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

3.3.2.3. Ebeveynlerin Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerini Ölçmede Kullanılan Araçlar

3.3.2.3.1. Ebeveynlerin Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algıları

Ebeveynlerin yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik kalıp yargıları “Yaşlanma İmgesi” sorusu (Levy vd., 2004) ve Lineweaver ve arkadaşları (2017) tarafından geliştirilen “Ebeveynlerin Yaşlı Yetişkin Kalıp Yargıları Anketi”nin Avcı ve arkadaşları (2024) tarafından uyarlanmış versiyonu kullanılarak ölçülmüştür. Çocuklara da sorulan “Yaşlanma İmgesi” sorusu yetişkinlere “Yaşlı bir bireyi düşündüğünüzde aklınıza ilk gelen beş özelliği yazınız.” şeklinde sorulmuştur.

Ebeveynlerin yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarını ölçmek için ayrıca Lineweaver ve arkadaşları (2017) tarafından geliştirilen “Ebeveynlerin Yaşlı Yetişkin Kalıp Yargıları Anketi”nin özelleştirilmiş formu kullanılmıştır. Avcı ve arkadaşları (2024), kültürel uygunluğu artırmak için orijinal ölçekte yer alan yaşlı yetişkinler ile ilgili 30 özelliğe Polizzi'nin (2003) "Yaşlanma Semantik Farklılığı" sıfat çiftlerinin geliştirilmiş yorumundan 14 özellik eklemiştir. Dolayısıyla ölçeğin son halinde 22 olumlu (bilge, eğlenceli, vb.) ve 22 olumsuz özellik (kaba, yalnız, vb.) yer almıştır. Çalışmada bu genişletilen ölçek formu kullanılmıştır. Katılımcılardan bu 44 kalıp yargısal ifadenin yaşlı yetişkinleri ne derece temsil ettiğini dördümlü Likert tipi bir ölçekte değerlendirmesi istenmiştir (*hiçbiri için uygun değil* = 1, *bazıları için uygun* = 2, *çoğu için uygun* = 3, *hepsi için uygun* = 4). Ölçekte yer alan maddeler, Lineweaver ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında (pozitif $\alpha = .85$, negatif $\alpha = .86$) gözlemlendiği gibi bu çalışmada da güvenilir iki alt ölçek oluşturmuştur (pozitif $\alpha = .89$, negatif $\alpha = .84$).

Dolayısıyla katılımcıların pozitif veya negatif olarak sınıflandırılan maddelere verdiği yanıtlar ayrı ayrı toplanarak her katılımcı için Ebeveyn Pozitif ve Negatif Kalıp Yargı Puanı hesaplanmıştır. Yüksek Ebeveyn Pozitif Kalıp Yargı (EPKY) Puanı, katılımcının yaşlı yetişkinlerin olumlu özelliklere sahip olduğuna dair algılarını yansıtan olumlu kalıp yargılara sahip olduğunu gösterirken, yüksek Ebeveyn Negatif Kalıp Yargı (ENKY) Puanı, katılımcının yaşlı yetişkinlerin olumsuz özelliklere sahip olduğuna dair algılarını yansıtan olumsuz kalıp yargılara sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, her bir katılımcı için yaşlı yetişkinlere yönelik kalıp yargısal görüşlerini özetlemek üzere, EPKY Puanından ENKY Puanının çıkarılmasıyla elde edilen bir Ebeveyn Kalıp Yargı Değerlik (EKYD) Puanı hesaplanmıştır. Sıfırın üzerinde bir EKYD Puanı, katılımcının yaşlı yetişkinler hakkında daha olumlu bir görüşe sahip olduğunu gösterirken sıfırın altındaki bir puan, yaşlı yetişkinler hakkında daha olumsuz görüşlere sahip olduğunu ifade etmektedir.

3.3.2.3.2. Ebeveynlerin Kendi Yaşlılıklarına Dair Öz-algıları

Araştırmada ebeveynlerin kendi yaşlılığına dair öz-algılarını ölçmek için iki farklı ölçek kullanılmıştır. Bu ölçeklerden biri Akıllıoğlu ve Avcı tarafından ilgili alanyazın temel alınarak (Jarrott ve Savla, 2016; Lloyd vd., 2018) geliştirilen bir açık uçlu sorudan (“Bir yaşlı olarak kendinizi nasıl hayal ettiğinizi yazınız.”) oluşmaktadır. İkincisi ise Lasher ve Faulkender (1993) tarafından geliştirilen ve Wise ve Onol (2021) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Yaşlanma Kaygısı Ölçeği"dir. Ölçek, 20 maddeden oluşan 7'li Likert tipi bir derecelendirme ölçeğidir (1 = *kesinlikle katılıyorum*, 2 = *çoğunlukla katılıyorum*, 3 = *kısmen katılıyorum*, 4 = *kararsızım*, 5 = *kısmen katılmıyorum*, 6 = *çoğunlukla katılmıyorum*, 7 = *kesinlikle katılmıyorum*). Ölçek, yaşlanma kaygısının farklı boyutlarını ölçen dört faktörden oluşmaktadır. Bunlar, Yaşlı Bireylerden Korku, Psikolojik Kaygılar, Fiziksel Görünüş ve Kayıpların Kaygısıdır. Ölçeğin farklı bir örnekleme kullanılması nedeni ile faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerin faktör yapılarının orijinal çalışma ile benzerlik gösterip göstermediğini test etmek için Varimax rotasyonu ve faktör yükü kesme eşiği olarak .40 kullanılarak temel bileşenler analizi yöntemiyle faktör analizi yapılmıştır. Verilerin faktör analizine uygunluğunu belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örnekleme yeterliliği ölçümü ve Bartlett'in küresellik testi kullanılmıştır. KMO ölçüsü .72 olarak hesaplanmıştır. Bartlett testi, 190 serbestlik derecesi ve $p < .001$ anlamlılık düzeyi ile 648.236 ki-kare değeri üretmiştir. Yüksek KMO değeri

(.72) ve anlamlı Bartlett testi ($p < .001$) verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgulara göre ölçekte yer alan 4. madde (“Genç görünmek için yaşım hakkında asla yalan söylemedim.”) faktör yükü .40’ın altında kaldığı için ölçekten çıkarılmıştır. Ayrıca 5. madde (“Korkarım yaşlılıkta tatmin bulmam çok zor olacak.”) orijinal ölçekte Psikolojik Kaygılar boyutunda yer almasına rağmen bu çalışmada Kayıpların Kaygısı boyutuna yüklenmiştir. Ek olarak, Psikolojik Kaygılar boyutunda yer alan 7. madde (“Yaşlandığımda zamanımı dolduracak çok şeyim olacak.”) faktörün iç tutarlılık katsayısını düşürdüğü için ölçekten çıkarılmıştır. Sonuç olarak, Yaşlı Bireylerden Korku boyutu 5 maddeden ($\alpha = .81$), Psikolojik Kaygılar boyutu 3 maddeden ($\alpha = .73$), Fiziksel Görünüş boyutu 4 maddeden ($\alpha = .85$) ve Kayıpların Kaygısı boyutu 6 maddeden ($\alpha = .72$) oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan düşük yaşlanma kaygısını ifade etmektedir. Bu çalışmada örneklem büyüklüğünün yeterli olmaması nedeni ile alt ölçeklerde normal dağılım elde edilemediğinden ebeveynlerin yaşlanma kaygısı ölçekten aldıkları toplam puan üzerinden değerlendirilmiş ve Ebeveyn Yaşlanma Kaygısı (EYK) Puanı olarak isimlendirilmiştir.

3.3.3. Çocukların Sınıfa Asılan Yaşlı Yetişkin Görsellerine Yönelik Algıları

Yapılan çalışmada çocukların yaşlanmaya ve yaşlı yetişkinlere yönelik sahip oldukları kalıp yargılar ile çelişen yaşlı yetişkin görselleri müdahale aracı olarak kullanılmıştır. Sekiz farklı görsel, sekiz hafta süren bir deneysel uygulama kapsamında sınıf duvarına asılmıştır. Çocukların bu müdahale aracına yönelik görüşlerini ölçmek için iki açık uçlu soru sorulmuştur. Asılacak görselleri belirlemek amacıyla araştırmanın başında alanyazın taraması yapılarak yaşlı yetişkinlere yönelik yaygın kalıp yargılar incelenmiş ve bu kalıp yargılar ile çelişen yaşlı yetişkin görsel havuzu, “<https://www.pexels.com/tr-tr/>” ve “<https://www.istockphoto.com/tr>” siteleri taranarak dört alan uzmanının görüşleri ile oluşturulmuştur. Ardından çalışmaya katılan çocuklar ile yapılan ön-test uygulamalarında açığa çıkan en yaygın kalıp yargılar belirlenmiş ve dört alan uzmanının görüşleri de alınarak görsel havuzundan bu kalıp yargılar ile çelişen sekiz görsel seçilmiştir. Çalışmada kullanılan görsel sayısının belirlenmesinde çeşitli faktörler rol oynamıştır. Öncelikle uygulama öncesinde sınıflarda yaptığımız inceleme sonucunda sınıf duvarlarının halihazırda çeşitli görseller barındırması nedeniyle yaşlı yetişkin görselleri için duvarlarda az yer olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca kullanılan görsellerin sayısını sınırlandırılarak sınıflarda

duyusal uyarının aşırı kullanımının (Thompson ve Raisor, 2013) ve “görsel bombardımanın” (Bullard, 2010, s.110) önüne geçilmeye çalışılmıştır. Sonuçta yaşlı yetişkin içeren sekiz görselin ikişerli gruplar halinde çocukların göz hizasında olacak şekilde sınıflara asılmasına karar verilmiştir. Daha sonra ise bu görsellerin hangi sıra ile asılacağı kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda aşağıda her poster döngüsü için ön-testte çocukların sıklıkla kullandıkları ifadelerin bazıları, bu ifadelere bağlı olarak değiştirilmesi hedeflenen kalıp yargılar tablosu ile döngüde gösterimi gerçekleştirilen posterler ve bu posterlerle çocuklarda oluşturulması hedeflenen düşünceler sırasıyla verilmiştir.

Tablo 3.3. Yaşlı Yetişkin Posterleri ile Değiştirilmesi Hedeflenen Kalıp Yargılar

Cocuklara Ait Örnek İfadeler	Değiştirilmesi Hedeflenen Kalıp Yargılar
"Onlar tablet bakamaz." "...bilgisayar kullanamıyorlar." "...bilgisayar, tablet kullanamazlar."	Yaşlı yetişkinler teknolojiden uzaktır.
"Spor yapmazlar." "Bisiklet sürmezler." "Yaşlılar takla atmaz."	Yaşlı yetişkinler aktif değildir.
"...yavaş gidiyorlar." "Yavaş yavaş yürürler." "Yaşlılar yavaş yürür ve yavaş hareket eder."	Yaşlı yetişkinler yavaş hareket eder.
"Yaşlılar hep düşer. Tüm yaşlılar düşer." "Yaşlı olduğu için koşamaz." "Hareket edemiyorlar, spor yapamıyorlar."	Yaşlı yetişkinlerin hareket kabiliyeti kısıtlıdır.
"Saçları beyaz..." "Yaşlıların saçı beyaz olur." "Hepsinin saç renkleri değişip beyazlıyor."	Yaşlı yetişkinlerin hepsinin saçı beyazdır.
"Hiçbir şey yapmaz evde otururlar." "Yabancıları sevmeyiz." "Yaşlılar evde durur, dışarı çıkmaz..."	Yaşlı yetişkinler evden çıkmaz ve sosyal değillerdir.

"Yaşlı oldukları için yavaş ve bastonla yürürler."

"...yere düşüyorlar. Bastonsuz yürüyemiyorlar."

"Yaşlılar sopayla yürür."

Yaşlı yetişkinler baston kullanırlar.

"Onların başı, gözleri ağrır; hasta olurlar."

"Sağlıksız olurlar, öksürürler. "

"İyi göremiyorlar. İyi duyamıyorlar."

Yaşlı yetişkinler sağlıklı değildir.

"Yaşlılar hep sadece telefona bakmayı ve haber izlemeyi düşünür."

"Hep aynı şeyleri yaparlar."

"Tabureye oturur bir iş yapmazlar. Uyumayı çok severler. Hep otururlar."

Yaşlı yetişkinlerin herhangi bir hobisi bulunmamaktadır; hep aynı şeyleri yaparlar.

"Yalnız olurlar."

"Çok arkadaşları yoktur."

"Yalnızlar..."

Yaşlı yetişkinler yalnızdır.

"Araba süremiyorlar."

"Araba kullanamıyorlar ve korkuyorlar."

"Araba sürmeye çalışırlarsa kaza yaparlar. "

Yaşlı yetişkinler araç/araba kullanamazlar.

"...yeni şeyler öğrenemezler."

"...kitap okuyamazlar, akıllarında tutamazlar."

"Çok bilmezler. Zor öğrenirler, unuturlar."

Yaşlı yetişkinler bilişsel olarak zayıftır.

1. Poster Döngüsü

Şekil 3.1. Birinci Poster Döngüsüne Ait Birinci Görsel

Oluşturulması Hedeflenen Düşünceler:

- Yaşlı bir yetişkinin teknolojik alet kullanma becerisi diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin saç rengi diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sağlığı diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin bilişsel becerileri diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.

Şekil 3.2. Birinci Poster Döngüsüne Ait İkinci Görsel
Oluşturulması Hedeflenen Düşünceler:

- Yaşlı bir yetişkinin aktifliği ve spor yapma durumu diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin hızı diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin hareket kabiliyeti diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sosyalliği diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin baston kullanma durumu diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sağlığı diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.

- Yaşlı bir yetişkinin hobi sahibi olma durumu diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.

- Yaşlı bir yetişkinin sosyal çevresi diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.

2. Poster Döngüsü

Şekil 3.3. İkinci Poster Döngüsüne Ait Birinci Görsel

Oluşturulması Hedeflenen Düşünceler:

- Yaşlı bir yetişkinin teknolojik alet kullanma becerisi diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sosyalliği diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin baston kullanma durumu diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sağlığı diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin hobi sahibi olma durumu diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin bilişsel becerileri diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.

Şekil 3.4. İkinci Poster Döngüsüne Ait İkinci Görsel
Oluşturulması Hedeflenen Düşünceler:

- Yaşlı bir yetişkinin hareket kabiliyeti diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sosyalliği diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin baston kullanma durumu diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sağlığı diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sosyal çevresi diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.

3. Poster Döngüsü

Şekil 3.5. Üçüncü Poster Döngüsüne Ait Birinci Görsel

Oluşturulması Hedeflenen Düşünceler:

- Yaşlı bir yetişkinin teknolojik alet kullanma becerisi diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin hareket kabiliyeti diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin saç rengi diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sağlığı diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin hobi sahibi olma durumu diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sosyal çevresi diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin bilişsel becerileri diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.

Şekil 3.6. Üçüncü Poster Döngüsüne Ait İkinci Görsel

Oluşturulması Hedeflenen Düşünceler:

- Yaşlı bir yetişkinin sosyalliği diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin baston kullanma durumu diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sağlığı diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin araç kullanma durumu diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin bilişsel becerileri diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.

4. Poster Döngüsü

Şekil 3.7. Dördüncü Poster Döngüsüne Ait Birinci Görsel

Oluşturulması Hedeflenen Düşünceler:

- Yaşlı bir yetişkinin aktifliği ve spor yapma durumu diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin hızı diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin hareket kabiliyeti diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sosyallığı diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin baston kullanma durumu diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sağlığı diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin hobi sahibi olma durumu diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sosyal çevresi diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.

Şekil 3.8. Dördüncü Poster Döngüsüne Ait İkinci Görsel

Oluşturulması Hedeflenen Düşünceler:

- Yaşlı bir yetişkinin hareket kabiliyeti diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sosyallığı diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sağlığı diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin hobi sahibi olma durumu diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin sosyal çevresi diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.
- Yaşlı bir yetişkinin bilişsel becerileri diğer yaş gruplarında olduğu gibi farklılaşabilir.

Deneyisel uygulamanın planlanması süresince sınıfa asılan yaşlı yetişkin görsellerinin seçilmesi ve sınıf duvarlarına nasıl ve hangi sırada asılacağına belirlenmesi aşamasından sonra bu görseller hakkında çocukların görüşlerinin nasıl ölçüleceğine ilişkin planlama yapılmıştır. Öncelikle sınıf görsellerinin, planlı öğrenme deneyimlerini desteklemek amacıyla kullanıldığında etkili bir öğrenme aracı olduğu göz önüne alınarak araştırmaya katılan sınıflarda yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere

yönelik planlı etkinlikler uygulanmadığı için çocukların kendiliğinden sınıfa asılan yaşlı yetişkin görsellerini bir öğrenme materyali olarak kullanma olasılığının düşük olacağı öngörülmüştür. Bu nedenle amaçlı bir şekilde her bir çocuğun asılan görselleri incelemesi ve görseller ile ilgili düşüncelerini sözlü olarak ifade etmesi için açık uçlu iki soru hazırlanmıştır (“Bu posterde ne görüyorsun?”, “Bu posterdeki kişi/kişiler ile ilgili bana ne söylersin?”). Bu sorular aracılığı ile asılan görsellerin çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları üzerindeki etkisi ve çocukların bu görsellere yönelik görüşleri açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Uygulama öncesinde hazırlanan soruların açıklığını ve konuya ve yaşa uygunluğunu değerlendirmesi için e-posta yoluyla iki alan uzmanına danışılmış, böylece soruların görünüş geçerliliği artırılmaya çalışılmıştır. Uzmanlar herhangi bir değişiklik önerisinde bulunmamıştır. Daha sonra bu sorular pilot çalışma kapsamında beş okul öncesi çocuğuna bir yaşlı posterini kullanılarak sorulmuş ve soruların çocuklar tarafından açık ve anlaşılır olduğu görülmüştür.

Çocukların posterlere ilişkin sorulara verdikleri cevaplar kayıt formlarına kaydedilmiştir. Kayıt formu, Lineweaver ve arkadaşları (2017) tarafından hazırlanan ve Avcı ve arkadaşları (2024) tarafından genişletilen ve bu çalışmada ebeveynlerin yaşlı yetişkinlere yönelik kalıp yargılarını ölçmede kullanılan “Ebeveynlerin Yaşlı Yetişkin Kalıp Yargıları Anketi”nde yer alan pozitif ve negatif ifadeler temel alınarak araştırmacı ve uzman tarafından oluşturulmuş bir formdur (bkz. Ek 5). Çocukların yaşlı yetişkinleri betimlerken kullandıkları ifadeler bu forma kaydedilmiştir. Formda yer almayan ancak çocukların soruları cevaplarken belirttikleri diğer özellikler de bu forma kaydedilmiştir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmada veri toplama süresi 11 Eylül 2023- 31 Aralık 2023 olarak planlanmıştır. Ancak bu süre, araştırma sürecinde yaşanan bazı aksaklıklar nedeni ile 17 Ocak 2024’e kadar uzatılmıştır. Veri toplama sürecine başlarken, daha öncesinde belirlenen okulların idarecileri ile tekrar görüşülmüş ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan sınıf öğretmenleri belirlenmiştir. Ardından bu sınıflarda çocukları eğitim gören ebeveynlerin ve çocukların gönüllü onamlarının alınması için 2023-2024 eğitim-öğretim yılının güz döneminin ilk üç haftasında 29 Eylül 2023 tarihine kadar çalışma yürütülmüştür. Bu süreçte formlar doğrudan ya da dolaylı olarak ulaştırılmış; öğretmenler, velilerle iletişim kurmada, velilerin bilgilendirilmesinde ve velilerle

doğrudan etkileşime geçilmesinde aracı olarak kilit bir rol oynamıştır. Buna ek olarak, araştırmacı dönem başında araştırmada yer alan bir okulda yapılan okul aile birliği ve veli toplantılarına katılarak velileri bilgilendirmiş ve onam formları ile ölçekleri ebeveynlere iletmıştır. Doğrudan araştırmacıya teslim edilmeyen, sınıf öğretmenleri aracılığı ile iletilen bazı formlarda tespit edilen eksikler, yüz yüze iletişim sağlanabilen durumlarda katılımcılara bildirilip doldurtulmuş, yüz yüze iletişim sağlanamayan durumlarda ise katılımcı telefonla aranarak cevaplar alınıp araştırmacı tarafından eksikler tamamlanmıştır. Bu noktadan sonra gerçekleştirilen veri toplama süreci çocuk ve ebeveyn olmak üzere iki alt başlık halinde verilmiştir.

3.4.1. Çocuklardan Veri Toplama Süreci

Yapılan araştırmada çocuklardan sağlıklı veri alabilmek için çocukların araştırmacıya aşina olmalarının önem arz ettiği düşünülmüştür. Bu nedenle çocukların alışması ve onlarla etkili iletişim kurabilmek için velilerden onam alma ve veri toplama sürecinde sınıf öğretmenlerinin izni ile üç hafta boyunca belirli aralıklarla sınıf etkinliklerine dahil olunmuştur. Bu süreçte çocuklar ile birlikte vakit geçirilmiş ve ara ara onlara bazı kırtasiye malzemeleri hediye edilmiştir.

Sonraki iki hafta, 2- 14 Ekim 2023 tarihleri arasında, resim çizimi ve bireysel görüşmeler aracılığıyla çocukların YİG'inin ön ölçümü gerçekleştirilmiştir. Çocuklardan veri toplamadan önce, veli onam izni olan çocuklara gelişim düzeylerine uygun olacak şekilde süreç hakkında bilgi verilmiş ve onlara araştırmaya katılmak isteyip istemediklerini sorulmuştur. Veli onam izni olan çocukların hepsi araştırmaya katılmayı kabul etmiştir. Çocukların bireysel olarak görüşleri alınmadan önce anasınıflarında bir büyük grup etkinliği kapsamında yaşlı insan çizimi etkinliği gerçekleştirilmiştir. Çizimlerin toplu olması çocukların birbirlerinden etkilenme ihtimalini doğurabileceği için yönerge verilmeden önce bazı düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin; çocuklar birbirlerinin kağıtlarını göremeyecek şekilde aralarında mesafe bırakılarak oturtulmuştur. Ayrıca, çocuklara önce bir yaşlı insan hayal etmeleri ve bu hayal ettikleri insanın resmini çizmeleri ancak araştırmacı ile bireysel görüşme yapana kadar hayal ettikleri ve çizdikleri yaşlı insanı bir sır olarak saklamaları, çizerken arkadaşlarına hatta öğretmenlerine bile hayal ettikleri yaşlı yetişkinden bahsetmemeleri gerektiği belirtilmiştir. Resim çizme yönergesinden önce çocuklara boyalar ve kağıtlar dağıtılıp herkesin kağıdına ismi yazılmıştır. Ardından parmak oyunları oynanmış ve verilecek yönerge için sınıf hazırlanmıştır. Gözleri kapatma ile

sona eren parmak oyununun sonunda tüm çocuklara “Şimdi gözlerinizi kapatın ve hayalinizde bir yaşlı insan canlandırın. Hayalinizde canlandırıdığınız yaşlı insan nerede, nasıl görünüyor, neler yapıyor, hangi duyguları hissediyor, neler düşünüyor? Bunların hepsine iyice bakın. İncelemeniz bittiğinde sessizce gözlerinizi açın ve kimseye söylemeden önünüzdeki kâğıda hayal ettiğiniz yaşlı insanı çizin.” yönergesi verilmiştir. Bu çalışma, ortalama olarak 40 dakika sürmüştür. Tüm çocukların çizimleri toplanmış ve çizim bitiminde bireysel görüşmelere başlanmıştır.

Büyük grupla çizim etkinliği yapıldığı gün okula gelmeyen çocuklar ile yapılan bireysel görüşmelerde önce bir yaşlı resmi çizdirilmiş hemen ardından görüşme yapılmıştır. Çocukların çizimleri ile görüşmeleri arasında zaman farkının olmasının çocukların resimlerini çizdikleri andaki fikirlerini unutmalarına ya da fikir değiştirmelerine neden olabileceği düşünülmüştür. Bu durumun yaşanmaması adına büyük grupta çizim çalışması yapılan bir sınıfta yer alan tüm çocukların görüşmeleri bitmeden diğer bir sınıfta uygulamaya başlanmamıştır ve büyük grupta gerçekleştirilen çizim çalışması sırasında sınıfta olmayan diğer çocukların bireysel görüşmelerine geçilmemiştir. Her bir sınıfın bireysel görüşmeleri ortalama 3 gün sürmüştür. Çalışmanın başında veli onam izni alınan 83 çocuktan dördünün ön-test sürecinde okuldan ayrılması nedeniyle ön-teste toplam 79 çocuk katılmıştır.

Ön-testte resim çizimi çalışmasından sonra yapılan bireysel görüşmelerde çocukların YİG’ini açığa çıkarmak amacıyla onlara ilk olarak çizdikleri yaşlı insan resmi ile ilişkili ölçme araçları alt başlığında bahsi geçen dokuz açık uçlu görüşme sorusu yöneltilmiştir. Ardından görüşme, çocuğun kendi yaşlılığına dair öz-algısını ölçen diğer sorular ile devam ettirilmiştir. Görüşmenin bu bölümünde, çocuğun gözlerini kapatıp kendisini bir yaşlı olarak hayal etmesi ve yaşlı haline aynada bakıp bu halini incelemesi istenmiştir. Yine öz-algılara ait ölçme araçlarında bahsi geçen beş açık uçlu soru sorulmuştur. Görüşmenin sonunda çocuğun yaşlı yetişkinlere yönelik sahip olduğu kalıp yargıları açığa çıkarmak amacıyla açık uçlu “Yaşlanma İmgesi” sorusu (Levy vd., 2004) sorulmuştur. Çocuktan tüm yaşlı insanları düşünmesi ve aklına gelen ilk beş özelliği sayması istenmiştir. Çocuklarla bireysel olarak yapılan bu görüşmeler, bu yaş gruplarında sağlıklı veri toplamak ve veri kaybını engellemek adına analiz edilmek üzere ses kaydına alınmıştır. Her bir görüşmenin tamamının uzunluğu çocukların verdiği cevaplara ve sorulara odaklanma durumlarına bağlı olarak 8 ila 26 dakika arasında değişkenlik göstermiştir.

Ön-testler tamamlandıktan sonra çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik en sık ifade ettiği kalıp yargılar tespit edilmiş ve olumlu yaşlı görsel havuzundan bu kalıp yargılar ile çelişen sekiz yaşlı yetişkin görseli seçilmiştir. Poster olarak bastırılan bu görseller araştırmada yer alan her bir sınıfın duvarına sekiz hafta boyunca iki haftada bir yenilenen toplam sekiz tane olumlu yaşlı yetişkin görseli içerir şekilde aynı sıra ile asılmıştır. Bir diğer söyleyişle, her bir poster döngüsünde her bir sınıfın duvarına yaşlı yetişkin ya da yetişkinler içeren iki farklı görsel asılmıştır. Görsellerin iki haftada bir değiştirilmesi kararı, daha önce yapılan deneysel bir araştırmada görsel ortam sabit tutulduğunda çocukların iki haftadan sonra bu görsellere karşı kısmi bir alışkanlık gösterdikleri bulgusuna dayandırılmıştır (Godwin vd., 2022b).

Tez araştırmasının sekiz hafta süren deneysel uygulama sürecinde posterlerin ilk asıldığı gün sınıf içinde serbest oyun saatinde, her bir çocukla duvara asılan posterlerin yanında bireysel olarak bir ila üç dakika süren dört görüşme gerçekleştirilmiştir. Poster asım gününde okulda olmayan çocuklar için bu çocukların okulda olduğu bir gün tekrar sınıfa gidilip görüşme gerçekleştirilmiştir. Böylece araştırmaya katılan çocukların tamamı ile görüşme sağlanmıştır. Yapılan görüşmeler eş zamanlı olarak kayıt formuna kaydedilirken aynı zamanda ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Elde edilen kayıtlar daha sonrasında kayıt formundaki bilgiler ile karşılaştırılmış ve her bir çocuğun yaşlanma ve yaşlı yetişkinler ile ilişkilendirdiği olumlu ve olumsuz özellikler eksiksiz olarak kaydedilmiştir. Sonuç olarak, dönem boyunca her bir çocuk ile toplam dört görüşme gerçekleştirilmiş ve her çocuk için dört tane kayıt formu doldurulmuştur. Ek olarak, poster asım sürecinde dokuz katılımcılı bir sınıfın öğretmeninin rahatsızlanması ve iki hafta istirahat raporlu olması nedeni ile deneysel uygulama süreci bu sınıfta öğretmen göreve dönüş yaptığında devam ettirilmiştir. Bu nedenle araştırmanın deneysel uygulama basamağı planlanandan iki hafta daha uzun sürmüştür.

Aralık ayının son iki haftasında yapılması planlanan son-testlere deneysel sürecin uzaması nedeni ile 2 Ocak 2024 tarihi itibarı ile başlanmış ve testler yaklaşık üç hafta sürmüştür. Son-testler, ön-testlerde uygulanan protokol takip edilerek gerçekleştirilmiştir. Önce toplu şekilde parmak oyunu oynanmış ve son-teste geçiş etkinlik ile bütünleştirilmiştir. Ardından ön-testte verilen yönergelerin aynısı verilmiş ve çocuklardan tekrar çizim yapmaları istenmiştir. Çizimlerden sonra yine bireysel

görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşmenin tamamının uzunluğu çocukların verdiği cevaplara ve sorulara odaklanma durumlarına bağlı olarak 10 ila 20 dakika arasında değişkenlik göstermiştir. Toplu çizim sırasında okulda olmayan çocukların çizimleri daha sonra bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. Çizimler ve görüşmeler tıpkı ön-test sürecinde olduğu gibi sınıf sınıf gerçekleştirilmiş ve bir sınıf tamamlanmadan diğerine geçilmemiştir. Bu dönemde okul öncesi çocuklarının sağlık sorunları nedeni ile sıklıkla devamsızlık yapmaları iki hafta olarak planlanan test süresinin üçüncü haftaya sarkmasına neden olmuştur. Ayrıca, bu süreçte ön-teste katılmış olup devamsızlıkları nedeni ile son-teste katılamayan beş çocuk, okul değişikliği yapan iki çocuk ve sınıf değişikliği yapan bir çocuk da araştırmadan ayrılmıştır. Araştırmanın başında 40 kız, 43 erkek çocuk olmak üzere toplam 83 çocuktan oluşan araştırma grubu araştırmanın sonunda 33 kız, 38 erkek çocuk olmak üzere toplam 71 çocuğa düşmüştür. Ayrıca, 31 Aralık 2023'te bitirilmesi planlanan araştırma, 17 Ocak 2024'te tamamlanmıştır.

3.4.2. Ebeveynlerden Veri Toplama Süreci

Araştırma için onam alınan ebeveynlere ilgili ölçekler basılı bir form olarak dağıtılmıştır. Bu süreçte ebeveynlere formlar direkt ya da dolaylı olarak ulaştırılmış; öğretmenler, velilerle iletişim kurmada, velilerin bilgilendirilmesinde ve velilerle doğrudan etkileşime geçilmesinde aracı olarak kilit bir rol oynamıştır. Buna ek olarak, dönem başında araştırmacı, araştırma okullarından birinde yapılan okul aile birliği ve veli toplantılarına katılarak velileri bilgilendirmiş ve onam formları ile ölçekleri ebeveynlere iletmıştır. Formlarda tespit edilen eksikler, yüz yüze iletişim sağlanabilen durumlarda katılımcılara doldurtulmuş, bu imkânın bulunmadığı durumlarda ise katılımcı telefonla aranarak cevaplar alınıp araştırmacı tarafından forma kaydedilmiştir. Ebeveynlerden veri toplama süreci, araştırmanın ilk ayında tamamlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen nitel veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Nicel veriler, SPSS paket programına aktarılmış ve betimsel istatistik, parametrik ve parametrik olmayan testler kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizlerine ilişkin detaylı bilgiler değişkenlerin oluşturulmasına yönelik analizler, değişkenlerin

normalliğinin sınanması ve istatistiksel analizler olmak üzere üç alt başlık halinde verilmiştir.

3.5.1. Değişkenlerin Oluşturulmasına Yönelik Analizler

Bu bölümde, hem nitel verilerden içerik analizi yoluyla hem de nicel verilerden değişkenlerin elde edilme süreci açıklanmıştır. Analizler, çocuklara ilişkin değişkenlerin oluşturulması ve ebeveynlere ilişkin değişkenlerin oluşturulması olmak üzere iki alt başlıkta sunulmuştur.

3.5.1.1. Çocuklara İlişkin Değişkenlerin Oluşturulması

Çocukların yaş, cinsiyet gibi demografik özelliklerine ve yaşlı yetişkinlerle etkileşimde bulunma sıklığına ilişkin bilgiler ebeveynler tarafından doldurulan anketler aracılığıyla elde edilmiştir. Cinsiyet kategorik bir değişkenken, ay olarak ölçülen yaş, sürekli bir değişkendir. Çocukların etkileşim durumları, ebeveynlere sorulan beşli derecelendirme ölçeğinde (1 = *hiç*, 2 = *nadiren*, 3 = *sadece özel günlerde*, 4 = *haftada birkaç kez*, 5 = *her gün*) yaşlı yetişkinlerle etkileşime geçme sıklığı sorusu aracılığı ile ölçülmüştür. Dolayısıyla çocukların yaşlı yetişkinlerle etkileşimde bulunma sıklığı da sürekli bir değişken olarak ele alınmıştır. Araştırmada çocukların yaşı, cinsiyeti ve yaşlı yetişkinlerle etkileşimde bulunma sıklığı bağımsız değişken olarak kullanılmıştır ve bu değişkenlerin çocukların YİG'i ile ilişkisi incelenmiştir.

Araştırmanın bağımlı değişkeni, çocukların YİG'i ve bu YİG'i oluşturan yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları ve kendi yaşlılığına dair algılarıdır. Ana bağımsız değişkeni ise çocukların sınıfa asılan yaşlı yetişkin görsellerine yönelik görüşleridir. Çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları, resim çizimi, çizim ile ilişkili görüşme soruları ve “Yaşlanma İmgesi” sorusu ile ölçülmüştür. Diğer taraftan, çocukların kendi yaşlılığına dair algıları ve sınıfa asılan yaşlı yetişkin görsellerine yönelik görüşleri, görüşme soruları ile ölçülmüştür.

Toplanan tüm nitel veriler, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi ile çocukların çizimlerinde ve ifadelerinde yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik belirli kavramların varlığı ve sıklığı belirlenmiştir (Krippendorff, 2018). İçerik analizi iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Çocukların YİG'ine ve sınıfa asılan yaşlı yetişkin görsellerine yönelik görüşlerine ilişkin elde edilen veriler, çocukların çizimleri ve görüşme sorularına verdiği yanıtlar tekrar tekrar gözden geçirilerek önce pozitif ve negatif olarak kodlanmıştır. Çizimlerdeki öğelerin ve görüşmelerdeki

ifadelerin pozitif ya da negatif olduğuna karar verilirken alanyazında yaşlanma ve yaşlı yetişkinler ile ilişkilendirilen özellikler üzerine yapılan çalışmalardan (Crawford ve Bhattacharya, 2014; Danowski, 2011; Danowski ve Robinson, 2012; Hummert, 1990; Lineweaver vd., 2017) yararlanılmıştır. Ardından ön-test ve son-testte, yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılara ve yaşlanma öz-algısına ilişkin her bir çocuk için kodlanan toplam öge sayısı ve toplam pozitif öge sayısı ayrı ayrı hesaplanmıştır. Aynı şekilde, her bir poster döngüsünde sınıfa asılan yaşlı yetişkin görsellerine ilişkin çocukların görüşlerinin kodlanması sonucu açığa çıkan toplam ifade sayısı ve pozitif ifade sayısı ayrı ayrı hesaplanmıştır. Kodlanan toplam öge sayısı ön-testten son-teste, posterden postere ve çocuktan çocuğa değişkenlik gösterdiği için çocukların ön-test ve son-test puanlarını, poster döngülerinde hesaplanan puanlarını ve her çocuğun bu puanlarını diğer çocukların puanlarıyla daha güvenilir bir yolla karşılaştırabilmek amacıyla toplam pozitif öge sayısı toplam öge sayısına bölünerek yüzdelik puana dönüştürülmüştür. Bu bağlamda ön-test ve son-testlerde her bir çocuk için YİG'in yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılar boyutunda iki tür yüzdelik puan hesaplanmıştır. Bu puanlardan ilki, “Yaşlanma İmgesi” sorusuna ilişkin yapılan analizler sonucunda elde edilen Pozitif Yaşlanma İmgesi (PYİ) yüzdelik puanı; ikincisi ise, çocukların çizdikleri resimlerin ve bu resimlere ilişkin görüşmelerin analizinden hesaplanan Pozitif Kalıp Yargı (PKY) yüzdelik puanıdır. Bunun yanı sıra, ön-test ve son-testlerde her bir çocuk için YİG'in kendi yaşlılığına dair öz-algılar boyutunda, çocukların kendi yaşlılıklarına ilişkin sorulara verdikleri yanıtların analizi sonucunda Pozitif Yaşlanma Öz-algısı (PYÖ) yüzdelik puanı hesaplanmıştır. Son olarak her bir poster döngüsünde her bir çocuk için Görsellere Yönelik Pozitif Görüşler (GYPG) yüzdelik puanı hesaplanmıştır. Çocukların GYPG puanları, poster döngüleri ile ilişkilendirmek amacıyla numaralandırılmıştır (1. GYPG, 2. GYPG, 3. GYPG ve 4. GYPG). Örneklem büyüklüğünün sınırlı olması nedeniyle araştırma sorularına yönelik analizlerde kullanmak üzere her bir çocuk için toplam GYPG yüzdelik puanı her bir poster döngüsünde hesaplanan toplam pozitif öge sayısı ve toplam öge sayısı toplanıp elde edilen toplam pozitif öge sayısı toplam öge sayısına bölünerek hesaplanmıştır.

Değişkenlerin oluşturulması sürecinde bir sonraki aşama kavramsal olarak ilişkili değişkenlerin birleştirilmesidir. İlk olarak, ön-test ve son-testte ayrı ayrı hesaplanan ancak aynı kavramı (yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algı) ölçen PYİ ve PKY standart puanlara dönüştürülüp toplanmış ve daha sonra ortalama

hesaplanarak Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algı (YYYYA) bileşik puanı ön-test ve son-test için elde edilmiştir. Sonraki aşamada araştırmadaki bağımsız değişkenlerin, özellikle sınıfa asılan yaşlı görsellerinin, çocukların YİG'ini oluşturan iki bileşen üzerindeki etkisini tek tek incelemenin ötesinde çocukların YİG'ine olan genel etkisini de incelemek amacıyla ön-test ve son-testte hesaplanan PYİ, PKY ve PYÖ yüzdelik puanları standart puanlara dönüştürülüp toplanmış ve ortalaması alınarak her bir çocuk için ön-test ve son-testte bir YİG bileşik puanı hesaplanmıştır. Araştırma sorularına yönelik analizlerde, bu bileşik puanlar kullanılmıştır.

İçerik analizinin ikinci aşamasında, Levy ve arkadaşları (2004) tarafından geliştirilen yaşlanmaya ilişkin kavramsal kategorilerin ve DSÖ (2020) tarafından geliştirilen “Sağlıklı Yaşlanma Modeli”nde yer alan boyut ve göstergelerin pozitif ve negatif olarak kodlanan ögelerde ne derece temsil edildiğini ve pozitif ve negatif bağlamda hangi kategorilerin öne çıktığını belirlemek amaçlanmıştır (bknz. Ek 7). Bu bağlamda çocukların çizim ve söylemlerinde yer alan YİG'e ilişkin pozitif ve negatif ögeler, Levy ve arkadaşları ve DSÖ tarafından oluşturulan yaşlanmaya ilişkin kategoriler ve boyutlarla eşleştirilerek basit nicel analiz matrisi oluşturulmuştur. Analiz sonucunda oluşturulan matris boyutları şunları içermektedir: hareket yeterliği (örn. ayağı tutmayan, koşamayan, bastonlu), fiziksel görünüş (örn. kırışıklıklar, beyaz saçlar), bilişsel yeterlik (örn. unutkan, yolunu bulamayan, hatırlayabilen), yaşama isteği ve ölüm bağlamı (örn. ölmeye yakın, ölüm korkusu yaşayan), kişilik özellikleri (örn. komik, huysuz, can sıkıcı), fiziksel sağlık (örn. iyileşen, görme problemleri, kemikleri kırık olan, ağrısı olan), psikolojik sağlık (örn. mutlu, sakin, ruh hali değişken), sosyal ilişkiler (örn. torun bakan, misafirlğe giden, yalnız), fiziksel aktivite (örn. evde oturan, spor yapan, hareketsiz), temel ihtiyaçlar ve bağımsızlık (örn. bakıma muhtaç, yemek yapabilen, kendine yetebilen), ekonomik refah ve çalışma (örn. zengin, fakir, çalışan, emekli), teknolojiye yakınlık (örn. bilgisayar ve tablet kullanamayan, sosyal medyaya video yükleyen, telefon kullanan). Analiz sürecinde kullanılan bu boyutlara ek olarak çocukların yaşlanma öz-algısına yönelik veride yeni bir temanın oluşturulmasına ihtiyaç duyulmuş ve “Ev ve Konaklama” boyutu eklenmiştir. İçerik analizinin ardından her bir boyutta yer alan toplam öge sayısı hesaplanmıştır. Ardından her bir boyut için hesaplanan toplam pozitif ve negatif öge sayısı o boyutta gözlemlenen toplam öge sayısına bölünerek pozitif ve negatif ögelerin yüzdesi hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar örneklerle birlikte bulgular kısmında

sunulmuştur. Bu sayede çocukların ön-test ve son-testte ölçülen YİG'inin hangi boyutlarda yoğunlaştığının ve görüşlerin en çok hangi boyutlarla ilişkili olduğunun ortaya çıkarılması sağlanmıştır.

3.5.1.2. Ebeveynlere İlişkin Değişkenlerin Oluşturulması

Bu bölümde ebeveynlerin YİG'ine yönelik elde edilen verilerin analiz süreçleri açıklanmıştır. Ebeveynlerin YİG'inin bileşenlerinden biri olan yaşlanmaya ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları, “Yaşlanma İmgesi” açık uçlu sorusuna ve “Ebeveynlerin Yaşlı Yetişkin Kalıp Yargıları Anketi”ne verdikleri cevaplar aracılığıyla ölçülmüştür. Ebeveynlerin YİG'in diğer bileşeni olan kendi yaşlılığına dair öz-algıları ise “Yaşlanma Öz-algısı” açık uçlu sorusuna ve “Yaşlanma Kaygısı Ölçeği”ne verdikleri cevaplar ile ölçülmüştür. Ebeveynlerin “Yaşlanma İmgesi” ve “Yaşlanma Öz-algısı” sorularına verdikleri cevaplar iki aşamalı içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Çocukların YİG'ine ilişkin değişkenlerin oluşturulmasına yönelik analiz basamakları bu verilerin analizinde de gerçekleştirilmiştir. Bu analizler sonucunda her bir açık uçlu soruya ilişkin kullanılan pozitif ifade sayıları toplam ifade sayısına bölünerek Ebeveyn Pozitif Yaşlanma İmgesi (EPYİ) ve Ebeveyn Pozitif Yaşlanma Öz-algısı (EPYÖ) yüzdelik puanları hesaplanmıştır. Ardından ebeveynlerin YİG'ini ölçmeye yönelik olarak kullanılan “Ebeveynlerin Yaşlı Yetişkin Kalıp Yargı Anketi”nden bölüm 3.3.2.3.1.'de açıklandığı gibi Ebeveyn Pozitif Kalıp Yargı (EPKY), Ebeveyn Negatif Kalıp Yargı (ENKY) ve Ebeveyn Kalıp Yargı Değerlik (EKYD) puanları hesaplanmıştır. “Yaşlanma Kaygısı Ölçeği”nden ise bölüm 3.3.2.3.2.'de açıklandığı gibi Ebeveyn Yaşlanma Kaygısı (EYK) toplam puanı hesaplanmıştır.

Son olarak, aynı kavramı ölçen puan türleri çocukların verilerinde olduğu gibi birleştirilerek bileşik puanlar hesaplanmıştır. Bu bağlamda ebeveynlerin yaşlı yetişkinlere ve yaşlanmaya yönelik algılarını ölçmek için kullanılan “Yaşlanma İmgesi” sorusundan ve “Ebeveynlerin Yaşlı Yetişkin Kalıp Yargı Anketi”nden elde edilen EPYİ ve EKYD puanları; ebeveynlerin kendi yaşlılıklarına yönelik öz-algılarını ölçmek için kullanılan “Yaşlanma Öz-algısı” sorusundan ve “Yaşlanma Kaygısı Ölçeği”nden elde edilen EPYÖ ve EYK puanları standart puanlara dönüştürülüp Ebeveyn Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algı (EYYYYA) ve Ebeveyn Yaşlanma Öz-algısı (EYÖ) bileşik puanları hesaplanmıştır. Ayrıca ebeveynlerin standartlaştırılan tüm bu puanları toplanıp ortalaması alınarak her bir ebeveyn için

Ebeveyn Yaşlanmaya İlişkin Görüş (EYİG) bileşik puanı hesaplanmıştır. Araştırma sorularına yönelik analizlerde bu bileşik puanlar kullanılmıştır.

İçerik analizinin ikinci aşamasında çocuklardan elde edilen nitel verilerin analizinde olduğu gibi Levy ve arkadaşları (2004) tarafından geliştirilen yaşlanmaya ilişkin kavramsal kategorilerin ve DSÖ (2020) tarafından geliştirilen “Sağlıklı Yaşlanma Modeli”nde yer alan boyut ve göstergelerin pozitif ve negatif olarak kodlanan öğelerde ne derece temsil edildiğini ve pozitif ve negatif bağlamda hangi kategorilerin öne çıktığını belirlemek amaçlanmıştır (bkz. Ek 7). Bu bağlamda ebeveynlerin “Yaşlanma İmgesi” ve “Yaşlanma Öz-algısı” sorularına yönelik ifadelerinde yer alan YİG’e ilişkin pozitif ve negatif öğeler, Levy ve arkadaşları ve DSÖ tarafından oluşturulan yaşlanmaya ilişkin kategoriler ve boyutlarla eşleştirilerek basit nicel analiz matrisi oluşturulmuştur. İçerik analizinin ardından her bir boyutta yer alan toplam ifade sayısı hesaplanmıştır. Ardından her bir boyut için hesaplanan toplam pozitif ve negatif ifade sayısı o boyutta kullanılan toplam ifade sayısına bölünerek pozitif ve negatif ifadelerin yüzdesi hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar örnek ifadelerle birlikte bulgular kısmında sunulmuştur.

3.5.2. Değişkenlerin Normalliklerinin Sınanması

Araştırma sorularına yönelik analizler uygulanmadan önce veri setinde bazı ön analizler gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, çocukların yaşı, yaşlı yetişkinlerle etkileşime geçme sıklığı ve ön-test ve son-testte hesaplanan YYYYA bileşik puanı, PYÖ yüzdelik puanı ve YİG bileşik puanı ve toplam GYPG yüzdelik puanı ile ebeveynlerin EYYYYA, EYÖ ve EYİG bileşik puanlarının dağılımı ve uç-değerler, çarpıklık ve basıklık katsayısı, histogram, normallik testleri ve kutu-çizgi grafiği ile incelenmiştir. Çocuk ve ebeveynlere ilişkin değişkenlerin normallik testlerinden elde edilen anlamlılık değerleri iki ayrı tabloda sunulmuştur (bkz. Tablo 3.4. ve Tablo 3.5.). Yapılan analizler sonucunda verilerde uç-değere rastlanmamıştır ancak Tablo 3.4’e bakıldığında çocukların yaşının, yaşlı yetişkinlerle etkileşime geçme sıklığının ve toplam GYPG yüzdelik puanının dağılımının Kolmogorov-Smirnov testine göre normal olmadığı görülmüştür ($p < .05$). Test sonuçlarına göre dağılımları normale yakın çıkan değişkenlerin basıklık ve çarpıklık katsayısı standart hata değerine bölünerek z değeri hesaplanmış ve basıklık ve çarpıklık açısından değişkenlerin normalliği test edilmiştir. Yapılan hesaplamalar sonucunda, test sonuçları normal

dağılımı işaret eden değişkenlerin, basıklık ve çarpıklık katsayılarının z değerlerinin - 3.29 ile +3.29 arasında yer aldığı bulunmuştur.

Normal dağılım göstermeyen yaş, etkileşim sıklığı ve GYPG puanını gibi bağımsız değişkenlerin, araştırma sorularına yönelik analizlere geçmeden önce sürekli değişkenden kategorik değişkenlere dönüştürülmesine karar verilmiştir. Yanlılığı azaltmak ve istatistiksel sağlamlığı temin etmek için (Iacobucci vd., 2015) bu değişkenlerden yaş ve GYPG, ortanca değere göre iki gruba ayrılarak kategorik değişkenlere dönüştürülmüştür. Bu durumda çocuklar yaş değişkenine göre “63 Ay ve Altı” olanlar ve “64 Ay ve Üstü” olanlar şeklinde iki gruba ayrılmıştır. Çocukların GYPG’inin histogramına bakıldığında puanların doğal olarak ortanca noktasında ikiye bölündüğü gözlemlenmiştir. Böylece yeni oluşturulan kategorik değişkene göre çocuklar, GYPG yüksek ve GYPG düşük olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığı değişkeni ise ölçek düzeylerine göre iki gruba ayrılmıştır. Bu durumda yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığı yüksek (4 = *haftada birkaç kez*, 5 = *her gün*) ve düşük (1 = *hiç*, 2 = *nadiren*, 3 = *özel günlerde*) olmak üzere iki grup oluşturulmuştur.

Cinsiyet ve hesaplanan kategorik değişkenler açısından her bir alt grupta çocukların ön-test ve son-testte hesaplanan YYYYA bileşik puan, PYÖ yüzdelik puan ve YİG bileşik puan dağılımlarının normalliği Shapiro-Wilk testi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda cinsiyete göre çocukların ön-test ve son-testte YYYYA bileşik puanı ve son-test PYÖ yüzdelik puanının dağılımının normal olmadığı görülmüştür. Test sonuçlarına göre dağılımları normale yakın çıkan değişkenlerin her bir gruba ait basıklık ve çarpıklık katsayısı standart hata değerine bölünerek z değeri hesaplanmış ve basıklık ve çarpıklık açısından değişkenlerin normalliği test edilmiştir. Yapılan hesaplamalar sonucunda kızların son-test YİG bileşik puanının çarpıklık z değerinin - 1.96 ile +1.96 referans aralığının dışında kaldığı görülmüştür.

Yaş kategorik değişkenine göre her bir alt grupta çocukların puanlarının dağılımının normal olduğu bulunmuştur. Ancak “63 Ay ve Altı” grubunda yer alan çocukların son-test PYÖ yüzdelik puanının çarpıklık z değerinin -1,96 ile +1,96 referans aralığının dışında kaldığı görülmüştür. GYPG yüzdelik puanına göre oluşturulan alt gruplarda çocukların puanlarının dağılımının normalliğine bakıldığında ise ön-test ve son-test YYYYA bileşik puanı ve son-test YİG bileşik puanının dağılımının normal olmadığı görülmüştür. Çarpıklık ve basıklık açısından ise GYPG yüksek grupta yer

alan çocukların son-test PYÖ yüzdelik puanına ilişkin hesaplanan z değerlerinin referans değerlerin dışında kaldığı bulunmuştur. Yapılan Shapiro-Wilk testine göre yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığına göre oluşturulan alt gruplarda çocukların son-test YİG puanlarının normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Çarpıklık ve basıklık açısından yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığı yüksek olan çocukların ön-test YYYA bileşik puanına ilişkin hesaplanan z değerlerinin referans değerleri olan -1.96 ile +1.96 aralığının dışında olduğu bulunmuştur.

Tablo 3.4. Çocuk Değişkenlerinin Normallik Testleri

	Cinsiyet			Yaş		Yaşlı Yetişkinlerle Etkileşim		GYPG	
	Çocuk (n = 71)	Kız (n = 33)	Erkek (n = 38)	63 Ay ve Altı (n = 38)	64 Ay ve Üstü (n = 33)	Etkileşim Sıklığı Düşük (n = 24)	Etkileşim Sıklığı Yüksek (n = 47)	GYPG Düşük (n = 35)	GYPG Yüksek (n = 36)
	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>
Ön-test									
YYYYA	.20*	.30*	.00	.26*	.30*	.15*	.07*	.86*	.05
PYÖ	.20*	.15*	.83*	.38*	.73*	.20*	.22*	.26*	.12*
YİG	.20*	.42*	.30*	.95*	.68*	.09*	.73*	.52*	.08*
Son-test									
YYYYA	.20*	.02	.10*	.68*	.12*	.20*	.09*	.30*	.00
PYÖ	.19*	.63*	.04	.11*	.75*	.41*	.23*	.70*	.07*
YİG	.20*	.08*	.60*	.14*	.90*	.01	.85*	.07*	.03

Not. Tüm grup için yapılan normallik testlerinde Kolmogorov-Smirnov anlamlılık değerleri referans alınmıştır. Alt gruplar için yapılan normallik testlerinde örneklem sayısı 50'den az olduğu için Shapiro-Wilk anlamlılık değerleri referans alınmıştır (* $p > .05$). YYYYA= Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılar bileşik puanı; PYÖ= Pozitif Yaşlanma Öz-algısı yüzdelik puanı; YİG= Yaşlanmaya İlişkin Görüşler bileşik puanı.

Ebeveynler için oluşturulan değişkenlerin normallik testlerine ilişkin anlamlılık değerleri Tablo 3.5’te sunulmuştur.

Tablo 3.5. Ebeveyn Değişkenlerinin Normallik Testleri

	Ebeveyn (n = 71)
	<i>p</i>
EYYYYA	.08*
EYÖ	.20*
EYİG	.20*

Not. Yapılan normallik testlerinde Kolmogorov-Smirnov anlamlılık değerleri referans alınmıştır (* $p > .05$). EYYYYA= Ebeveyn Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılar bileşik puanı; EYÖ= Ebeveyn Yaşlanma Öz-algısı bileşik puanı; EYİG= Ebeveyn Yaşlanmaya İlişkin Görüşler bileşik puanı.

3.5.3. Araştırma Sorularına Yönelik İstatistiksel Analizler

Bu bölümünde her bir araştırma sorusuna yönelik yapılan istatistiksel analizler detaylı olarak açıklanmıştır.

1. Okul öncesi dönemindeki çocukların ve ebeveynlerinin yaşlanmaya ilişkin görüşleri nedir?

Bu soruya yönelik olarak betimsel istatistik analizleri gerçekleştirilmiştir. Çocukların çizimlerinin ve görüşme sorularına vermiş oldukları yanıtların içerik analizi sonucunda oluşturulan PYİ, PKY ve PYÖ yüzdelik puanlarının ortalama, en düşük ve en yüksek puan değerleri ön-test ve son-test için ayrı ayrı hesaplanmıştır.

Ebeveynlerin açık uçlu sorulara vermiş oldukları yanıtların içerik analizi sonucunda oluşturulan PYİ ve EPYÖ yüzdelik puanlarının, derecelendirme ölçeklerine vermiş oldukları yanıtlardan hesaplanan EPKY, ENKY ve EKYD puanları ile EYK toplam puanının ortalama, standart sapma, en düşük ve en yüksek puan değerleri hesaplanmıştır.

2. Okul öncesi dönemdeki çocukların sınıfa asılan yaşlı yetişkin görsellerine yönelik görüşleri nedir?

İkinci araştırma sorusuna yönelik olarak çocukların sınıf duvarlarına asılan yaşlı yetişkin görsellerine yönelik görüşlerini incelemek için betimsel analizler gerçekleştirilmiştir. Her bir poster döngüsü için (1. GYPG, 2. GYGP, 3. GYGP ve 4.

GYGP) ve tüm poster döngülerinin toplamı için (GYPG) oluşturulan yüzdelik oranlarının ortalama, en düşük ve en yüksek puan değerleri hesaplanmıştır.

Araştırmanın ilk iki sorusuna ilişkin betimsel analizlerin ardından araştırmanın üçüncü, dördüncü ve beşinci sorularına yönelik olarak normalliği sınanan tüm bu değişkenler arasında ilişkisel analizler gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada her bir araştırma sorusunun cevabı için değişkenliklerin türüne ve normallik durumuna göre uygulanması gereken ilişki testleri belirlenmiş ve istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın diğer soruları ve uygulanan ilişki testleri aşağıda ayrıntılı olarak sunulmuştur.

3. Okul öncesi dönemindeki çocukların yaşlanmaya ilişkin görüşleri cinsiyet, yaş ve yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklıkları ile ilişkili midir?

Bu soruda çocuklara ilişkin kategorik bağımsız değişkenler olan cinsiyet, yaş ve yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığı ile sürekli bağımlı değişkenler olan YYYYA ve YİG bileşik puanları ve PYÖ yüzdelik puanları arasındaki ilişkiler ön-test ve son-test için sırası ile aşağıdaki istatistiksel testler ile sınanmıştır.

- a. Cinsiyet alt gruplarında ön-test ve son-test YYYYA bileşik puanları, son-test PYÖ yüzdelik puanı ve son-test YİG bileşik puanı normal dağılım göstermediği için cinsiyet grupları arasında bu puan türlerinde fark olup olmadığı Mann-Whitney U Testi ile ölçülmüştür.
- b. Cinsiyet alt gruplarında dağılımı normal olan ön-test PYÖ yüzdelik puanı ve ön-test YİG bileşik puanı için cinsiyet grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Bağımsız Örneklem t-testi ile ölçülmüştür. Levene Testi ile grupların varyansları homojen bulunmuş ve birinci t değerleri ile anlamlılık değerleri analizlerde kullanılmıştır.
- c. Yaş değişkeni alt gruplarında normal dağılım göstermeyen son-test PYÖ yüzdelik puanları hariç, diğer tüm değişkenler açısından yaş grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Bağımsız Örneklem t-testi ile ölçülürken son-test PYÖ yüzdelik puanları açısından Mann-Whitney U testi ile ölçülmüştür.
- d. Yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığına göre oluşturulan alt gruplarda dağılımı normal olmayan ön-test YYYYA ve son-test YİG bileşik puanları açısından etkileşim sıklığı grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile ölçülürken ön-test ve son-test

PYÖ yüzdelik puanları, son-test YYYA bileşik puanı ve ön-test YİG bileşik puanı açısından gruplar arasında fark olup olmadığı Bağımsız Örneklem t-testi ile test edilmiştir. Levene Testi ile grupların varyansları homojen bulunmuş ve birinci t değerleri ile anlamlılık değerleri analizlerde kullanılmıştır.

4. Okul öncesi dönemindeki çocukların yaşlanmaya ilişkin görüşleri ebeveynlerinin görüşleri ile ilişkili midir?

Bu soruda çocukların YİG'i ile ebeveynlerinin YİG'i arasındaki ilişki ön-test ve son-test için test edilmiştir. Bu amaçla çocukların ön-test ve son-test PYÖ yüzdelik puanı, YYYA ve YİG bileşik puanları ile ebeveynlerin EYYA, EYÖ ve EYİG bileşik puanları arasındaki Pearson r Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları hesaplanmıştır.

5. Çocukların sınıfa asılan yaşlı yetişkin görsellerine yönelik görüşleri yaşlanmaya ilişkin görüşleri ile ilişkili midir?

Araştırmanın son sorusunda sınıfa asılan görseller ile çocukların son-testte ölçülen YİG'inin ilişkisi test edilmiştir. Çocukların sınıfa asılan yaşlı yetişkin görsellerine yönelik görüşlerinin dağılımı normal olmadığı için kategorik bir değişkene dönüştürülmüştür. Bu kategorik değişkenin alt gruplarında çocukların son-test PYÖ yüzdelik puanı ve YYYA ve YİG bileşik puanları normal dağılım göstermediği için çocukların GYPG değişkeninin alt grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile test edilmiştir.

Sonuç olarak, araştırmanın sorularını cevaplayabilmek adına hem çocuk hem de ebeveynlere ilişkin bütün değişkenler belirlenmiş ve değişkenlerin normallik sınanmaları gerçekleştirilmiştir. Bu değişkenlerin araştırma sorularına yönelik betimsel analizleri ve ilişki testleri gerçekleştirilmiştir. Yapılan bütün istatistiksel analizlerin sonuçlarına ilişkin bilgiler bulgular kısmında sunulmuştur.

3.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Yapılan araştırmada geçerlik ve güvenirliliği sağlamak adına çeşitli yöntemler kullanılmıştır. Öncelikle araştırmada çizimlerin ve bireysel görüşmelerin birlikte kullanılması ile elde edilen verilerin üçgenlenmesi amaçlanmıştır (Craciun ve Fagarasan, 2020). Üçgenleme ile farklı veri kaynaklarını birleştirmek, bulguların doğrulanmasına yardımcı olmuş ölçümlerin sonuçları arasındaki tutarlılık,

araştırmanın güvenilirliğini artırmıştır (Ahmed vd., 2024). Daha önce yapılan araştırmalarda da çocukların yaşlanma kalıp yargılarını ve tutumlarını değerlendirmek için resim çizimleri ile birlikte görüşmeler yapılmıştır (Craciun ve Fagarasan, 2020; Robinson vd., 2015; Villar ve Fabá, 2012). Çizimler ve bireysel görüşmelerin birlikte kullanılması sayesinde elde edilen bilgilerin doğrulanması sağlanmış ve sonuçların sağlaması yapılmıştır (Samaras vd., 2012).

Araştırmada nicel ve nitel analizlerin kullanılması araştırmanın güvenilirliğini artırmıştır. Nitel ve nicel verilerin birleştirilmesi, bir olgunun genişliğini (nicel) ve insan deneyiminin derinliğini (nitel) yakalamayı sağlayan bir yöntemdir. Bu nedenle, bu çift yönlü yaklaşım, aynı olguyu incelemek için birden fazla teknik kullanarak daha farklı içgörüler elde edilmesini sağlamış ve bulguların geçerliliğini artırmıştır (Ahmed vd., 2024). Farklı yaklaşımlarla elde edilmiş tutarlı sonuçlar, araştırmanın sonuçlarına duyulan güveni güçlendirmiştir. Bu yolla veri türleri arasındaki uyum artırılarak araştırmada daha zengin ve geçerli sonuçlar elde edilmiştir (Ahmed vd., 2024).

Araştırmada normal dağılım göstermeyen değişkenlerin ilişki analizleri için parametrik olmayan testlerden faydalanılmıştır. Bu testler, metodolojik titizliğe öncelik vererek, çeşitli ihlallere karşı daha fazla dayanıklılık sağladıkları için istatistiksel çıkarımların güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmıştır. Ayrıca araştırmanın içerik analizi sürecinde bağımsız kodlayıcılar tarafından veriler kodlanmıştır. Araştırmacılar arasındaki uyum düzeyi Kappa Testi ile kontrol edilmiştir. Tüm testler $\kappa > 0.70$ üzerinde çıkmıştır ve uyum derecesi tüm Kappa Testlerinde önemli derecede ve/veya çok yüksek düzeyde uyumlu bulunmuştur (Merriman ve Guerin, 2006). Bu sonuçlar araştırmanın güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermiştir.

Araştırma süreci boyunca kayıp veri oluşmaması adına hassasiyet gösterilmiştir. Ebeveynlerden toplanan verilerde eksikliklerin tespit edilmesi halinde yine geçerlik ve güvenilirliğin zarar görmemesi için ebeveynlere ulaşılarak bu veriler tamamlanmıştır. Tüm bunlara ek olarak araştırmanın her aşamasında uzman görüşünden faydalanılmış ve süreç bir uzman tarafından takip edilmiştir. Araştırmanın analiz sürecinde ise yapılan tüm analizler yine en yansız şekilde uygulanmaya çalışılmış ve uzman desteğinden faydalanılmıştır. Bütün bu yaklaşımlar, araştırmanın geçerliğine ve güvenilirliğine katkı sağlamıştır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde verilerin birbirleri ile olan ilişkisi göz önünde bulundurularak nitel ve nicel verilerin analizleri ile ortaya çıkan bulgular eş zamanlı olarak açıklanmıştır. Nitel verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmış ve nicel verilerde hem betimsel istatistik analizleri hem de değişkenler arasındaki ilişkilerin incelendiği istatistiksel analizler kullanılmıştır.

4.1. Çocukların ve Ebeveynlerin Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri

Bu bölümde, araştırmanın ilk sorusu olan çocukların müdahale öncesi ve sonrası YİG'i ile ebeveynlerin YİG'lerine ilişkin verilerin betimsel istatistik analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Bulgular, çocukların ve ebeveynlerin YİG'i olmak üzere iki alt başlıkta açıklanmıştır.

4.1.1. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri

Çocukların YİG'ne yönelik olarak her bir çocuk için ön-test ve son-testte elde edilen veriler ışığında üç farklı puan hesaplanmıştır. Pozitif Yaşlanma İmgesi (PYİ), Pozitif Kalıp Yargı (PKY) ve Pozitif Yaşlanma Öz-algısı (PYÖ) yüzdelik puanlarına ait betimsel bulgular Tablo 4.1'de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri

	Ön-test (n = 71)			Son-test (n = 71)		
	$\bar{X}$	En Düşük	En Yüksek	$\bar{X}$	En Düşük	En Yüksek
PYİ ^a (%)	15	0	80	61	0	100
PKY ^a (%)	45	0	83	78	33	100
PYÖ ^a (%)	48	8	88	74	25	100

Not. a. Bu değerler, toplam öge sayısının toplam pozitif öge sayısına bölünmesi ile elde edilmiş yüzdelik oranlardır. PYİ= Pozitif Yaşlanma İmgesi yüzdelik puanı; PKY= Pozitif Kalıp Yargı yüzdelik puanı; PYÖ= Pozitif Yaşlanma Öz-algısı yüzdelik puanıdır.

Tablo 4.1'e göre PYİ yüzdelik puan ortalamasının ön-testte %15 olduğu, son-testte bu ortalamanın %61'e yükseldiği gözlemlenmiştir. Dağılıma bakıldığında, puanların ön-testte %0 ile %80 arasında dağılım gösterdiği son-testte ise %0 ile %100 arasında dağıldığı görülmüştür. Çocukların PKY yüzdelik puan ortalamasına bakıldığında ise ön-testte %45 olan ortalama puanın, son-testte %78'e yükseldiği

bulgusu elde edilmiştir. PKY yüzdelik puan dağılımlarının ön-testte %0 ile %83 arasında olduğu son-testte ise %33 ile %100 arasında olduğu gözlemlenmiştir. Çocukların PYÖ'na bakıldığında ise ön-testte %48 olan yüzdelik puan ortalamasının, son-testte %74'e yükseldiği görülmüştür. Bu yüzdelik puan türündeki dağılıma bakıldığında, ön-testte %8 ile %83 arasında dağılım gösteren puanların son-testte %25 ile %100 arasında dağıldığı gözlemlenmiştir. Özetle, çocukların YİG'ine ilişkin tüm ölçümlerde ön-testten son-testte pozitif puan ortalamalarının artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak dağılımlara bakıldığında bazı çocukların YİG'inin uygulama sonrasında hala olumsuz olduğu gözlemlenmiştir.

Çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları ve kendi yaşlılığına yönelik öz-algılarına ilişkin elde edilen veriler, Levy ve arkadaşları (2004) tarafından oluşturulan kavramsal kategoriler ve DSÖ (2020) tarafından geliştirilen "Sağlıklı Yaşlanma Modeli"nde yer alan boyutlar ve göstergelere göre analiz edilmiştir. Analiz sonucunda çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarına ilişkin bulgular Tablo 4.2'de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Çocukların Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılarına İlişkin Sınıflandırma

	Ön-test (<i>n</i> = 71)					Son-test (<i>n</i> = 71)				
	Pozitif		Negatif		Toplam Öge	Pozitif		Negatif		Toplam Öge
	Örnek	%	Örnek	%	f	Örnek	%	Örnek	%	f
Hareket Yeterliği	araç kullanabilen, güçlü	2	ayağı tutmayan, bastonlu	98	167	koşabilen, rahat hareket eden	54	yürüyemeyen, tekerlekli sandalyeli	46	87
Fiziksel Aktivite	spor yapan, yürüyüş yapan	58	tv izleyen, evde oturan	42	205	basketbol oynayan, spor yapan	75	evden çıkmayan, uyuyan	25	369
Fiziksel Sağlık	iyileşen	1	beli ağrıyan, hasta	99	94	sağlıklı	29	duyma problemleri olan, başı ağrıyan	71	49
Temel İhtiyaçlar ve Bağımsızlık	temizlik yapan, yemek yapan	80	çaresiz, yardıma muhtaç	20	83	kendine yetebilen, tuvalete gidebilen	95	kendi işlerini yapamayan, açlıktan ölecek olan	5	86
Fiziksel Görünüş	bakımlı, güzel	1	kırıksıklıkları olan, beyaz saçlı	90	124	saçları düzgün olan, güzel	44	kel olan, sivilceli	56	84
Kişilik Özellikleri	sevgi dolu, meraklı	48	bağırان, huysuz	52	34	güvenilir, komik	66	dikkatsiz, kötü	34	74

Bilişsel Yeterlik	yabancı dil konuşabilen, hatırlayan	31	öğrenemeyen, unutkan	69	35	satranç oynayabilen, hatırlayabilen	70	bir şey düşünemeyen, bilgisiz	30	57
Psikolojik Sağlık	iyi hisseden, mutlu	53	endişeli, üzgün	47	138	güzel şeyler düşünen, mutlu	83	hüzünlü, duygu durumu değişken	17	149
Sosyal İlişkiler	torun bakan, arkadaş ziyaret eden	58	unutulmuş, yalnız	42	91	arkadaşlarını ziyaret eden, misafiri gelen	91	sevilmeyen, yalnız	9	133
Teknolojiye Yakınlık	sosyal medyaya video yükleyen, bilgisayar kullanan	27	telefon kullanamayan, tablet kullanamayan	73	26	bilgisayar ve tablet kullanan, playstation oynayan	41	teknolojik şeyleri kullanamayan, tablet kullanamayan	59	37
Ekonomik Refah ve Çalışma	çalışan, zengin	68	fakir, parasız	32	27	para kazanan, ev sahibi olan	70	başkasından para isteyen, fakir	30	22
Yaşama İsteği ve Ölüm Bağlamı			ölüm korkusu yaşayan, ölecek olan	100	8			ölecek gibi olan, başka hayatının olmadığını düşünen	100	8

Resim çizimi ve bireysel görüşme yöntemleri kullanılarak çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarına ilişkin elde edilen verilerin, Levy ve arkadaşları (2004) ve DSÖ (2020) tarafından belirlenen kategori ve boyutlara göre analiz edilmesi sonucunda ön-test ve son-testte toplam 2187 öge kodlanmıştır. Tablo 4.2’de her bir boyutta elde edilen toplam öge sayısına, ögelerin pozitif ve negatif yüzde dağılımlarına ve örnek ifadelerine yer verilmiştir. Bu tabloya göre Hareket Yeterliği boyutunda ön-testte çocukların pozitif algı oranı %2’yken son-testte bu oranın %54 olduğu görülmüştür. Hem ön-test (129 öge) hem de son-testte (246 öge) elde edilen ögelerin çoğunluğu Fiziksel Aktivite boyutu ile ilişkilendirilmiştir. Bu boyutta pozitif algı oranı ön-testte %58’ken son-testte bu oranın %75’e yükseldiği görülmüştür. Fiziksel Sağlık boyutunda hesaplanan pozitif algı oranının ön-testte %1’iken son-testte %29’a yükseldiği, Temel İhtiyaçlar ve Bağımsızlık boyutunda ise ön-testten son-teste %80’den %95’e yükseldiği görülmüştür. Fiziksel Görünüş boyutunda ön-testte %1 oranında hesaplanan pozitif algı oranı son-testte %44’e yükselirken, Kişilik Özellikleri boyutunda %48’den %66’ya çıkmıştır. Pozitif algı oranı, Bilişsel Yeterlik boyutunda %31’den %70’e; Psikolojik Sağlık boyutunda %53’ten %83’e ve Sosyal İlişkiler boyutunda %58’den %91’e artış göstermiştir. Bununla birlikte diğer boyutlara kıyasla ön-testten son-teste daha düşük oranda bir değişim gözlemlense de Teknolojiye Yakınlık boyutuna ilişkin pozitif algı oranının %27’den %41’e ve Ekonomik Refah ve Çalışma boyutunda %68’den %70’e yükseldiği gözlemlenmiştir. Ancak, her iki testte de aynı sayıda çocukta (8) gözlemlenen Yaşama İsteği ve Ölüm Bağlamı’na ilişkin algının %100 negatif olduğu görülmüştür.

Özetle, çocukların yaşlanmaya ve yaşlı yetişkinlere ilişkin algılarının çoğunlukla Fiziksel Aktivite, Psikolojik Sağlık ve Hareket Yeterliği boyutlarıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Ön-testten son-testte en fazla değişimin ise sırası ile Hareket Yeterliği ve Fiziksel Görünüş boyutlarında gerçekleştiği anlaşılmıştır. Yaşama İsteği ve Ölüm Bağlamında ise çocukların algılarının pozitif olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukların kendi yaşlılığına dair öz-algılarına ilişkin verilerin Levy ve arkadaşları (2004) ve DSÖ (2020)’ye göre yapılan içerik analizi sonucunda elde edilen bulguların boyutlara göre dağılımları Tablo 4.3’te verilmiştir.

Tablo 4.3. Çocukların Kendi Yaşlılığına Dair Öz-algılarına İlişkin Sınıflandırma

	Ön-test (n = 71)					Son-test (n = 71)				
	Pozitif		Negatif		Toplam İfade f	Pozitif		Negatif		Toplam İfade f
	Örnek	%	Örnek	%		Örnek	%	Örnek	%	
Hareket Yeterliği	hızlı koşabilen, rahat yürüyen	15.38	yavaş yürüyen, baston kullanan	84.62	78	ağır eşya taşıyabilen, rahat hareket eden	54.05	takla atamayan, baston kullanan	45.95	37
Fiziksel Aktivite	dışarı çıkan, denize giren	47.29	film izleyen, dinlenen	52.71	129	basketbol oynayan, yoga yapan	74.80	bir şey yapmayan, yatan	25.20	246
Fiziksel Sağlık	gözleri iyi gören, enerjik olan	4.26	öksüren, dişleri çürüyen	95.74	47	sağlıklı olan, hasta olmayan	12.50	ağrıları olan, sesi kısılan	87.50	16
Temel İhtiyaçlar ve Bağımsızlık	dikiş diken, işlerini kendisi yapan	94.38	işini başkasına yaptıran, kendi başına hareket edemeyen	5.62	89	kendi işlerini kendisi yapan, evini temizleyen	97.53	aç kalan, tek başına dışarı çıkamayan	2.47	81
Fiziksel Görünüş	güzel giyinen, siyah saçlı	12.21	yüz ifadesi kötüleşen, saçları dökülen	87.79	131	artist gibi görünen, güzel olan	48.08	güzelliği azalan, saç beyazlayan	51.92	104
Kişilik Özellikleri	rahat, temiz	90	inatçı	10	10	olgun, sevgi dolu	88.24	sıkkin, eğlenemeyen	11.76	17

Bilişsel Yeterlik	okuyabilen, çocukluğunu hatırlayan	63.64	kendi ismini unutan, düşünemeyen	36.36	22	anılarını hatırlayan, satranç oynayan	86.11	zekası azalan, uutmaya başlayan	13.89	36
Psikolojik Sağlık	mutlu, iyi hisseden	47.17	endişeli olan, kötü hissedenden	52.83	106	iyi hissedenden, mutlu	79.31	kızgın, üzgün	20.69	116
Sosyal İlişkiler	yakınlarını ziyaret eden, arkadaş edinen	68.33	yanında kimse olmayan, arkadaşı olmayan	31.67	60	arkadaşlarını ziyaret eden, ailesi ile ilgilenen	92.13	yalnız, unutulan	7.87	89
Teknolojiye Yakınlık	telefon kullanan, fotoğraf çeken	60	bilgisayar kullanamayan, tablet kullanamayan	40	10	telefon kullanan, bilgisayar kullanan	100			16
Ekonomik Refah ve Çalışma	para kazanan, işe giden	85.71	parası olmayan, arabası olmayan	14.29	35	çalışan, zengin olan	100			28
Yaşama İsteği ve Ölüm Bağlamı			ölen, mezarda olan	100	13			mezarda duran, iskelete dönüşen	100	13
Ev ve Konaklama	kendi evi olan, köyde yaşayan	70.89	huzurevinde yaşayan, bodrum katında yaşayan	29.11	79	yeni evde yaşayan, başka eve taşınan	84.21	kulübede yaşayan, huzurevinde yaşayan	15.79	76

Ön-test ve son-testte çocukların kendi yaşlılığına dair öz-algılarını ölçmeye yönelik yapılan bireysel görüşmeler sonucunda toplam 1684 ifade analiz edilmiştir. Çocuklar tarafından kullanılan ifadelerin boyutlara göre dağılımları Tablo 4.3'te gösterilmiştir. Bu ifadelerin pozitifliğine bakıldığında Hareket Yeterliği boyutunda ön-testte çocukların ifadelerinin %15.38'i pozitifken son-testte bu oranın %54.05'e yükseldiği görülmüştür. Hem ön-test (129 ifade) hem de son-testte (246 ifade) çocukların kullandıkları ifadelerin çoğunluğunun Fiziksel Aktivite boyutu ile ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu boyutta pozitif ifade oranı ön-testte %47.29'ken son-testte bu oranın %74.80'e yükseldiği görülmüştür. Fiziksel Sağlık boyutundaki ifadelerin ön-testte %4.26'sı pozitifken son-testte bu oranın %12.50 pozitif ifade barındırdığı; Temel İhtiyaçlar ve Bağımsızlık boyutu ifadelerinin pozitiflik oranının ise ön-testten son-teste çok az bir değişimle %94.38'den %97.53'e yükseldiği görülmüştür. Fiziksel Görünüş boyutunda ön-testte %12.21 oranında belirtilen pozitif ifadeler son-testte %48.08'e yükselirken Kişilik Özellikleri boyutunda ön-testte %90 oranında belirtilen pozitif ifadeler son-testte %88.24'e düşmüştür. Bilişsel Yeterlik boyutunda %63.64 oranında belirtilen pozitif ifadelerin %86.11'e; Psikolojik Sağlık boyutu ifadelerinin pozitiflik oranının %47.17'den %79.31'e ve Sosyal İlişkiler boyutunun %68.33'ten %92.13'e artış gösterdiği bulgularına ulaşılmıştır. Bununla birlikte ön-testten son-teste Teknolojiye Yakınlık boyutunun da %60'tan %100'e yükseldiği ve Ekonomik Refah ve Çalışma boyutunun pozitiflik oranının %85.71'den %100'e yükseldiği; Yaşama İsteği ve Ölüm Bağlamı'nın ise her iki testte de aynı sayıda (13) ve %100 negatif olarak ifade edildiği görülmüştür. Son olarak Ev ve Konaklama boyutunun pozitiflik oranının ise ön-testten son-testte %70.89'dan %84.21'e yükseldiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Özetle, çocukların kullanmış olduğu ifadelerin çoğunlukla Fiziksel Aktivite ve Fiziksel Görünüş boyutlarıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Ön-testten son-testte en fazla değişim ise sırası ile Teknolojiye Yakınlık ve Hareket Yeterliği boyutlarında gerçekleşmiştir. Yalnızca Kişilik Özellikleri boyutunda ön-testten son-teste pozitiflik oranında düşüş gözlemlenmiştir. Yaşama İsteği ve Ölüm Bağlamında ise çocukların ifadelerinin pozitif olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.2. Ebeveynlerin Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri

Ebeveynlerin YİG'ine yönelik olarak elde edilen veriler ışığında altı farklı puan hesaplanmıştır. Ebeveyn Pozitif Yaşlanma İmgesi (EPYİ) yüzdelik puanı, Ebeveyn

Pozitif Kalıp Yargı (EPKY) puanı, Ebeveyn Negatif Kalıp Yargı (ENKY) puanı, Ebeveyn Kalıp Yargı Değerlik (EKYD) puanı, Ebeveyn Pozitif Yaşlanma Öz-algısı (EPYÖ) yüzdelik puanı ve Ebeveyn Yaşlanma Kaygısı (EYK) puanına ait betimsel bulgular Tablo 4.4'te sunulmuştur.

Tablo 4.4. Ebeveynlerin Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri

	Ebeveyn (n = 71)			
	%, $\bar{X}$	SS	En Düşük	En Yüksek
EPYİ ^a (%)	25	-	0	80
EPKY ^b ($\bar{X}$)	53.12	8.63	39	73
ENKY ^b ($\bar{X}$)	48.94	7.04	31	63
EKYD ^c ($\bar{X}$)	4.18	12.89	-19	41
EPYÖ ^a (%)	57	-	0	100
EYK ^b ($\bar{X}$)	59.85	16.67	20	106

Not a. Bu değerler, pozitif ifadelerin toplam ifadeye bölünmesi ile elde edilmiş yüzdelik oranlardır. b. Bu değerler, ölçeklerden elde edilen toplam puanları ifade etmektedir. c. Bu değer, Ebeveyn Pozitif Kalıp Yargı puanından Ebeveyn Negatif Kalıp Yargı puanı çıkarılarak elde edilmiştir. EPYİ= Ebeveyn Pozitif Yaşlanma İmgesi yüzdelik puanı; EPKY= Ebeveyn Pozitif Kalıp Yargı puanı; ENKY= Ebeveyn Negatif Kalıp Yargı puanı; EKYD= Ebeveyn Kalıp Yargı Değerlik puanı; EPYÖ= Ebeveyn Pozitif Yaşlanma Öz-algısı yüzdelik puanı; EYK= Ebeveyn Yaşlanma Kaygısı toplam puanıdır.

Tablo 4.4'e göre EPYİ yüzdelik puan ortalamasının %25 olduğu ve ebeveynlerin genel olarak negatif kalıp yargılara sahip oldukları bulunmuştur. Bu yüzdelik puanın %0 ile %80 arasında dağılım gösterdiği görülmüştür. Bu dağılıma göre araştırma grubunda yaşlı yetişkinlere yönelik herhangi bir pozitif ifade kullanmayan ebeveynlerin olduğu anlaşılmaktadır. En yüksek değer yüzdesinin %80 olması ise beş özelliğin beşine de pozitif olarak cevap veren bir ebeveynin bulunmadığına ve ebeveynler tarafından yaşlı yetişkinler ile ilişkilendirilen ifadelerin en az birinin negatif olduğuna işaret etmektedir.

EPKY toplam puan ortalamasının 53.12 olduğu gözlemlenmiştir. Bu puan türündeki dağılımda alınan en düşük puanın 39, en yüksek puanın 73 olduğu bulunmuştur. ENKY’da ise toplam puan ortalamasının 48.94 olduğu bulunmuş ve bu puan türündeki en düşük puanın 31, en yüksek puanın 63 olduğu gözlemlenmiştir. EPKY ile ENKY arasındaki farktan elden edilen EKYD puan türüne bakıldığında ise ortalamasının 4.18 olduğu bulunmuştur. Bu puan türünde en düşük değer -19, en yüksek değer ise 41 olarak hesaplanmıştır. EKYD puanının dağılımı normal olmadığı için ebeveynlerin yaşlı yetişkinlere yönelik bakış açısının nötr bakış açısını temsil eden sıfır puandan istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha pozitif olup olmadığını test etmek için tek-gruplu t-testinin alternatifi olan parametrik olmayan testlerden ilişkili örneklem Sign testi uygulanmıştır. Sign testi ile “EKYD puan medyanı (2) ile EKYD puanı arasındaki farkların medyanı 0'a eşittir.” sıfır hipotezi test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda sıfır hipotezi ($p = .71$) kabul edilmiştir. Bu durum bize ebeveynlerin yaşlı yetişkinlere yönelik bakış açısının nötr olduğunu göstermiştir.

Araştırmada ebeveynlerin yaşlı yetişkinlere yönelik sahip oldukları kalıp yargılar, açık uçlu bir soru (“Yaşlanma İmgesi”) ile ölçüldüğünde elde edilen bulgular ile bir derecelendirme ölçeği (“Ebeveynlerin Yaşlı Yetişkin Kalıp Yargıları Anketi”) ile ölçüldüğünde elde edilen bulgular arasında farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum bize “Yaşlanma İmgesi” sorusunun katılımcıların örtük algılarını açığa çıkardığını ancak “Ebeveynlerin Yaşlı Yetişkin Kalıp Yargıları Anketi”nin açık algılarına yönelik olduğunu ve katılımcıların bu ölçeğe yönelik verdiği cevapların sosyal beğenirlik, olduğundan daha olumlu görüş bildirme gibi yanlılıklar içerebileceğini düşündürmüştür.

Ebeveynlerin kendi yaşlılıklarına dair öz-algılarına ilişkin ölçümlere bakıldığında EPYÖ yüzdelik puanının ortalamasının %57 olduğu bulunmuştur. Bu yüzdelik puan türünün %0 ile %100 arasında dağılım gösterdiği görülmüştür. Bu dağılıma göre araştırma grubunda kendi yaşlılığına dair hem tamamen negatif ifade kullanan hem de tamamen pozitif ifade kullanan ebeveynler bulunmaktadır. Ebeveynlerin kendi yaşlılığa dair öz-algılarını ölçmek için kullanılan diğer ölçüm aracından elde edilen ve yaşlanma kaygısını ifade eden EYK puan türünün değerlerine bakıldığında ise toplam puan ortalamasının 59.85 olduğu gözlemlenmiştir. Bu puan türündeki dağılıma bakıldığında alınan en düşük puanın 20, en yüksek puanın 106 olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarını daha ayrıntılı incelemek amacıyla sorulan “Yaşlanma İmgesi” sorusuna vermiş oldukları yanıtların çocuklarda olduğu gibi Levy ve arkadaşları (2004) ve DSÖ (2020) tarafından belirlenen kategori ve boyutlara göre içerik analizi yapılmıştır. Bu analizin sonuçları Tablo 4.5’te sunulmuştur.

Tablo 4.5. Ebeveynlerin Yaşlanma İmgelerine İlişkin Sınıflandırma

	Ebeveyn (n = 71)				Toplam İfade f
	Pozitif Örnek	%	Negatif Örnek	%	
Hareket Yeterliği			fiziki kısıtlılık, yürümede zorluk	100	33
Fiziksel Aktivite	dışarı çıkan	25	hareketsiz, evde duran	75	8
Fiziksel Sağlık			hasta, işitme kaybı olan	100	84
Temel İhtiyaçlar ve Bağımsızlık			bakıma muhtaç, birisine ihtiyaç duyan	100	24
Fiziksel Görünüş			kırıksıklık, beyaz saç	100	30
Kişilik Özellikleri	tecrübeli, olgun	60.61	huysuz, şikayetçi	39.39	66
Bilişsel Yeterlik	bilgili, anılarını hatırlayan	40	unutkan, algılamada zorluk	60	14
Psikolojik Sağlık	mutlu, sakin	33.33	ruh hali değişken, çok endişelenen	66.67	42
Sosyal İlişkiler	torun bakan, başkaları ile ilgilenen	55.32	yalnız, sosyalliği azalan	44.68	47
Ekonomik Refah ve Çalışma	emekli	80	kazancın azalması	20	5
Yaşama İsteği ve Ölüm Bağlamı	ikinci baharını yaşayan	50	ölüm korkusu yaşayan	50	2

Tablo 4.5’te ebeveynlerin yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarını ölçen “Yaşlanma İmgesi” sorusuna ilişkin yazmış oldukları toplam 355 ifadenin boyutlara göre dağılımları verilmiştir. Bu ifadelerin pozitif oran dağılımlarına bakıldığında ebeveynlerin, Hareket Yeterliği, Fiziksel Sağlık, Temel İhtiyaçlar ve Bağımsızlık ve Fiziksel Görünüş boyutlarında herhangi bir pozitif ifade kullanmadıkları görülmüştür. Fiziksel Aktivite boyutunda kullanılan ifadelerin ise sadece %25’inin pozitif olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin ifadelerinin pozitiflik oranının Kişilik Özellikleri boyutunda %60.61; Bilişsel Yeterlik boyutunda bu oranının %40; Psikolojik Sağlık boyutunda %33.33; ve Sosyal İlişkiler boyutunda %55.32 olduğu gözlemlenmiştir. Ebeveynlerin Ekonomik Refah ve Çalışma boyutunda kullandıkları ifadelerin pozitiflik oranının %80, Yaşama İsteği ve Ölüm Bağlamı boyutunda ise %50 olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin ifadelerinin en fazla Fiziksel Sağlık ve Kişilik Özellikleri boyutları ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin Hareket Yeterliği, Fiziksel Sağlık, Temel İhtiyaçlar ve Bağımsızlık ve Fiziksel Görünüş boyutlarında kullandıkları ifadelerin %100’ünün de negatif olduğu sonucuna ulaşılmıştır. En yüksek pozitiflik oranı ise %80 ile Ekonomik Refah ve Çalışma boyutunda olmuştur.

Ebeveynlerin kendi yaşlılığına dair öz-algılarına ilişkin yazdıkları ifadelerin Levy ve arkadaşları (2004) ve DSÖ (2020)’ye göre yapılan içerik analizi ilişkin sonuçları Tablo 4.6’da sunulmuştur.

Tablo 4.6. Ebeveynlerin Kendi Yaşlılığına Dair Öz-algılarına İlişkin Sınıflandırma

	Ebeveyn (n = 71)				Toplam İfade f
	Pozitif		Negatif		
	Örnek	%	Örnek	%	
Hareket Yeterliği	bastonsuz	20	ayağı tutmayan	80	5
Fiziksel Aktivite	düzenli yürüyüş yapan	85.71	gün içinde uyuklayan	14.29	14
Fiziksel Sağlık	sağlıklı	25.71	ağrıları olan	74.29	34
Temel İhtiyaçlar ve Bağımsızlık	kimseye ihtiyacı olmadan yaşayan	46.15	kendi işini yapamayan	53.85	13
Fiziksel Görünüş	kokoş	66.67	kırıksıklıklar	33.33	15
Kişilik Özellikleri	sabırlı	76.92	huysuz	23.08	53
Bilişsel Yeterlik	kitap okuyan	100			2
Psikolojik Sağlık	huzurlu	66.67	boşluğa düşmüş	33.33	30
Sosyal İlişkiler	gençlere ilham veren	84.91	daha az sosyal	15.09	53
Ekonomik Refah ve Çalışma	çalışmaktan vazgeçmeyen	100			3
Yaşama İsteği ve Ölüm Bağlamı			bir ayağı çukurda	100	5

Ebeveynler kendi yaşlılığına dair öz-algılarını yansıtan toplam 227 ifade kullanmıştır. Tablo 4.6'ya göre bu ifadelerin Hareket Yeterliği boyutunda sadece %20'si ve Fiziksel Sağlık boyutunda %25.71'i pozitifken, Fiziksel Aktivite boyutunda %85.71'nin pozitif olduğu görülmüştür. Temel İhtiyaçlar ve Bağımsızlık boyutundaki ifadelerin pozitiflik oranı %46.15, Fiziksel Görünüş boyutundaki ifadelerin pozitiflik oranı %66.67, Kişilik Özellikleri boyutunda ise %76.92 olarak bulunmuştur. Ebeveynlerin Bilişsel Yeterlik boyutunda kullandıkları ifadelerin %100'ü pozitifken Psikolojik Sağlık boyutunda %66.67'sinin ve Sosyal İlişkiler boyutunda %84.91'inin pozitif olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin Ekonomik Refah ve Çalışma boyutunda kullandıkları ifadelerin %100'ü pozitifken Yaşama İsteği ve Ölüm Bağlamı boyutunda hiç pozitif ifade kullanmadıkları görülmüştür.

Ebeveynlerin kendi yaşlılığına dair kullandığı ifadelerin en çok Kişilik Özellikleri ve Sosyal İlişkiler boyutları ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin Bilişsel Yeterlik ve Ekonomik Refah ve Çalışma boyutlarında kullandıkları ifadelerin tamamının pozitif olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaşama İsteği ve Ölüm Bağlamı'nın ise en yüksek oranda negatif ifade içeren boyut olduğu görülmüştür.

4.2. Çocukların Sınıfa Asılan Yaşlı Yetişkin Görsellerine Yönelik Görüşleri

Bu bölümde, araştırmanın ikinci sorusu olan çocukların sınıf duvarlarına asılan olumlu yaşlı yetişkin görsellerine yönelik görüşlerinin içerik analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Bu bağlamda her bir çocuk için 1. Görsellere Yönelik Pozitif Görüşler (1. GYPG), 2. Görsellere Yönelik Pozitif Görüşler (2. GYPG), 3. Görsellere Yönelik Pozitif Görüşler (3. GYPG), 4. Görsellere Yönelik Pozitif Görüşler (4. GYPG) ve genel olarak Görsellere Yönelik Pozitif Görüşler (GYPG) olmak üzere beş farklı yüzdelerlik puan hesaplanmıştır. Bu yüzdelerlik puanlara ilişkin betimsel analiz sonuçları Tablo 4.7'de sunulmuştur.

Tablo 4.7. Çocukların Sınıfa Asılan Yaşlı Yetişkin Görsellerine İlişkin Görüşleri

	Çocuk (n = 71)		
	$\bar{X}$	En Düşük	En Yüksek
1. GYPG ^a	66	0	100
2. GYPG ^a	69	0	100

3. GYPG ^a	45	0	100
4. GYPG ^a	67	0	100
GYPG ^a	62	23	100

Not. a. Bu değerler, toplam pozitif ifade sayısının toplam ifade sayısına bölünmesi ile elde edilmiş yüzdelik oranlardır. 1. GYPG= 1. Görsellere Yönelik Pozitif Görüşler yüzdelik puanı; 2. GYPG= 2. Görsellere Yönelik Pozitif Görüşler yüzdelik puanı; 3. GYPG= 3. Görsellere Yönelik Pozitif Görüşler yüzdelik puanı; 4. GYPG= 4. Görsellere Yönelik Pozitif Görüşler yüzdelik puanı ve GYPG= Görsellere Yönelik Pozitif Görüşler yüzdelik puanıdır.

Tablo 4.7'ye göre çocukların birinci poster döngüsünde kullanmış olduğu ifadelerin ortalama %66'sının pozitif olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca bu döngüde çocukların, pozitif ifade yüzdesinin %0 ile %100 arasında dağılım gösterdiği görülmüştür. Bu durumda araştırma grubunda birinci poster döngüsünde hiç pozitif ifade kullanmayan ve kullandığı ifadelerin tamamı pozitif olan çocukların bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. İfadelerin ortalama pozitiflik oranı ikinci poster döngüsünde küçük bir değişimle %69'a yükselirken üçüncü döngüde %45'e düşmüştür. Bu düşüşün çocuklardaki kavramsallaştırma süreçleri ile ilgili olabileceği, sınıfa asılan yaşlı yetişkin görsellerinin çocukların var olan şemalarına aykırı olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Dördüncü poster döngüsünde ise ortalama pozitiflik oranının tekrar %67 seviyesine çıktığı ve üç ölçümde de pozitif ifade oranlarının %0 ile %100 arasında dağılım gösterdiği görülmüştür. Tüm döngülerin toplamı için oluşturulan GYPG yüzdelik puanındaki pozitiflik oranına bakıldığında ise bu oranın %62 olduğu ve puanların %23 ile %100 arasında dağılım gösterdiği görülmüştür. Dört farklı ölçüme bakıldığında sınıfa asılan görsellerin ortalama düzeyde pozitif görüşe sahip olan çocukların görüşlerinde göze çarpan büyüklükte bir değişime yol açmadığı gözlemlenmiştir.

4.3. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri ile Cinsiyet, Yaş ve Yaşlı Yetişkinlerle Etkileşim Sıklığının İlişkisi

Çocuklara ilişkin kategorik bağımsız değişkenler olan cinsiyet, yaş ve yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığı ile sürekli bağımlı değişkenler olan YYYYA ve YİG bileşik puanları ve PYÖ yüzdelik puanları arasındaki ilişkiler ön-test ve son-test için istatistiksel olarak analiz edilmiştir.

Cinsiyet alt gruplarında normal dağılım göstermeyen ön-test ve son-test YYYYA bileşik puanları ve son-test PYÖ yüzdelik puanı ve son-test YİG bileşik puanı

için cinsiyet grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann-Whitney U Testi ile ölçülmüştür. Test sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 4.8’de sunulmuştur.

Tablo 4.8. Çocukların Cinsiyetleri ile Ön-test ve Son-test Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algıları, Son-test Pozitif Yaşlanma Öz-algıları ve Son-test Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin İlişkisi

	Kız ($n_1 = 33$)	Erkek ($n_2 = 38$)			
	Sıra Ortalaması	Sıra Ortalaması	U	z	p
YYYYA					
Ön-test	45.82	27.47	303	-3.73	.00*
Son-test	37.26	34.91	585	-.47	.63
PYÖ					
Son-test	34.67	37.16	583	-.50	.61
YİG					
Son-test	37.09	35.05	591	-.41	.67

Not. * $p < .05$. YYYYA= Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılar bileşik puanı; PYÖ= Pozitif Yaşlanma Öz-algısı yüzdelik puanı ve YİG= Yaşlanmaya İlişkin Görüşler bileşik puanıdır.

Tablo 4.8’e göre yapılan analiz sonucunda ön-testte cinsiyet grupları arasında YYYYA bileşik puanı için anlamlı bir fark bulunmuştur ($U=303$, $z=-3.73$ $p < .05$). Grupların sıra ortalamaları kontrol edildiğinde ise kızların sıra ortalamalarının (45.82), erkeklerin sıra ortalamalarından (27.47) daha yüksek olduğu görülmüştür. Sıra ortalamasının yüksek olması pozitiflik oranının daha yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Bu durumda ön-testte kızların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarının erkeklerden daha pozitif olduğu görülmüştür. Aradaki farkın etki büyüklüğü hesaplandığında ise $r = .40$ olarak bulunmuştur. Ön-testte cinsiyet, çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarının pozitifliği üzerinde orta ölçüde bir etkiye sahiptir. Cinsiyet ile diğer bağımlı değişkenlerin ilişkisi incelendiğinde bu değişkenler için cinsiyet grupları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p > .05$).

Cinsiyet alt gruplarında normal dağılım gösteren ön-test PYÖ yüzdelik puanı ve ön-test YİG bileşik puanı bağlamında cinsiyet grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Bağımsız Örneklem t-testi ile ölçülmüştür. Test sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 4.9’da sunulmuştur.

Tablo 4.9. Çocukların Cinsiyetleri ile Ön-test Pozitif Yaşlanma Öz-algılarının ve Ön-test Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin İlişkisi

	Kız ($n_1 = 33$)		Erkek ($n_2 = 38$)		t	p
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
PYÖ						
Ön-test	.50	.71	.74	.14	.79	.43
YİG						
Ön-test	.24	.58	-.21	.69	2.94	.00*

Not. * $p < .05$. PYÖ= Pozitif Yaşlanma Öz-algısı yüzdelik puanı ve YİG= Yaşlanmaya İlişkin Görüşler bileşik puanıdır.

Tabloya 4.9'a göre, ön-testte cinsiyet grupları arasında çocukların YİG bileşik puanı bağlamında anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{69} = 2,94$, $p < .05$). Grupların ortalamaları kontrol edildiğinde kızların ($\bar{X} = .24$; $SS = .58$) ön-testte ölçülen YİG bileşik puanının erkeklerin puanından ($\bar{X} = -.21$; $SS = .69$) daha pozitif olduğu görülmüştür. Aradaki bu farkın etki büyüklüğü hesaplandığında $\eta^2 = .11$ olarak bulunmuş ve geniş bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu durumda ön-testte kızların YİG'inin pozitifliğinin erkeklerin pozitifliğinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet ile diğer bağımlı değişken olan PYÖ yüzdelik puanının ilişkisi incelendiğinde bu puan bağlamında cinsiyet grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$).

Yaş değişkeni alt gruplarında normal dağılım gösteren ön-test ve son-test YYYA ve YİG bileşik puanları ile ön-test PYÖ yüzdelik puanları için yaş grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Bağımsız Örneklem t-testi ile ölçülmüştür. Test sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 4.10'da sunulmuştur.

Tablo 4.10. Çocukların Yaş Grupları ile Ön-test ve Son-test Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılarının ve Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin ve Ön-test Pozitif Yaşlanma Öz-algılarının İlişkisi

	63 Ay ve Altı ($n_1 = 38$)		64 Ay ve Üstü ($n_2 = 33$)		t	p
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
YYYA						
Ön-test	-.05	.84	.06	.75	-.60	.54
Son-test	-.02	.76	.03	.71	-.35	.72
PYÖ						
Ön-test	.47	.18	.50	.19	-.70	.48
YİG						

Ön-test	-.06	.64	.07	.73	-.82	.41
Son-test	-.05	.74	.05	.62	-.65	.51

Not. * $p < .05$. YYYYYA= Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılar bileşik puanı; PYÖ= Pozitif Yaşlanma Öz-algısı yüzdelik puanı ve YİG= Yaşlanmaya İlişkin Görüşler bileşik puanıdır.

Tablo 4.10'a göre çocukların yaş grupları arasında ön-test ve son-test YYYYYA ile YİG bileşik puanları ve ön-test PYÖ yüzdelik puanları bağlamında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$).

Yaş değişkeni alt gruplarında normal dağılım göstermeyen son-test PYÖ yüzdelik puanları bağlamında yaş grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile ölçülmüştür. Test sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 4.11'de sunulmuştur.

Tablo 4.11. Çocukların Yaş Grupları ile Son-test Pozitif Yaşlanma Öz-algılarının İlişkisi					
	63 Ay ve Altı ($n_1 = 38$)	64 Ay ve Üstü ($n_2 = 33$)			
	Sıra Ortalaması	Sıra Ortalaması	U	z	p
PYÖ					
Son-test	34.54	37.68	571	-.64	.52

Not. * $p < .05$. PYÖ= Pozitif Yaşlanma Öz-algısı yüzdelik puanıdır.

Tablo 4.11'e göre çocukların yaş grupları arasında son-test PYÖ yüzdelik puanları bağlamında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$).

Yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığına göre oluşturulan alt gruplarda normal dağılım göstermeyen ön-test YYYYYA yüzdelik puanı ve son-test YİG bileşik puanı bağlamında etkileşim sıklığı grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann-Whitney U Testi ile ölçülmüştür. Test sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 4.12'de sunulmuştur.

Tablo 4.12. Çocukların Yaşlı Yetişkinlerle Etkileşim Sıklığı ile Ön-test Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılarının ve Son-test Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin İlişkisi					
	Etkileşim Sıklığı Düşük ($n_1 = 24$)	Etkileşim Sıklığı Yüksek ($n_2 = 47$)			
	Sıra Ortalaması	Sıra Ortalaması	U	z	p
YYYYYA					
Ön-test	37.77	35.10	521	-.51	.60

YİG					
Son-test	37.25	35.36	534	-.36	.71

Not. * $p < .05$. YYYYYA= Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılar bileşik puanı ve YİG= Yaşlanmaya İlişkin Görüşler bileşik puanıdır.

Tablo 4.12'ye göre çocukların yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığı grupları arasında ön-test YYYYYA ve son-test YİG bileşik puanları bağlamında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$).

Yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığına göre oluşturulan alt gruplarda normal dağılım gösteren ön-test ve son-test PYÖ yüzdelik puanı ile son-test YYYYYA yüzdelik puanı ve ön-test YİG bileşik puanı açısından etkileşim sıklığı grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Bağımsız Örneklem t-testi ile ölçülmüştür. Test sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 4.13'te sunulmuştur.

Tablo 4.13. Çocukların Yaşlı Yetişkinlerle Etkileşim Sıklığı ile Son-test Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılarının, Ön-test ve Son-test Yaşlanma Öz-algılarının ve Ön-test Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin İlişkisi

	Etkileşim Sıklığı Düşük ($n_1 = 24$)		Etkileşim Sıklığı Yüksek ($n_2 = 47$)		t	p
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS		
YYYYYA						
Son-test	-.01	.69	.01	.76	-.16	.87
PYÖ						
Ön-test	.48	.20	.49	.18	-.20	.84
Son-test	.76	.13	.73	.15	.76	.45
YİG						
Ön-test	.04	.67	-.02	.69	.43	.66

Not. * $p < .05$. YYYYYA= Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılar bileşik puanı; PYÖ= Pozitif Yaşlanma Öz-algısı yüzdelik puanı ve YİG= Yaşlanmaya İlişkin Görüşler bileşik puanıdır.

Tablo 4.13'e göre çocukların yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığı grupları arasında son-test YYYYYA ve ön-test YİG bileşik puanları ile ön-test ve son-test PYÖ yüzdelik puanları bağlamında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$).

Özetle, yapılan analizler sonucunda sadece cinsiyet grupları arasında ön-test YYYYYA ve YİG bileşik puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ön-testte kız çocuklarının erkek çocuklarına göre yaşlanma ve yaşlı

yetişkinlere yönelik algılarının ve yaşlanmaya ilişkin görüşlerinin daha pozitif olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak son-testte cinsiyet grupları arasındaki bu fark kaybolmuş ve cinsiyet değişkeni son-testte etkisini yitirmiştir. Hem ön-test hem de son-testte cinsiyet ile PYÖ arasında bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca, yaş ve yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığı bağımsız değişkenlerinin çocukların YYYYA, PYÖ ve YİG'i ile herhangi bir ilişkisinin olmadığı sonucu elde edilmiştir.

4.4. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri ile Ebeveynlerinin Görüşlerinin İlişkisi

Çocukların YİG'i ile ebeveynlerinin YİG'i arasındaki ilişki ön-test ve son-test ölçümleri için test edilmiştir. Bu amaçla çocukların ön-test ve son-test PYÖ yüzdelik puanı, YYYYA ve YİG bileşik puanları ile ebeveynlerin EYYYYA, EYÖ ve EYİG bileşik puanları arasındaki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları hesaplanmıştır. Analizlere ilişkin bulgular Tablo 4.14'te sunulmuştur.

Tablo 4.14. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri ile Ebeveynlerin Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin İlişkisi

	YYYYA Ön- test	YYYYA Son- test	PYÖ Ön-test	PYÖ Son-test	YİG Ön-test	YİG Son-test	EYYYYA	EYÖ
	<i>r</i>	<i>r</i>	<i>r</i>	<i>r</i>	<i>r</i>	<i>r</i>	<i>r</i>	<i>r</i>
YYYYA Son-test	.24*							
PYÖ Ön-test	.20	.12						
PYÖ Son-test	.16	.38*	.10					
YİG Ön-test	.87*	.25*	.64*	.18				
YİG Son-test	.25 *	.89*	.14	.75*	.26*			
EYYYYA	.19	.20	.12	.14	.21	.21		
EYÖ	.07	-.04	-.02	.01	.04	-.02	.10	
EYİG	.18	.11	.07	.11	.17	.13	.76*	.71*

Not. * $p < .05$. YYYYYA= Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılar bileşik puanı, PYİ= Pozitif Yaşlanma İmgesi yüzdeler puanı, PKY= Pozitif Kalıp Yargı yüzdeler puanı, PYÖ= Pozitif Yaşlanma Öz-algısı yüzdeler puanı, YİG= Yaşlanmaya İlişkin Görüşler bileşik puanını, EYYYYA= Ebeveyn Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılar bileşik puanı, EYÖ= Ebeveyn Yaşlanma Öz-algısı bileşik puanını ve EYİG= Ebeveyn Yaşlanmaya İlişkin Görüşler bileşik puanıdır.

Tablo 4.14'e göre çocukların ön-test ve son-test PYÖ yüzdelik puanı, YYYYA ve YİG bileşik puanları ile ebeveynlerin EYYYA, EYÖ ve EYİG bileşik puanları arasındaki anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Bu durumda çocukların yaşlanmaya ilişkin görüşleri üzerinde ebeveynlerinin yaşlanmaya ilişkin görüşlerinin bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.5. Çocukların Sınıfa Asılan Yaşlı Yetişkin Görsellerine Yönelik Görüşleri ile Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin İlişkisi

Araştırmanın son sorusuna yönelik sınıfa asılan görseller ile çocukların son-testte ölçülen YİG'inin ilişkisi test edilmiştir. Kategorik değişkene dönüştürülmüş GYPG değişkeninin alt gruplarında normal dağılım göstermeyen son-test PYÖ yüzdelik puanı ile YYYYA ve YİG bileşik puanları için gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile test edilmiştir. Test sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 4.15'te sunulmuştur.

Tablo 4.15. Çocukların Görsellere Yönelik Pozitif Görüşleri ile Son-test Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algıları, Pozitif Yaşlanma Öz-algıları ve Yaşlanmaya İlişkin Görüşlerinin İlişkisi

	GYPG Düşük ($n_1 = 35$)	GYPG Yüksek ($n_2 = 36$)			
	Sıra Ortalaması	Sıra Ortalaması	U	z	p
YYYYA					
Son-test	27.60	44.17	336	-3.38	.00*
PYÖ					
Son-test	33.37	38.56	538	-1.05	.29
YİG					
Son-test	27.56	44.21	334	-3.39	.00*

Not. * $p < .05$. YYYYA= Yaşlanma ve Yaşlı Yetişkinlere Yönelik Algılar bileşik puanı; PYÖ= Pozitif Yaşlanma Öz-algısı yüzdelik puanı ve YİG= Yaşlanmaya İlişkin Görüşler bileşik puanıdır.

Bu tabloya göre GYPG düşük ve yüksek grupları arasında YYYYA bileşik puanı ($U=336$, $z=-3.38$) ve YİG bileşik puanı ($U=334$, $z=-3.39$) açısından anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$). Grupların sıra ortalamaları kontrol edildiğinde GYPG düşük olan grubun YYYYA için sıra ortalamasının 27.60, GYPG Yüksek olan grubun sıra ortalamasının ise 44.17 olduğu görülmüştür. YİG için GYPG düşük olan grubun sıra

ortalamasının 27.56 olduğu yüksek olan grubun ise 44.21 olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumda GYPG yüksek grubunda yer alan çocukların uygulama sonunda yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarının ve genel olarak yaşlanmaya ilişkin görüşlerinin GYPG düşük grubunda yer alanlara göre daha pozitif olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aradaki farkın etki büyüklüğünün YYYYYA için $r = .40$ ve YİG için $r = .40$ olduğu bulunmuştur. Bu değerlere göre görsellerin çocukların YYYYYA'ı ve YİG'i üzerinde orta düzeyde bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. PYÖ açısından GYPG grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$).

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde araştırma sorularına ilişkin elde edilen sonuçlar verilmiştir. Sonuçlar, her bir araştırma sorusu için ayrı bir başlık altında değerlendirilmiş ve alanyazın ışığında tartışılarak önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Çocukların ve Ebeveynlerin Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri

Araştırmanın ilk sorusu olan okul öncesi dönemindeki çocukların ve ebeveynlerinin yaşlanmaya ilişkin görüşleri ile ilgili elde edilen sonuçlar bu başlıkta açıklanmıştır. Sonuçlar, çocukların ve ebeveynlerin YİG'i olmak üzere iki alt başlıkta sunulmuştur.

5.1.1. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri

Araştırmada çocukların yaşlanmaya ilişkin görüşlerinin hem pozitif hem de negatif kalıp yargılar içerdiği görülmüştür. Ancak, çocukların müdahale öncesinde ölçülen YİG'inin müdahale sonrasında ölçülene kıyasla daha çok olumsuz öge içerdiği gözlemlenmiştir. Mevcut araştırmalar bu sonuca paralel şekilde çocukların yaşlanmaya ve yaşlılara yönelik hem pozitif hem de negatif kalıp yargılara sahip olduklarını ancak yaşlı yetişkinleri daha çok negatif terimlerle tanımladıklarını göstermiştir (Bertram vd., 2018; Flamion vd., 2019; Middlecamp ve Gross, 2002; Robinson ve Howatson-Jones, 2014; Vauclair vd., 2018). Buna ek olarak, yaş ortalamaları 63 ay olan çocukların bu görüşlere sahip olması, kalıp yargı ve ön yargıların çok küçük yaşlardan itibaren edinildiği ve erken çocukluk döneminde dahi yaşa ilişkin bu inançların var olabildiği görüşünü kanıtlar niteliktedir (Doka, 1985; Flamion vd., 2019; Isaacs ve Bearison, 1986; Mulvey vd., 2010; Okoye ve Obikeze, 2005; Patterson ve Bigler, 2006; Pauker vd., 2010; Shutts, 2015; Randler vd., 2014).

Çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarının çoğunlukla yaşlı yetişkinlerin fiziksel aktiviteleri, psikolojik sağlıkları ve hareket yeterlikleri ile ilişkili olduğu görülmüştür (Barrett ve Cantwell, 2007; North ve Fiske, 2012; Rust ve Kwong See, 2010). Ön-testte çocuklar yaşlı yetişkinleri daha çok “evde oturan”, “üzgün”, “yürüyemeyen” kişiler olarak betimlemişlerdir. Ayrıca çocukların yaşlı yetişkin resim çizimlerini inceleyen diğer çalışmalarda (Craciun ve Fagarasan, 2020; Robinson vd., 2015; Villar ve Faba, 2012) olduğu gibi bu araştırmada da çoğu çocuğun ön-testte çizdiği resimde kırışık yüz, beyaz saç, kambur duruş, gözlük, kelli ve baston gibi yaşlı yetişkinler ile ilişkilendirilen fiziksel göstergelere yer verdiği ve çizime ilişkin

söyleminde bu özelliklere atıfta bulunduğu gözlemlenmiştir. Son-testte ise pek çok çocuğun yaşlı yetişkinlerin hareket yeterliğine ilişkin görüşlerinin olumlu yönde değiştiği ve yaşlı yetişkinleri “koşabilen, rahat hareket eden” kişiler olarak betimlediği görülmüştür.

Çocukların kendi yaşlılıklarına dair öz-algılarına ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde ise en çok fiziksel aktiviteler ve fiziksel görünüş üzerinde durdukları gözlemlenmiştir. Bununla birlikte teknolojik araçların kullanımına ilişkin kendi yaşlılıklarına dair öz-algılarında yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarından çok daha pozitif oldukları görülmüştür. Çocuklar teknolojik alet kullanımında kendi yaşlılıklarında günümüz yaşlı yetişkinlerinden daha iyi olacaklarını düşünmüştür. Bu durumun temel nedeninin çocukların günlük rutinlerinde tablet, telefon gibi teknolojik aletleri kullanmalarından kaynaklı olabileceği düşünülmüştür.

Çocukların kendi yaşlılıklarına dair öz-algılarında ön-testten son-testte pozitif bir değişimin olduğu ancak aradaki farkın yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarındaki değişim kadar dikkat çekici olmadığı görülmüştür. Öz-algılarında sınırlı düzeyde bir değişim olmasının birkaç nedeni olabilir. Öncelikle çocuklar kendi yaşlılıklarını düşündüklerinde daha olumsuz görüşler sergileme eğiliminde olabilirler (Burke, 1981). Ayrıca çocuklar gelişimsel olarak bu yaşlarda gelecek hakkında akıl yürütmeye sınırlı düzeyde beceriye sahip oldukları için geçmiş-gelecek karmaşası yaşamış olabilirler (Lemieux, 2018). Bunun sonucunda kendi yaşlılıklarını hayal etme ve yaşlılıkları hakkında konuşma konusunda yetkin olamamış olabilirler. Bir diğer neden ise çocuklar yaşlanma kavramı üzerine daha çok düşündükçe kaygı düzeyleri artmış olabilir ve konuya ilişkin daha olumsuz görüşler geliştirmeye başlamış olabilirler. Her ne kadar bu değişimler istatistiki olarak yüksek görünmese de yapılan nitel analizler çocukların çizimlerinde ve söylemlerinde oluşan değişimlerin çocuk bazında daha net olduğunu göstermiştir. Bu nedenle daha sonraki araştırmalarda müdahalelere ilişkin değişimler sadece grup bazında değil çocuk bazında değerlendirilebilir ve daha detaylı sonuçların elde edilmesi sağlanabilir. Tüm bunlara ek olarak nitel analizlerde çeşitli boyutlarda kodlanan öge sayılarında artış olması, çocukların yaşlanma kavramına daha geniş bir perspektiften bakmaya başladıklarının ve çizimlerinde ve ifadelerinde basitten karmaşığa doğru bir geçiş olduğunun bir göstergesi olabilir.

Özetle, çocukların YİG’inde ön-testten son-teste pozitif yönde bir değişim olmuştur. Çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik sahip oldukları kalıp yargıların daha önce yapılan çalışmalarda olduğu gibi yaşlı yetişkinlerin hareket yeterliği, aktifliği, sağlığı, görünüşü gibi fiziksel alanlarda yoğunlaştığı görülmüştür (Bertram vd., 2018; Flamion vd., 2019; Middlecamp ve Gross, 2002; Robinson ve Howatson-Jones, 2014; Vauclair vd., 2018). Çocukların ayrıca yaşlanma ile ilişkilendirilen görünüş değişikliklerinden, kırışıklıklardan ve beyaz saçlardan hoşlanmadıkları görüşü (Burke, 1981) bu araştırma için de geçerli olmuştur. Çocuklar ön-testteki söylemlerinde “Yaşlı insanlar kötü görünürler... Saçları tiftik tiftik olur.”, “Yüzleri buruşuk olduğu için çirkin gibiler.”, “Derileri kötü olur. Darmadağın olur.” gibi ifadelerle yer vermiş ve daha çok yaşlanmanın fiziksel göstergeleri üzerinde durmuşlardır. Çocukların ifadelerinin bu boyutlarda yoğunlaşması ve daha önce yapılan çalışmalarda da farklı kültürlerde yaşayan çocukların aynı tür negatif kalıp yargılara sahip olmaları (Barrett ve Cantwell, 2007; North ve Fiske, 2012; Rust ve Kwong See, 2010; Seefeldt vd., 1977; Zandi vd., 1990) yaşlanmanın sadece bozulmalara indirgenmesinin (Twigg, 2004) oldukça dirençli ve yaygın bir negatif inanç olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, deneysel süreç boyunca hem yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarda hem de yaşlılık öz-görüşlerinde çocukların yaşlı yetişkinlerin yaşama isteğine ilişkin herhangi bir pozitif görüşe sahip olmadıkları görülmüştür. Çocukların yaşlı yetişkinleri “ölmek üzere” olarak tanımlanmaları yaşlılık ile ölümü özdeşleştirmiş olabileceklerini düşündürmüş ve yaşlı yetişkinliklerin sıklıkla maruz kaldığı yaygın bir diğer kalıp yargıyı ortaya koymuştur (Crawford, 2015; Pinquart vd., 2000).

5.1.2. Ebeveynlerin Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri

Araştırmada ebeveynlerin yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algılarında ve kendi yaşlılıklarına dair öz-algılarında kullanılan ölçüm araçlarına göre farklı sonuçlar elde edilmiştir. “Ebeveynlerin Yaşlı Yetişkin Kalıp Yargıları Anketi” sonuçları ebeveynlerin yaşlı yetişkinlere yönelik nötr bir bakış açısına sahip olduğunu gösterirken, açık uçlu soru olan “Yaşlanma İmgesi,” ebeveynlerin daha negatif bir algıya sahip olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde, “Yaşlanma Kaygısı Ölçeği”nde hiçbir ebeveyn tamamen negatif bir görüş bildirmezken, açık uçlu “Yaşlanma Öz-algısı” sorusunda tamamen negatif ifadeler kullanan ebeveynlerin bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu farkların, açık uçlu soruların örtük algıları açığa

çıkarması, anket ve ölçeklerin ise açık algılara yönelik olması nedeniyle ortaya çıktığı düşünülmüştür. Ayrıca ebeveynlerin anketlerde sosyal beğenirlik kaygısı ile daha olumlu yanıtlar vermiş olabileceği bu nedenle açık uçlu soruların daha güvenilir sonuçlar sunduğu düşünülmüştür. Son olarak, açık uçlu sorularda ebeveynlerin yaşlanma imgesinde daha çok fiziksel sağlığa yoğunlaştıkları ve bu yönde tamamen negatif düşüncelere sahip oldukları; kendi yaşlılıklarına ilişkin ise kişilik özelliklerine yoğunlaştıkları ve daha çok pozitif düşüncelere sahip oldukları görülmüştür.

5.2. Çocukların Sınıfa Asılan Yaşlı Yetişkin Görsellerine Yönelik Görüşleri

Çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik hali hazırda sahip oldukları kalıp yargılar ile çelişen yaşlı yetişkin görsellerine maruz kaldıklarında ilk tepkilerinin komik bulma, şaşırma ve gerçekçi bulmama olduğu görülmüştür. Bu söylemlerin yansıması olarak görsellere yönelik kullandıkları ifadelerin ilk döngüde %66'sının pozitif olduğu, bu oranın ikinci döngüde %69'a yükseldiği, ancak üçüncü döngüde %45'e düştüğü görülmüştür. Dördüncü döngüde ise pozitiflik oranı %67'ye yükselmiştir. Görsellere yönelik pozitifliklerdeki bu değişimin çocukların kavramsallaştırma süreçleri ve mevcut şemalarının bu görsellerle etkileşimi ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Özellikle üçüncü döngüdeki düşüşün, görsellerin çocukların mevcut yaşlılık algılarına ve zihinsel şemalarına aykırı olmasıyla açıklanabileceği düşünülmüştür. Var olan kalıp yargıların yanlışlanması, çocukların şematik bilgilerinin uyumunu yitirmesine neden olmuş olabilir. Böyle bir durumda ise çocuklar, hemen erişilebilen bilgiye dayalı çözümler üretememiş ve uzak çözümler bulmayı içeren bir bilgi işleme şeklini kullanmak zorunda kalmıştır (Mednick, 1962; Nijstad vd., 2010). Bu nedenle üçüncü döngüdeki düşüş yeni düşünme şeklinin benimsenmesi ile dördüncü döngüde tekrar yükselmiş olabilir.

5.3. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri ile Cinsiyet, Yaş ve Yaşlı Yetişkinlerle Etkileşim Sıklıklarının İlişkisi

Araştırmanın üçüncü sorusuna yönelik olarak çocukların yaşlanmaya ilişkin görüşlerinin cinsiyet, yaş ve yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığı ile ilişkileri elde edilen bulgular ışığında tartışılmıştır. Bu bulgulara göre sadece ön-testte çocukların cinsiyetleri ile yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları ve yaşlanmaya ilişkin görüşleri ilişkili bulunmuş, yaşlılık öz-algıları ile cinsiyet arasında bir ilişki bulunmamıştır. Daha önce yapılan çalışmalarda olduğu gibi kızların erkeklerden daha pozitif görüşlere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Allan ve Johnson, 2008). Ancak

son-testte, cinsiyet faktörünün etkisini yitirdiği ve bu ilişkinin yok olduğu görülmüştür.

Yapılan araştırmalar çocukların yaşları ile yaşlı yetişkinlere ve yaşlanmaya dair inançlarının ilişkili olduğunu göstermiş olsa da (Blunk ve Williams, 1997; Burke, 1981; Haught vd., 1999) bu araştırmada çocukların yaşı ile YİG'i arasında bir ilişki bulunmamıştır. Ancak yaş ile yaşlı yetişkinlere yönelik kalıp yargılar arasındaki ilişkinin yönünün belirsiz oluşu (Avcı vd., 2024) ve çocukların olumsuz kalıp yargılarının zaman içinde değişkenlik göstermesi (Lineweaver vd., 2017) çocukların YİG'ine odaklanan başka araştırmaların yapılmasının gerekliliğini göstermiştir. Bu bağlamda çocukların YİG'ini inceleyecek olan sonraki araştırmalarda veri çeşitliliğini sağlamak, yaş ile yaşlı yetişkinlere yönelik kalıp yargılar arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak ve farklı bulgular elde etmek adına yapılacak araştırma ve müdahaleler yaş açısından çeşitlilik gösteren daha büyük bir örneklem grubunu içerebilir. Araştırmanın daha büyük bir araştırma grubu ile ulusal ve/veya uluslararası boyutta ve farklı yaş grupları ile yapılması çocukların sahip oldukları kalıp yargılar üzerindeki gelişimsel, sosyolojik ve kültürel farklılıklar hakkında ve kullanılan müdahale araçlarının etkililiği hakkında daha fazla bilgi verebilir. Ayrıca konuya ilişkin boylamsal bir çalışma yürütülerek bu durumun değerlendirilmesi, yaş ile kalıp yargılar arasındaki ilişkiyi daha net bir şekilde ortaya çıkarabilir.

Mevcut araştırmalar, büyük ebeveynlerini veya diğer yaşlı yetişkinleri daha sık gören ve daha sık etkileşim içerisinde olan çocukların YİG'i üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabileceğini ileri sürmüştür (Allan vd., 2014; Burke, 1981; Flamion vd., 2019; Luo vd., 2013; McGuinn ve Mosher-Ashley, 2002). Ancak tez araştırmasında çocukların yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklıkları ile YİG'i arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Bu durum alan yazında vurgulanan çocukların YİG'inin şekillenmesinde nesiller arası ilişkilerin etkisinin (Lichtenstein vd., 2005) aksi yönünde bir bulgu olarak görülebilir. Buna ek olarak bazı araştırmalar ise çocukların YİG'inin olumlu hale getirilmesinde etkileşim sıklığının yeterli olmadığını ve bu etkileşimlerin kaliteli hale getirilmesinin daha önemli olduğunu ileri sürmüştür (Bousfield ve Hutchison, 2010; Czarnecki, 2024; McGuinn ve Mosher-Ashley, 2002; Robinson ve Howatson-Jones, 2014; Wise ve Onol, 2021). Bu nedenle daha sonraki araştırmalarda çocuklarla yaşlı yetişkinler arasında kurulan temasın kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapmak çocukların yaşlı yetişkinlere yönelik tutum ve

kalıp yargılarını olumlu yönde etkileyebilir (Christian vd., 2014; Flamion vd., 2020; Wise ve Onol, 2021).

5.4. Çocukların Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri ile Ebeveynlerinin Görüşlerinin İlişkisi

Araştırmanın dördüncü sorusuna yönelik olarak çocukların ön-test ve son-testlerdeki yaşlanmaya ilişkin görüşleri ile ebeveynlerinin görüşlerinin ilişkisi incelenmiştir. Araştırma bulguları, çocukların yaşlanma ile ilgili görüşleri ile ebeveynlerinin görüşleri arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını göstermiştir. Bu sonuç, alan yazındaki mevcut çalışmaların bulguları ile uyumludur. Daha önce yapılan çalışmalar çocukların görüşlerinin ebeveynlerin görüşlerinden bağımsız olarak şekillendiğini (Flamion vd., 2020; Kılıçkaya, 2023) ya da ebeveynlerin önemli düzeyde bir etkiye sahip olmadığını (Czarnecki, 2024) göstermiştir. Ancak Lineweaver ve arkadaşları (2017) araştırmalarında yaşça daha büyük çocukların görüşlerinin, küçük çocuklara kıyasla ebeveynlerinin görüşleriyle daha güçlü bir ilişkiye sahip olduğunu öne sürmüştür. Bu nedenle ebeveynlerin etkisini, farklı yaş gruplarında, uzun vadeli olarak inceleyen araştırmaların sonuçları daha farklı olabilir.

Bu sonuçlar erken çocukluk dönemindeki çocukların YİG'inin, kişisel deneyimlerine, akran, öğretmen gibi sosyal çevrelerinde bulunan kişilere ve medya gibi dış etkenlere daha fazla bağlı olabileceğini düşündürmüştür. Ebeveynlerin YİG'inin çocukların YİG'i ile ilişkisiz bulunması, bu yaş grubunda sosyal öğrenme süreçlerinin daha çeşitli kaynaklardan beslendiğini ortaya koymuştur. Bu nedenle çocuklarda olumlu YİG'in oluşturulması için yalnızca ebeveynleri hedef alan değil, bunun yerine çocukların etkileşimde bulunduğu farklı sosyal ve çevresel faktörleri de içeren bütüncül yaklaşımlara ihtiyaç olduğu düşünülmüştür.

Ayrıca, çocukların yaşı ilerledikçe ebeveynlerinin görüşlerinden daha fazla etkilenme potansiyeline sahip olduğu göz önünde bulundurularak (Lineweaver vd., 2017), ebeveynlerin tutumlarının uzun vadede dolaylı bir etkisi olabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle, çocuklara yönelik müdahalelerde ailelerin bilinçlendirilmesi ve sürece aktif olarak dahil edilmesi önemli bir strateji olabilir.

5.5. Çocukların Sınıfa Asılan Yaşlı Yetişkin Görsellerine Yönelik Görüşlerinin Yaşlanmaya İlişkin Görüşleri ile İlişkisi

Araştırmanın son sorusunda çocukların sahip oldukları kalıp yargılar ile çelişen yaşlı yetişkin görsellerine yönelik ilk tepkilerinin bu maruziyetten sonra ölçülen YİG'ileri ile ilişkisi incelenmiştir. Bu bağlamda bu tür görsellere maruz kalmanın çocukların YİG'inde ve YİG'in bileşenlerinden biri olan yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik algıları üzerinde olumlu etkisi olduğu bulunmuştur. Çocuklarda var olan kalıp yargıların karşıtı görsellerin maruziyeti yeni zihinsel imajların oluşmasını desteklemiş (Blair vd., 2001) ve kalıp yargı karşıtı düşünceler yaşlı yetişkinlere karşı olumsuz inançları azaltmıştır (Gocłowska vd., 2013). Daha önce yapılan deneysel çalışmalarda olduğu gibi bu müdahalede de yaşlı yetişkinler ile negatif uyarıcılar arasındaki bağlantıların zayıfladığı görülmüştür (Dasgupta ve Greenwald, 2001). Bununla birlikte sınıf duvarına asılan görseller, YİG'in diğer bileşeni olan çocukların kendi yaşlılıklarına dair öz-algıları üzerinde istenen etkiyi yaratmamıştır. Yine de çocukların YİG'inin pozitif yönde değişim göstermiş olması, daha önce yapılan çalışmalara paralel olarak, sınıf içerisinde maruz kalınan görsellerin çocuklarda düşünce değişimini desteklediğini kanıtlamıştır (Fisher vd., 2014; Gocłowska vd., 2013; Hanley vd., 2017; Rodrigues ve Pandeirada, 2018; Stern-Ellran vd., 2016). Sonuç olarak araştırma, kalıp yargılar karşıtı müdahalenin çocuklardaki yapılandırılmış düşünmeyi terk etmeye, daha bilişsel olarak esnek yaklaşımlar benimsemeye zorladığını göstermiş (Gocłowska vd., 2013) ve düşüncelerinin değişimini sağlamıştır.

Bununla birlikte görsellerin çocukların son-testteki resim çizimlerinde de etkili olduğu gözlemlenmiştir. Son-testte yapılan çizimlerin daha çok son poster döngüsünde yer alan görsellerdeki öğeleri içerdiği ve görüşmelerde ortaya konan ifadelerin de bu yönde olduğu fark edilmiştir. Çocukların son-testteki çizimlerinde satranç ve basketbol oynayan yaşlı yetişkinlere yer verdikleri veya görüşme sorularına verdikleri cevaplarda yaşlı yetişkinlerin bu aktiviteleri gerçekleştirdiklerini belirttikleri görülmüştür. Bu durumun bir çeşit sonralık etkisi oluşturmuş olabileceği ve poster döngü sıralamasının değiştirilmesi halinde çocukların cevaplarının farklılaşabileceği düşünülmüştür. Bu durumun önüne geçmek için sonraki çalışmalarda deney sürecinin sonunda daha önce asılmış olan tüm posterlerin eş zamanlı gösterimi gerçekleştirilebilir ya da her sınıfta posterlerin sıralaması farklılaştırılarak son-testte verilen cevapların çeşitliliği artırılabilir.

Tüm bunlara ek olarak sınıfa asılan görsellerin, çocukların YİG'ini olumlu yönde etkilemiş olması bu etkinin, kitaplar, çizgi filmler, ders içerikleri ve okul panoları gibi diğer medya araçları ile yaygınlaştırılabileceğini düşündürmüştür (Avcı ve Erhan, 2022; Blunk ve Williams, 1997; Dabak Özdemir ve Yıldırım Önk, 2020; Korkmaz vd., 2018; Tate Click, 1975; Twigg, 2004). Çocukların sınıflarda her gün maruz kaldığı öğrenmeyi destekleyen, kolay, ekonomik ve manipüle edilebilen bu eğitim araçları, öğretmenler tarafından yeni kavramların kazandırılmasında daha bilinçli ve etkili bir şekilde kullanılabilir (Curley vd., 2018; Fisher vd., 2014; Hanley vd., 2017; Mayer, 1994; Rodrigues ve Pandeirada, 2018; Stern-Ellran vd., 2016; Tang ve Intai, 2018). Bu görsel müdahaleler aracılığı ile yaşa ve yaşlı yetişkinlere ilişkin kalıp yargılara karşı çıkmak yalnızca sosyal uyumu teşvik etmekle kalmayacak, çocukların daha esnek düşüncelerini sağlayarak bilişsel yeteneklerini de destekleyecektir (Crisp ve Turner, 2011).

5.6. Sınırlılıklar

Araştırmada belirli sınırlılıklar bulunmaktadır ve bu sınırlılıklar içerisinde; araştırma sürecinin Eylül 2023- Ocak 2024 tarihleri ve güz dönemi ile sınırlı kalması ve bu zaman kısıtı nedeni ile deneysel uygulama sürecinin sekiz hafta olması bulunmaktadır. Bu durumun müdahale araçlarının etkililiğini sınırlandırmış olabileceği düşünülmektedir. Deney süresinin daha uzun tutulması, kullanılan posterlerin çeşitliliğinin ve etkisinin kalıcılığının artırılmasını sağlayabilir. Yine araştırma süresinin uzatılması, zaman sınırlaması nedeni ile yapılamayan kalıcılık testinin gerçekleştirilmesini de sağlayabilir.

Çocukların söylemlerindeki değişimlerin genel olarak yaşlı yetişkinlerin fiziksel aktivite yeterliği, sağlığı, görünüşü ve hareket yeterliği ile sınırlı kalmasının temel nedeni deneysel uygulama sürecinde kullanılan görsellerin ağırlıklı olarak bu boyutlardaki kalıp yargıları değiştirmeye yönelik olması olabilir. Daha önce yapılan çalışmalarda çocukların kalıp yargılarının yaşlı yetişkinlerin bu özellikleri ile ilişkili olduğunun ortaya konması (Bertram vd., 2018; Craciun ve Fagarasan, 2020; Flamion vd., 2019; Middlecamp ve Gross, 2002; Robinson ve Howatson-Jones, 2014; Vaclair vd., 2018) ve ön-testte araştırmaya katılan çocukların olumsuz kalıp yargılarının çoğunlukla bu özellikler ile ilişkili olması müdahale araçlarının bu yönde yanlı olarak seçilmesinde etkili olmuş ve ağırlıklı olarak bu özelliklere yönelik kalıp yargılar manipüle edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca psikolojik sağlık, kişilik özellikleri gibi daha

soyut özelliklerin görsellerde temsil edilmesinin daha zor olması, araştırmacıları, donuk imge ile gösterilebilecek en anlaşılır şeyleri müdahale aracı olarak seçmeye itmiş olabilir. Sonuç olarak araştırmada kullanılan görseller, çocukların yaşlanma ve yaşlı yetişkinlere yönelik sahip olduğu kalıp yargılardan bazılarını değiştirmeyi amaçlamıştır. Buna ek olarak posterlerin dezavantajlı yaşlı yetişkinleri barındırmıyor olması ve kadın yaşlı yetişkinleri daha çok barındırıyor olması yanlılığa neden olmuş ve araştırmada hedeflenen çeşitliliğin çocuklara sunulmasının önüne geçmiş olabilir. Kullanılan görsellerin Türk kültürü dışında yaşam tarzına sahip yaşlı yetişkinleri içeriyor olması ve Türk kültürünü yansıtmamış olması da yine posterlere ilişkin başka bir sınırlılığa işaret ediyor olabilir. Tüm bu durumlar araştırmanın sınırlılıklarını oluşturabilir ve sonraki çalışmalarda görsel seçimlerinde dikkat edilmesi gereken noktalar olarak ele alınabilir.

Yapılan araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise metodolojisinin zayıf deneysel desen olması nedeniyle tek grup ile sınırlı kalmış olması ve görsellerin çocukların YİG'i üzerindeki etkisinin kontrol grubu olmadan çalışılmış olmasıdır. Bu sınırlılık sonucunda araştırmada gözlemlenen ilişkilerin olgunlaşma ya da çevresel başka faktörlerin etkisinden kaynaklı olup olmadığı tam olarak ortaya konamamıştır. Bu araştırmanın ışığında planlanacak yeni çalışmaların kontrol grubunu içermesi, daha güvenilir sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir. Ayrıca, sınıf görsellerinin müdahale aracı olarak kullanılmasına ek olarak, müfredat uyarlaması ve kuşaklar arası etkileşim programlarını da içeren ön-test-son-test deney ve kontrol gruplu ve daha büyük bir örneklem içeren araştırmalar planlanarak bu müdahale araçlarının etkililiği birbiri ile kıyaslanabilir. Böylelikle görsellerin yaşlanma ve yaşlı yetişkinlerle ilgili özellikleri kapsamlı olarak yansıtmada sınırlı kalması engeli aşılarak çocuklarda yaşlı yetişkinlerin bilişsel yeterliği, psikolojik sağlığı gibi durumlara özgü öğrenmelerinin önü açılabilir.

Araştırmanın verileri erişilebilir örneklem yöntemi ile seçilen 4-6 yaş aralığındaki 71 çocuk ve bu çocukların ebeveynleri ile sınırlıdır. Hem örnekleme yönteminden hem de örneklem büyüklüğünden kaynaklı olarak elde edilen sonuçların genellenebilirliği düşüktür. Örneklemin seçkisiz yöntemle belirlendiği ve farklı yaş gruplarından daha fazla katılımcı içeren yeni araştırmalar daha genellenebilir sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir. Ayrıca araştırmanın temel varsayımlarında veri toplama sürecinde elde edilen bilgilerin ve çalışma gruplarının cevaplarının gerçek durumları

yansıttığı varsayılmıştır. Ancak araştırma sürecinde ebeveynlerin farklı ölçüm araçlarına verdikleri cevaplarda bazı tutarsızlıklar olduğu görülmüştür. Bununla birlikte çocukların yaşlılık ve yaşlanma kalıp yargılarını ortaya çıkartmak için veri toplama aracı olarak resim çizme uygulaması kullanılmış ve görüşmelerle desteklenmiştir. Her ne kadar resim çizimleri görüşmelerle desteklenmiş olsa da çocukların bir yetişkin için resim çizdiklerinde yargılanma kaygısı ile daha güvenli temsillere bağlı kalabilecekleri ve kendileri için çizdiklerinde ise daha yaratıcı oldukları bilinmektedir (Bombi vd., 2007). Bu nedenle veri toplama sürecinde araştırmacıya sunulan resim çizimlerinin beğenilme kaygısı ile çizilmiş, gerçek tutumları tam olarak yansıtmayan çizimler olabileceği de düşünülmektedir. Ayrıca çocukların çizimlerindeki karakterin yaşlı olduğunun ayırt edilebilmesi için hem ön-test hem de son-testte baston, kırışık yüz, kambur duruş gibi göstergelere yer vermiş olabileceği bu nedenle ön-testten son-teste çocukların Pozitif Kalıp Yargı yüzdelik puanında diğer veri toplama araçlarında gözlemlenen kadar büyük bir değişimin olmadığı söylenebilir. Bu durumda yapılacak olan araştırmalarda çocukların yaşlanmaya ve yaşlı yetişkinlere ilişkin örtük algılarını daha iyi ortaya çıkaracak yeni yöntem ve tekniklerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu araştırmada, katılımcı ebeveynlerin büyük çoğunluğunun kadın olması, yaşlanmaya ilişkin görüşlerde belirli yönde sonuçlar elde edilmesine neden olmuş olabilir. Kadın ve erkeklerin yaşlanmaya dair algıları farklılaşabileceği için ebeveyn cinsiyetinin karıştırıcı bir değişken olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, araştırmada çocukların yaşlı yetişkinler hakkında dile getirdiği olumsuz söylemlere karşı ebeveynlerin verdikleri tepkiler bilinmemektedir. Daha sonraki araştırmalarda ebeveynlere bu duruma ilişkin sorular yöneltiler. Bunun yanı sıra, çocukların yaşlı bireylerle etkileşim sıklığı ebeveynler aracılığıyla ölçülmüştür. Ancak, bu durum çocukların gerçek etkileşim düzeyini tam olarak yansıtmayabilir. Gelecek araştırmalarda, etkileşim sıklığının doğrudan çocuklar için sorularak belirlenmesi daha sağlıklı sonuçlar elde edilmesini sağlayabilir.

Bu araştırma, daha önce önerilen kuşaklar arası programlara, eğitim ve müfredat uyarlamalarına ek olarak sınıf içi görsellerin de bu algıları değiştirmede etkili bir müdahale aracı olarak kullanılabileceğinin görülmesini sağlamıştır. Bununla birlikte çocukların algıları üzerinde etkisi olan cinsiyet, yaş, yaşlı yetişkinlerle etkileşim sıklığı ve ebeveynleri de araştırmaya dahil ederek daha kapsayıcı bir sonuç sunmuştur.

Araştırmada bu değişkenlerin çocukların YİG'i ile ilişkisiz bulunması çocukların kalıp yargı ediniminde akranlar, öğretmenler, eğitim ortamları ve medya gibi diğer çevresel faktörlerin daha etkili olabileceği düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda daha kapsayıcı eğitim ortamlarının oluşturulabilmesi için öğretmenlerin, çocukların sahip olduğu kalıp yargılar ile çelişen yaşlı yetişkin görsellerinin kullanılmasının önemini anlaması etkili olabilir.

Sonuç olarak doğru eğitim politikalarının oluşturulması, kuşaklar arası temas için fırsatlar sağlamalı, sınıfta yaşlanmaya dair daha kapsayıcı ve olumlu bir tabloyu teşvik etmeli ve gelecek nesilleri yaşlı insanlara değer vermeye ve saygı duymaya teşvik etmelidir. Bu zorlukların ele alınması, yaş kapsayıcı bir okul sistemi geliştirmek ve gelecek nesilleri yaşlılara değer vermeye ve saygı duymaya hazırlamak için kritik öneme sahiptir (Avcı vd., 2024). Aynı zamanda çocukların gelecekte aktif yaşlanma politikalarını entegre edecek ve uygulayacak olan kişiler olduklarını ve erken müdahalelerin yeniden öğretmekten daha kolay olduğunu hatırlamak, bu bilgilendirmelerin çocuklara erken yaşlarda yapılması için faydalı olacaktır (Craciun ve Fagarasan, 2020; McGuire ve Mefford, 2007). Çocukların sahip oldukları olumsuz ön yargı ve kalıp yargılarının daha erken yaşlarda ele alınması ve müdahale edilmesi, olumlu bir yaşlılık algısının sağlanmasını ve yaş ayrımcılığından uzak bir toplumun inşa edilmesini sağlayabilir (Shutts, 2015).

KAYNAKLAR

- Abbas, M. Y., & Othman, M. (2010). Social behavior of preschool children in relation to physical spatial definition. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 935–941. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.213>.
- Abrams, D. (2010). Processes of prejudice: Theory, evidence and intervention. *Equalities and Human Rights Commission*, (Report No. 56).
- Abrams, D., Eller, A., & Bryant, J. (2006). An age apart: The effects of intergenerational contact and stereotype threat on performance and intergroup bias. *Psychology and Aging*, 21, 691–702. <https://doi.org/10.1037/0882-7974.21.4.691>
- Ackerman, B. P. (1990). Chapter 15 Attention and memory in context-independent and context-interactive situations. In J. T. Enns (Ed.), *The Development of Attention and Theory* (pp. 289–304). North-Holland: Elsevier Science Publishers [https://doi.org/10.1016/S0166-4115\(08\)60462-8](https://doi.org/10.1016/S0166-4115(08)60462-8)
- Ahmed, A., Pereira, L. & Jane, K. (2024). Mixed Methods Research: Combining both qualitative and quantitative approaches. *Review*.
- Allan, L. J., & Johnson, J. A. (2008). Undergraduate Attitudes Toward the Elderly: The Role of Knowledge, Contact and Aging Anxiety. *Educational Gerontology*, 35(1), 1–14. <https://doi.org/10.1080/03601270802299780>
- Allan, L. J., Johnson, J. A., & Emerson, S. D. (2014). The role of individual difference variables in ageism. *Personality and Individual Differences*, 59, 32–37. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.10.027>
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Almeda, M. V., Scupelli, P., Baker, R. S., Weber, M., & Fisher, A. (2014). Clustering of design decisions in classroom visual displays. In *Proceedings of the Fourth International Conference on Learning Analytics and Knowledge*, (44-48). New York.
- Alonso-Sanz, A., Rueada, P. & Jardon, P. (2021). Who designs the classroom's images? Study of visual culture diversity at three Valencian schools. *South African Journal of Education*, 41(1). <https://doi.org/10.15700/saje.v41n1a1824>
- Amer, T., Campbell, K., & Hasher, L. (2016). Cognitive control as a double edged sword. *Trends in Cognitive Sciences*, 20(12), 905–915. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2016.10.002>
- Ames, B., & Youatt, J. (1994). Intergenerational education and service programming: a model for selection and evaluation of activities. *Educational Gerontology*, 20, 755–764. <http://dx.doi.org/10.1080/0360127940200803>
- Angersbach, H. L., & Jones-Forster, S. (1999). Intergenerational interactions: A descriptive analysis of elder-child interactions in a campus-based child care center. *Child & Youth Services*, 20(1-2), 117–128. https://doi.org/10.1300/J024v20n01_09
- Ansello, E. F. (1977). Age and ageism in children's first literature. *Educational Gerontology: An International Quarterly*, 2(3), 255-274. <https://doi.org/10.1080/0360127770020305>
- Apps, L., & MacDonald, M. (2012). Classroom aesthetics in early childhood education. *Journal of Education and Learning*, 1(1), 49-59. <http://dx.doi.org/10.5539/jel.v1n1p49>
- Arpacı, F., & Bekar, A. (2013). Çocukların Büyük Ebeveynleri ile Etkileşimlerine İlişkin Görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (29), 11-29.
- Attar-Schwartz, S., Tan, J.-P., & Buchanan, A. (2009). Adolescents' perspectives on relationships with grandparents: The contribution of adolescent, grandparent, and

- parent-grandparent relationship variables. *Children and Youth Services Review*, 31, 1057–1066. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.05.007>
- Avcı, C., Akilhoğlu, F. Ç., & Altun, E. (2024). Preschool and elementary school teachers' stereotypes and views of older adults. *Educational Gerontology*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/03601277.2024.2397827>
- Avcı, C., & Erhan, G. (2022). Ageing versus active aging: how old age is represented in children's books. *Educational Gerontology*, 48(4), 145-159. <https://doi.org/10.1080/03601277.2021.2024399>
- Balcı, A., & Tuncel, G. (2017). Öğretmen adaylarının ön yargı ve ayrımcılığa ilişkin deneyimlerinin fenomenolojik analizi. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(11), 95-115. <https://doi.org/10.18020/kesit.1315>
- Bandura, A. (1969). Social-Learning Theory of Identificatory Processes. In D. A. Goslin (Ed.), *Handbook of Socialization Theory and Research* (pp. 213-262). Chicago, IL: Rand McNally & Company.
- Bargh, J. A. (1994). The four horsemen of automaticity: Awareness, intention, efficiency, and control in social cognition. In R. J. Wyer, T. K. Srull, R. J. Wyer, & T. K. Srull (Eds.), *Handbook of social cognition*, Vol. 1: Basic processes; Vol. 2: Applications (2nd ed., pp. 1–40). Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Barraza, L. (1999). Children's Drawings About the Environment. *Environmental Education Research*, 5 (1), 49–66. <https://doi.org/10.1080/1350462990050103>
- Barrett, A. E., & Cantwell, L. E. (2007). Drawing on stereotypes: Using undergraduates' sketches of elders as a teaching tool. *Educational Gerontology*, 33, 327–348. <https://doi.org/10.1080/03601270701198950>
- Barrett, A. E., & Von Rohr, C. (2008). Gendered perceptions of aging: An examination of college students. *International Journal of Aging and Human Development*, 67, 359–386. <https://doi.org/10.2190/AG.67.4.d>
- Barrett, P., Davies, F., Zhang, Y., & Barrett, L. (2015). The impact of classroom design on pupils' learning: Final results of a holistic, multi-level analysis. *Building and environment*, 89, 118-133. <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2015.02.013>
- Barret, P., Zhang, Y., Moffat, J., & Kobbacy, K. (2013). A holistic, multi-level analysis identifying the impact of classroom design on pupils' learning. *Building and Environment*, 59, 678-689. <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2012.09.016>
- Bellingtier, J. A., Schenker, L. E., & Weber, A. L. (2024). Judging a book by its older adult cover: age-related expectations and parental preference for children's books. *Current Psychology*, 43(1), 774-786. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04298-6>
- Bertram, A. G., Burr, B. K., Sears, K., Powers, M., Atkins, L., Holmes, T., Kambour, T., & Kuns, J. B. (2018). Generations learning together: Pilot study for a multigenerational program. *Journal of Intergenerational Relationships*, 16(3), 243–255. <https://doi.org/10.1080/15350770.2018.1477402>
- Blair, I. V., Ma, J. E., & Lenton, A. P. (2001). Imagining stereotypes away: The moderation of implicit stereotypes through mental imagery. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 828–841. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.81.5.828>
- Blunk, E. M., & Williams, S. W. (1997). The effects of curriculum on preschool children's perceptions of the elderly. *Educational Gerontology*, 23, 233–341. <https://doi.org/10.1080/0360127970230303>
- Bode, C., Taal, E., Westerhof, G. J., van Gessel, L., & van de Laar, M. V (2012). Experience of aging in patients with rheumatic disease: A comparison with the general population.

- Bombi, A.S., Pinto, G. & Cannoni, E. (2007). Pictorial Assessment of Interpersonal Relationships (PAIR): an Analytic System for Understanding Children's Drawings. *Firenze: Firenze University Press*. <https://doi.org/10.36253/978-88-8453-465-1>
- Boswell, S. S. (2012). Predicting Trainee Ageism Using Knowledge, Anxiety, Compassion, and Contact with Older Adults. *Educational Gerontology*, 38(11), 733–741. <https://doi.org/10.1080/03601277.2012.695997>
- Branch, C. W., & Newcombe, N. (1986). Racial attitude development among young black children as a function of parental attitudes: a longitudinal and cross-sectional study. *Child Dev.* 57, 712–721. <https://doi.org/10.2307/1130348>
- Bousfield, C., & Hutchison, P. (2010). Contact, anxiety, and young people's attitudes and behavioral intentions toward the elderly. *Educational Gerontology*, 36, 451–466. <https://doi.org/10.1080/03601270903324362>
- Brey, E., & Pauker, K. (2019). Teachers' nonverbal behaviors influence children's stereotypic beliefs. *Journal of experimental child psychology*, 188, 104671. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2019.104671>
- Brown, C. M., Packer, T. L., & Passmore, A. (2013). Adequacy of the Regular Early Education Classroom Environment for Students With Visual Impairment. *The Journal of Special Education*, 46(4), 223–232. <https://doi.org/10.1177/0022466910397374>
- Burke, J. L. (1981). Young children's attitudes and perceptions of older adults. *International Journal of Aging and Human Development*, 14, 205–221. <https://doi.org/10.2190/4J7N-RG79-HJQR-FLDN>
- Bullard, J. (2010) *Creating environments for learning: Birth to age eight*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Burton, D. 2004. Exhibiting student Art. *Art Education*, 57(6), 41-46. <https://doi.org/10.1080/00043125.2004.11653575>
- Butler R. N. (1969). Age-ism: another form of bigotry. *The Gerontologist*, 9(4), 243–246. https://doi.org/10.1093/geront/9.4_part_1.243
- Carrier, K. A., & Tatum, A. W. (2006). Creating sentence walls to help English-language learners develop content literacy. *The Reading Teacher*, 60(3), 285-288. <https://doi.org/10.1598/RT.60.3.10>
- Chamberlain, V. M., Fetterman, E., & Maher, M. (1994). Ninovation in Elder and Child Care: An Intergenerational Experience. *Educational Gerontology: An International Quarterly*, 20(2), 193-204. <https://doi.org/10.1080/0360127940200208>
- Chang, E. S., Kanno, S., Levy, S., Wang, S. Y., Lee, J. E., & Levy, B. R. (2020). Global reach of ageism on older persons' health: A systematic review. *PloS One*, 15(1). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0220857>
- Charlesworth, T. E. S., & Banaji, M. R. (2024). The development of social group cognition in infancy and childhood. In *The Oxford Handbook of Social Cognition, Second Edition* (pp. 800-823). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197763414.013.29>
- Chitwood, D. G., & Bigner, J. J. (1980). Young children's perceptions of old people. *Home Economics Research Journal*, 8(5), 369-374. <https://doi.org/10.1177/1077727X8000800508>

- Christian, J., Turner, R., Holt, N., Larkin, M., & Colter, J. H. (2014). Does intergenerational contact reduce ageism: When and how contact interventions actually work? *Journal of Arts and Humanities*, 3, 1–15. <https://doi.org/10.18533/journal.v3i1.278>
- Clark, A. (2005). Listening to and involving young children: a review of research and practice. *Early Child Development and Care*, 175(6), 489–505. <https://doi.org/10.1080/03004430500131288>
- Collingford, C. (1978). Wall Displays- children's reactions. *Education* 6, 2, 3-13. <https://doi.org/10.1080/03004277808558889>
- Couper, D., & Pratt, F. (1999). *Learning for a longer life. A guide for developers of k-12 curriculum and instruction materials*. Denton, TX: National Academy for Teaching and Learning about Aging (NATLA).
- Craciun, I. C., & Fagarasan, S. (2020). From friendly to rebel grannies and psycho older men: views on aging and old people among Romanian children. *Educational Gerontology*, 46(3), 129–139. <https://doi.org/10.1080/03601277.2020.1714834>
- Crawford, P. A. (2015). Focus on elementary: Rock of ages: Developing healthy perspectives of aging in the elementary grades. *Childhood Education*, 91(5), 395-401. <https://doi.org/10.1080/00094056.2015.1090858>
- Crawford, P. A., & Bhattacharya, S. (2013). Grand Images: Exploring Images of Grandparents in Picture Books. *Journal of Research in Childhood Education*, 28(1), 128–144. <https://doi.org/10.1080/02568543.2013.853004>
- Creekmore, S. (1987). Effective use of classroom walls. *Intervention and School Clinic*, 22, 341-348. <https://doi.org/10.1177/105345128702200401>
- Crisp, R. J., & Turner, R. N. (2011). Cognitive adaptation to the experience of social and cultural diversity. *Psychological Bulletin*, 137(2), 242–266. <https://doi.org/10.1037/a0021840>
- Curley, L. E., Wu, Z., & Svirskis, D. (2018). Using technology in pharmacy education: Pharmacy student performance and perspectives when visual Aids are integrated into learning. *Frontiers in Pharmacology*, 9, 1–9. <https://doi.org/10.3389/fphar.2018.01062>
- Czalczyńska-Podolska, M. (2014). The impact of playground spatial features on children's play and activity forms: An evaluation of contemporary playground's play and social value. *Journal of Environmental Psychology*, 38, 132–142. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2014.01.006>
- Czarnecki, N. (2024). *Exploring ageism in young children: attitudes toward older adults and influencing factors* [Master's thesis]. University of Calgary, Calgary, Canada.
- Dabak Özdemir, B., & Yıldırım Önk, Ü. (2020). Yerli çocuk çizgi filmlerinde ideolojik bir söylem olarak yaşlılık: TRT çocuk örneği. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (36), 161-185. <https://doi.org/10.17829/turcom.804333>
- Danowski, J. L., (2011). *The Portrayal of Older Characters in Popular Children's Books: A Content Analysis from 2000 to 2010*. [Master's thesis]. Brigham Young University, Provo, Utah, United States.
- Danowski, J., & Robinson, T. (2012). The portrayal of older characters in popular children's picture books in the US: A content analysis from 2000 to 2010. *Journal of Children and Media*, 6(3), 333–350. <https://doi.org/10.1080/17482798.2011.630741>
- Dasgupta, N., & Greenwald, A. G. (2001). On the malleability of automatic attitudes: Combating automatic prejudice with images of admired and disliked individuals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(5). <https://doi.org/10.1037//0022-3514>

- David, M. M., Tomaz, V. S., & Costa Ferreira, M. C. (2014). How visual representations participate in algebra classes' mathematical activity. *ZDM Mathematics Education*, 46, 95–107. <https://doi.org/10.1007/s11858-013-0550-2>
- Deaux, K. (1985). Sex and gender. *Annual Review of Psychology*, 36, 49–81. <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.36.020185.000405>
- Degner, J., & Dalege, J. (2013). The apple does not fall far from the tree, or does it? A meta-analysis of parent-child similarity in intergroup attitudes. *Psychol. Bull.* 139, 1270–1304. <https://doi.org/10.1037/a0031436>
- Deguara, J. (2019). Young children's drawings: A methodological tool for data analysis. *Journal of Early Childhood Research*, 17(2), 157–174. <https://doi.org/10.1177/1476718X18818203>
- Dellmann-Jenkins, M., Lambert, D., & Fruit, D. (1991). Fostering preschoolers' prosocial behaviors toward the elderly: The effect of an intergenerational program. *Educational Gerontology*, 17, 21–32. <https://doi.org/10.1080/0360127820170103>
- Demir Dikmen, R. (2023). Yaş Ayrımcılığı: Etkiler ve Çözüm Önerileri. *Geriatik Bilimler Dergisi*, 6 (1), 32-39. doi: 10.47141/geriatrik.1163213
- Demiriz, S., & Arpacı, F. (2016). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Büyük Ebeveynleri Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 707-726.
- Diehl, M., Wahl, H. W., Barrett, A. E., Brothers, A. F., Miche, M., Montepare, J. M., Westerhof, G. J., & Wurm, S. (2014). Awareness of aging: Theoretical considerations on an emerging concept. *Developmental Review*, 34(2), 93–113. doi:10.1016/j.dr.2014.01.001
- Dixon, J., Levine, M., Reicher, S., & Durrheim, K. (2012). Beyond prejudice: Are negative evaluations the problem and is getting us to like one another more the solution? *Behavioral and Brain Sciences*, 35, 411–425. <https://doi.org/10.1017/S0140525X11002214>
- Doka, K. J. (1985). Adolescent attitudes and beliefs toward aging and the elderly. *International Journal of Aging and Human Development*, 22, 173–187. <https://doi.org/10.2190/MKYY-7VGG-J1EL-MKQ4>
- Donizzetti, A. R. (2019). Ageism in an aging society: The role of knowledge, anxiety about aging, and stereotypes in young people and adults. *International journal of environmental research and public health*, 16(8), 1329. <https://doi.org/10.3390/ijerph16081329>
- Dünya Sağlık Örgütü (2020). Decade of healthy ageing: baseline report. Retrieved from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240017900#:~:text=Introduces%20Healthy%20Ageing,%20the%20Decade%E2%80%99s%20actions%20and%20enablers,%20and%20a> Accessed: 09.09.2024.
- Dünya Sağlık Örgütü (2021). Global Report on Ageism. Retrieved from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240016866> Accessed: 22.10.2024
- Dünya Sağlık Örgütü (2023). Ageism. Retrieved from: https://www.who.int/health-topics/ageism#tab=tab_1 Accessed: 25.08.2023.
- Dünya Sağlık Örgütü (2024). Ageism. Retrieved from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health> Accessed: 25.12.2024.
- Farokhi, M., & M., Hashemi. (2011) The Analysis of Children's Drawings: Social, Emotional, Physical, and Psychological Aspects. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 30, 2219–2224. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.433>

- Fraenkel, J., Wallen, N., & Hyun, H. (1993). *How to Design and Evaluate Research in Education*, 10th ed. McGraw-Hill Education.
- Fisher, A. V., Godwin, K. E., & Seltman, H. (2014). Visual environment, attention allocation, and learning in young children: When too much of a good thing may be bad. *Psychological Science*, 25(7), 1362–1370. <https://doi.org/10.1177/0956797614533801>
- Flamion, A., Missotten, P., Jennotte, L., Hody, N., & Adam, S. (2020). Old age-related stereotypes of preschool children. *Frontiers in Psychology*, 11(807), 1–13 <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00807>
- Flamion, A., Missotten, P., Marquet, M., & Adam, S. (2019). Impact of Contact With Grandparents on Children's and Adolescents' Views on the Elderly. *Child Development*, 90(4), 1155–1169. <https://doi.org/10.1111/cdev.12992>
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62(1), 107–115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Eng, C. M., Godwin, K. E., & Fisher, A. V. (2020). Keep it simple: Streamlining book illustrations improves attention and comprehension in beginning readers. *Npj Science of Learning*, 5(1), 1–10. <https://doi.org/10.1038/s41539-020-00073-5>
- Gilbert, C. N., & Ricketts, K. G. (2008). Children's attitudes toward older adults and aging: A synthesis of research. *Educational Gerontology*, 34, 570–586. <https://doi.org/10.1080/03601270801900420>
- Gocłowska, M. A., Crisp, R. J., & Labuschagne, K. (2013). Can counter-stereotypes boost flexible thinking? *Group Processes and Intergroup Relations*, 16(2), 217–231. <https://doi.org/10.1177/1368430212445076>
- Godwin, K. E., Leroux, A. J., Scupelli, P., & Fisher, A. V. (2022a). Classroom design and children's attention allocation: Beyond the laboratory and into the classroom. *Mind, Brain and Education*, 16(3), 239–251. <https://doi.org/10.1111/mbe.12319>
- Godwin, K. E., Leroux, A. J., Seltman, H., Scupelli, P., & Fisher, A. V. (2022b). Effect of repeated exposure to the visual environment on young children's attention. *Cognitive Science*, 46, 1–36. <https://doi.org/10.1111/cogs.13093>
- Golomb, C. (1999). Art of the young: The many faces of representation. *Visual Arts Research*, 25 (1), 26–49.
- Göl Güven, M. (2017). Space design and use in early childhood education: Crosscultural study. *Elementary Education Online*, 16(4), 1732–1752. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.342987>
- Gualano, M. R., Voglino, G., Bert, F., Thomas, R., Camussi, E., & Siliquini, R. (2018). The impact of intergenerational programs on children and older adults: A review. *International psychogeriatrics*, 30(4), 451–468. <https://doi.org/10.1017/S104161021700182X>
- Hall, K. W. & Batey, J. J. (2008). Children's Ideas about Aging before and after an Intergenerational Read-aloud, *Educational Gerontology*, 34(10), 862–870. <https://doi.org/10.1080/03601270802042610>
- Harris, L. A. & Dollinger, S. (2001). Participation in a Course on Aging: Knowledge, Attitudes, and Anxiety About Aging in Oneself and Others. *Educational Gerontology*, 27(8), 657–667. <https://doi.org/10.1080/036012701317117893>
- Hammond, Z. (2014). *Culturally responsive teaching and the brain: Promoting authentic engagement and rigor among cultural and linguistically diverse students*. Thousand Oaks, CA: Corwi Press.

- Hanley, M., Khairat, M., Taylor, K., Wilson, R., Cole-Fletcher, R., & Riby, D. (2017). Classroom displays — attraction or distraction? Evidence of impact on attention and learning from children with and without autism. *Developmental Psychology*, 53(7), 1265–1275. <https://doi.org/10.1037/dev0000271>
- Haught, P. A., Walls, R. T., Laney, J. D., Leavell, A., & Stuzen, S. (1999). Child and adolescent knowledge and attitudes about older adults across time and states. *Educational Gerontology*, 25, 501–517. <https://doi.org/10.1080/036012799267585>
- Hayashi, A., & Tobin, J. (2012). Reframing a visual ethnography of a Japanese preschool classroom. *Visual Anthropology Review*, 28(1), 13–31. <https://doi.org/10.1111/j.1548-7458.2012.01108.x>
- Hembacher, D., & Cruise, M. J. (2006). The Effects of a Second-Grade Social Studies Curriculum Infused with Positive Aging Concepts on Children's Attitudes Towards Aging. *Theory & Research in Social Education*, 34(1), 58-97. <https://doi.org/10.1080/00933104.2006.10473298>
- Hoe, S., & Davidson, D. (2002). The effects of priming on children's attitudes toward older individuals. *The International Journal of Aging and Human Development*, 55(4), 341-366. <https://doi.org/10.2190/41L2-5C5E-5HQU-1DW2>
- Huberman, M. (1989). The professional life cycle of teachers. *Teachers College Record*, 91(1), 31–57. <https://doi.org/10.1177/016146818909100107>
- Hummert, M. L. (1990). Multiple stereotypes of elderly and young adults: A comparison of structure and evaluations. *Psychology and Aging*, 5, 182–193. <https://doi.org/10.1037/0882-7974.5.2.182>
- Iacobucci, D., Posavac, S.S., Kardes, F.R., Schneider, M.J. & Popovich, D.L. (2015), Toward a more nuanced understanding of the statistical properties of a median split. *Journal of Consumer Psychology*, 25, 652-665. <https://doi.org/10.1016/j.jcps.2014.12.002>
- Isaacs, L. W., & Bearison, D. J. (1986). The development of children's prejudice against the aged. *International Journal of Aging and Human Development*, 23, 175–194. <https://doi.org/10.2190/8GVR-XJQY-LFTH-E0A1>
- Iversen, S. M., & Wilinska, M. (2020). Ageing, old age and media: Critical appraisal of knowledge practices in academic research. *International Journal of Ageing and Later Life*, 14(1), 121–149. <https://doi.org/10.3384/ijal.1652-8670.18441>
- James, J. Y., & Kormanski, L. M. (1999). Positive intergenerational picture books for young children. *Young Children*, 54 (3), 32–38.
- Janelli, L. M., & Sorge, L. (2002). Portrayal of grandparents in children's storybooks: A recent review. *Gerontology & Geriatrics Education*, 22(2), 69–88. https://doi.org/10.1300/J021v22n02_05
- Jarrott, S. E., & Savla, J. (2016). Intergenerational contact and mediators impact ambivalence towards future selves. *International Journal of Behavioral Development*, 40(3), 282-288. <https://doi.org/10.1177/0165025415581913>
- Joosen, V. (2019). Aging in children's literature. In D. Gu & M. E. Dupre (Eds.), *Encyclopedia of gerontology and population aging* (1–5). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-69892-2_250-1
- Kalınkara, V., & Sarı, İ. (2018). Yaşlıların Bilgi Teknolojileri Kullanımı ve Yaşam Doyumu: Potansiyel ve Engeller, Ergonomik Yaklaşım. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 6, 1-13. <https://doi.org/10.21923/jesd.367367>
- Kaminski, J. A., & Sloutsky, V. M. (2013). Extraneous perceptual information interferes with children's acquisition of mathematical knowledge. *Journal of Educational Psychology*, 105(2), 351–363. <https://doi.org/10.1037/a0031040>

- Kantrowitz, E. J., & Evans, G. W. (2016). The relation between the ratio of children per activity area and off-task behavior and type of play in day care centers. *Environment and Behavior*, 36(4), 541–557. <https://doi.org/10.1177/0013916503255613>.
- Kılıçkaya, A. (2023). *Küçük çocukların yaşlılara ilişkin görüşleri ve farklılıklara saygı düzeyleri ile ebeveynlerinin ve okul öncesi öğretmenlerinin yaşlı ayrımcılık ve hoşgörü eğilim düzeylerinin incelenmesi*. [Doktora Tezi], Marmara Üniversitesi.
- King, J., & Markant, J. (2020). Individual differences in selective attention and scanning dynamics influence children's learning from relevant non-targets in a visual search task. *Journal of Experimental Child Psychology*, 193, 104797. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2019.104797>
- King, J & Markant, J. (2022). Selective attention to lesson-relevant contextual information promotes 3- to 5-year-old children's learning. *Developmental Science*, 25. <https://doi.org/10.1111/desc.13237>.
- Kite, M. E., Stockdale, G. D., Whitley, B. E., Jr., & Johnson, B. T. (2005). Attitudes Toward Younger and Older Adults: An Updated Meta-Analytic Review. *Journal of Social Issues*, 61(2), 241–266. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2005.00404.x>
- Klein, D. A., Council, K. J., & McGuire, S. L. (2005). Education to promote positive attitudes about aging. *Educational Gerontology*, 31(8), 591-601. <https://doi.org/10.1080/03601270591003355>
- Knauf, H. (2018). Visual Environmental Scale: Analysing the Early Childhood Education Environment. *Early Childhood Education Journal*, 47, 43–51. <https://doi.org/10.1007/s10643-018-0914-x>
- Korkmaz, A., Koyuncu Şahin, M. & Gönen, M. S. (2018). Türkçe ve Türkçe'ye Çevrilmiş Okul Öncesi Dönem Resimli Öykü Kitaplarında Yaşlılık Kavramının İncelenmesi. *The Journal of International Educational Sciences*, 5(15), 125-140. <https://doi.org/10.16991/inesjournal.1552>
- Kornadt, A. E., Kessler, E. M., Wurm, S., Bowen, C. E., Gabrian, M., & Klusmann, V. (2019). Views on ageing: a lifespan perspective. *European journal of ageing*, 17(4), 387–401. <https://doi.org/10.1007/s10433-019-00535-9>
- Kornadt, A. E., & Rothermund, K. (2011). Contexts of aging: Assessing evaluative age stereotypes in different life domains. *The Journals of Gerontology, Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 66, 547–556. <http://dx.doi.org/10.1093/geronb/gbr036>.
- Kornadt, A. E., Voss, P., & Rothermund, K. (2015). Hope for the best, prepare for the worst? Future self-views and preparation for age-related changes. *Psychology and aging*, 30(4), 967–976. <https://doi.org/10.1037/pag0000048>
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology*. Sage Publications.
- Kuehne, V. (1988–1989). Younger friends=older friends: A study of intergenerational interactions. *Journal of Classroom Interaction*, 24, 14–21.
- Kwong See, S. T., Rasmussen, C., & Pertman, S. Q. (2012). Measuring children's age stereotyping using a modified Piagetian conservation task. *Educational Gerontology*, 38(3), 149–165. <https://doi.org/10.1080/03601277.2010.515891>
- Lackney, J. A. & Jacobs, P. J. (2002). Teachers as placemakers: Investigating teachers' use of the physical learning environment in instructional design (ERIC Document Reproduction Service No. ED463 645). Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED463645.pdf>

- Lasher, K. P., & Faulkender, P. J. (1993). Measurement of aging anxiety: development of the Anxiety about Aging Scale. *International journal of aging & human development*, 37(4), 247–259. <https://doi.org/10.2190/1U69-9AU2-V6LH-9Y1L>
- Laney, J. D., Wimsatt, T. J., Moseley, P. A., & Laney, J. L. (1999). Children's ideas about aging before and after an integrated unit of instruction, *Educational Gerontology*, 25(6), 531–547.
- Lemieux, M. B., & Shatz, M. (2018). The development of temporal concepts: Linguistic factors and cognitive processes. *Frontiers in Psychology*, 9, 2451. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02451>
- Levy, B. R. (2003). Mind matters: Cognitive and physical effects of aging self-stereotypes. *The Journals of Gerontology, Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 58B, 203–211. <https://doi.org/10.1093/geronb/58.4.P203>
- Levy, B. R. (2009). Stereotype embodiment: A psychosocial approach to aging. *Current Directions in Psychological Science*, 18(6), 332–336. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2009.01662.x>
- Levy, B. R., Ferrucci, L., Zonderman, A. B., Slade, M. D., Troncoso, J., & Resnick, S. M. (2016). A culture-brain link: Negative age stereotypes predict Alzheimer's disease biomarkers. *Psychology and aging*, 31(1), 82–88. <https://doi.org/10.1037/pag0000062>
- Levy, B. R., Kasl, S. V., & Gill, T. M. (2004). Image of aging scale. *Perceptual and motor skills*, 99(1), 208–210. <https://doi.org/10.2466/pms.99.1.208-210>
- Levy, B. R., Slade, M. D., & Kasl, S. V. (2002a). Longitudinal benefit of positive self-perceptions of aging on functional health. *Journal of Gerontology, Series B: Psychological Sciences & Social Sciences*, 57(5), 409–417. [doi:10.1093/geronb/57.5.p409](https://doi.org/10.1093/geronb/57.5.p409)
- Levy, B. R., Slade, M. D., Kunkel, S. R., & Kasl, S. L. (2002b). Longevity increased by positive self-perceptions of aging. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 261–270. [doi:10.1037/0022-3514.83.2.261](https://doi.org/10.1037/0022-3514.83.2.261)
- Levy, B. R., Zonderman, A. B., Slade, M. D., & Ferrucci, L. (2012). Memory shaped by age stereotypes over time. *The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences*, 67(4), 432–436. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbr120>
- Levy, S. R. (2018). Toward reducing ageism: PEACE (Positive education about aging and contact experiences) model. *The Gerontologist*, 58(2), 226–232. <https://doi.org/10.1093/geront/gnw116>
- Levy, S.R. & Macdonald, J.L. (2016), Progress on Understanding Ageism. *Journal of Social Issues*, 72, 5-25. <https://doi.org/10.1111/josi.12153>
- Lichtenstein, M. J., Pruski, L. A., Marshall, C. E., Blalock, C. L., Liu, Y., & Plaetke, R. (2005). Do middle school students really have fixed images of elders? *The Journals of Gerontology: Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 60B(1), 37–47. <https://doi.org/10.1093/geronb/60.1.S37>
- Lim, F., O'Halloran, K., & Podlasov, A. (2012). Spatial pedagogy: Mapping meaning in the use of classroom space. *Cambridge Journal of Education*, 42(2), 235–251.
- Lineweaver, T. T., Roy, A., & Horth, M. (2017). Children's stereotypes of older adults: Evaluating contributions of cognitive development and social learning. *Educational Gerontology*, 43, 300–312. <https://doi.org/10.1080/03601277.2017.1296296>
- Lippman, W. (1922). *Public opinion*. New York: Harcourt & Brace

- Lloyd, K., Devine, P., & Carney, G. M. (2018). Imagining their future selves: Children's attitudes to older people and their expectations of life at age 70. *Children & Society*, 32(6), 444-456. <https://doi.org/10.1111/chso.12289>
- Lopez, R. T. (2020). *Creating meaningful classroom environments: How do teachers' pedagogical beliefs affect the implementation of their visual displays in elementary classrooms?* [PhD. Thesis] University of California
- Löckenhoff, C. E., De Fruyt, F., Terracciano, A., McCrae, R. R., De Bolle, M., Costa, P. T., Aguilar-Vafaie, M. E., Ahn, C.-k., Ahn, H.-n., Alcalay, L., Allik, J., Avdeyeva, T. V., Barbaranelli, C., Benet-Martínez, V., Blatný, M., Bratko, D., Cain, T. R., Crawford, J. T., Lima, M. P., . . . Yik, M. (2009). Perceptions of aging across 26 cultures and their culture-level associates. *Psychology and Aging*, 24(4), 941–954. <https://doi.org/10.1037/a0016901>
- Luo, B., Zhou, K., Jin, E. J., Newman, A., & Liang, J. (2013). Ageism among college students: A comparative study between U.S. and China. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 28, 49–63. <https://doi.org/10.1007/s10823-013-9186-5>
- Lux, C., Tarabochia, D., & Barben, E. (2020). Intergenerational Program Perceptions and Recommendations: Perspectives from Teachers, Children, Residents, and Staff: Research. *Journal of Intergenerational Relationships*, 18(2), 196–213. <https://doi.org/10.1080/15350770.2019.1665609>
- Marcoen, A. (1979). Children's perception of aged persons and grandparents. *International Journal of Behavioral Development*, 2, 87–105. <https://doi.org/10.1177/016502547900200105>
- Marks, R., Newman, S., & Onawola, R. (1985). Latencyaged children's views of aging. *Educational Gerontology*, 11, 89–99. <https://doi.org/10.1080/0380127850110202>
- Marques, S., Mariano, J., Mendonça, J., De Tavernier, W., Hess, M., Naegele, L., Peixerio, F., & Martins, D. (2020). Determinants of ageism against older adults: A systematic review. *International Journal of Environmental Research & Public Health*, 17(7), 2560. <https://doi.org/10.3390/ijerph17072560>
- Martens, A., Greenberg, J., Schimel, L., & Landau, M. (2004). Ageism and death: Effects of mortality salience and similarity to elders on distancing from and derogation of elderly people. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 1524–1536. <https://doi.org/10.1177/0146167204271185>
- Martin, C. L., Wood, C. H., & Little, J. K. (1990). The development of gender stereotype components. *Child development*, 61(6), 1891-1904.
- Master, A., Cheryan, S., & Meltzoff, A. N. (2016). Computing whether she belongs: Stereotypes undermine girls' interest and sense of belonging in computer science. *Journal of Educational Psychology*, 108(3), 424–437. <https://doi.org/10.1037/edu0000061>
- Masse, M., & Meire, P. (2009). Facing age stigmatization: The impact on self-esteem and the role of protective strategies among older adults. *Journal of Nutrition, Health and Aging*, 13, 185- 186.
- Master, C. L., Scheiman, M., Gallaway, M., Goodman, A., Robinson, R. L., Master, S. R., & Grady, M. F. (2016). Vision diagnoses are common after concussion in adolescents. *Clinical pediatrics*, 55(3), 260-267. <https://doi.org/10.1177/0009922815594367>
- Maxwell, L. E. (1996). Multiple effects of home and day care crowding. *Environment and Behavior*, 28(4), 494–511. <https://doi.org/10.1177/0013916596284004>
- Mayer, R. E. (1994). Visual aids to knowledge construction: Building mental representations from pictures and words. *Advances in Psychology*, 108, 125–138. [https://doi.org/10.1016/S0166-4115\(09\)60112-6](https://doi.org/10.1016/S0166-4115(09)60112-6)

- Mednick, S. A. (1962). The associative basis of the creative process. *Psychological Review*, 69(3), 220–232. <https://doi.org/10.1037/h0048850>
- Mendonça, J., Marques, S., & Abrams, D. (2018). Children's attitudes toward older people: Current and future directions. In L. Ayalon & C. Tesch-Römer (Eds.), *Contemporary perspectives on ageism: International perspectives on aging*, 19, 515–546. Springer.
- Mendoza-Núñez, V. M., Sarmiento-Salmonán, E., Marín-Cortés, R., Martínez-Maldonado, M. L., & Ruiz-Ramos, M. (2018). Influence of the Self-Perception of Old Age on the Effect of a Healthy Aging Program. *Journal of clinical medicine*, 7(5), 106. <https://doi.org/10.3390/jcm7050106>
- Merriman, B., & Guerin, S. (2006). Using Children's Drawings as Data in Child-Centred Research. *The Irish Journal of Psychology*, 27(1–2), 48–57. <https://doi.org/10.1080/03033910.2006.10446227>
- Meyer, B. (1980). The development of girls' sex-role attitudes. *Child Dev.* 51, 508–514. <https://doi.org/10.2307/1129285>
- McGuinn, K. K., & Mosher-Ashley, P. M. (2002). Children's fears about personal aging. *Educational Gerontology*, 28, 561–575. doi:10.1080/03601270290099769
- McGuire, S. L. (1993). Promoting positive attitudes through aging education: A study with preschool children. *Gerontology and Geriatrics Education*, 13, 3–12. https://doi.org/10.1300/J021v13n04_02
- McGuire, S. L. (2003). Growing up and growing older books for young readers. *Childhood Education*, 79(3), 145–151.
- McGuire, S. L., & Mefford, L. (2007). Growing up and growing older. *The Journal of school nursing: the official publication of the National Association of School Nurses*, 23(2), 80–85. [https://doi.org/10.1622/1059-8405\(2007\)023\[0080:GUAGO\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1622/1059-8405(2007)023[0080:GUAGO]2.0.CO;2)
- McGuire, S. L. (2016). Early children's literature and aging. *Creative Education*, 7(17), 2604–2612. <https://doi.org/10.4236/ce.2016.717245>
- Middlecamp, M., & Gross, D. (2002). Intergenerational Daycare and Preschoolers' Attitudes about Aging. *Educational Gerontology*, 28(4), 271–288. <https://doi.org/10.1080/036012702753590398>
- Mitchell, J., Wilson, K., Revicki, D., & Parker, L. (1985). Children's perceptions of aging: A multidimensional approach to differences by age, sex, and race. *The Gerontologist*, 25(2), 182–187. <https://doi.org/10.1093/geront/25.2.182>
- Morrissey, A.-M., Scott, C., & Wishart, L. (2015). Infant and toddler responses to a redesign of their childcare outdoor play space. *Children, Youth and Environments*, 25(1), 29. <https://doi.org/10.7721/chilyouen.vi.25.1.0029>
- Mulvey, K. L., Hitti, A., & Killen, M. (2010). The development of stereotyping and exclusion. Wiley Interdisciplinary Reviews: *Cognitive Science*, 1(4), 597–606. <https://doi.org/10.1002/wcs.66>
- Negiloni, K., Ramani, K.K., & Sudhir, R. R. (2019). Environmental factors in school classrooms: How they influence visual task demand on children. *PloS One*, 14(1). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0210299>
- Neugarten, B. L. (1976). Adaptation and the life cycle. *The counseling psychologist*, 6(1), 16–20. <https://doi.org/10.1177/001100007600600104>
- Newman, S. (1997). *History and evolution of intergenerational programs*. In S. Newman, C. R. Ward, T. B. Smith, J. O. Wilson, & J. M. McCrea (Eds.), *Intergenerational programs: Past, present, and future* (55–79). Washington, DC: Taylor & Francis.

- Newman, S., Faux, R., & Larimer, B. (1997). Children's view on aging: Their attitudes and values. *Gerontologist*, 37, 412–417. <https://doi.org/10.1093/geront/37.3.412>
- Ng, R., Allore, H.G., Trentalange, M., Monin, J.K., & Levy, B.R. (2015). Increasing Negativity of Age Stereotypes across 200 Years: Evidence from a Database of 400 Million Words. *PLoS ONE*, 10. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0117086>
- Nijstad, B. A., De Dreu, C. K. W., Rietzschel, E. F., & Baas, M. (2010). The dual pathway to creativity model: Creative ideation as a function of flexibility and persistence. *European Review of Social Psychology*, 21, 34–77. <https://doi.org/10.1080/10463281003765323>
- North, M. S., & Fiske, S. T. (2012). An inconvenienced youth? Ageism and its potential intergenerational roots. *Psychological Bulletin*, 138, 982–997. <https://doi.org/10.1037/a0027843>
- North, M. S., & Fiske, S. T. (2015). Modern attitudes toward older adults in the aging world: A cross-cultural meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 141, 993–1021. <https://doi.org/10.1037/a0039469>
- Odum, M., Meaney, K. S., & Knudson, D. V. (2021). Active learning classroom design and student engagement: An exploratory study. *Journal of Learning Spaces*, 10(1).
- Okoye, U. O., & Obikeze, D. S. (2005). Stereotypes and Perceptions of the Elderly by the Youth in Nigeria: Implications for Social Policy. *Journal of Applied Gerontology*, 24(5), 439–452. <https://doi.org/10.1177/0733464805278648>
- Palmore, E. B. (2004). Research note: Ageism in Canada and the United States. *Journal of Cross Cultural Gerontology*, 19, 41–46. <https://doi.org/10.1023/B:JCCG.0000015098.62691.ab>
- Park, A.-L. (2015). The effects of intergenerational programmes on children and young people. *International Journal of School and Cognitive Psychology*, 2(1), 1–5. [doi:10.4172/1234-3425.1000118](https://doi.org/10.4172/1234-3425.1000118)
- Patterson, M. M., & Bigler, R. S. (2006). Preschool children's attention to environmental messages about groups: Social categorization and the origins of intergroup bias. *Child Development*, 77(4), 847–860. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2006.00906.x>
- Pauker, K., Ambady, N. & Apfelbaum, E.P. (2010), Race Salience and Essentialist Thinking in Racial Stereotype Development. *Child Development*, 81, 1799–1813. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01511.x>
- Pekesen, M., Akdeniz, Ş., & Sinan, A. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi* (18), 82–103. <https://doi.org/10.46218/tshd.961336>
- Piaget, J., & Weil, A. M. (1951). The development in children of the idea of the homeland and of relations to other countries. *International Social Science Journal*, 3, 561–578.
- Pinquart, M., Wenzel, S., & Sörensen, S. (2000). Changes in attitudes among children and elderly adults in intergenerational group work. *Educational Gerontology*, 26(6), 523–540. <https://doi.org/10.1080/03601270050133883>
- Pinto, G., Accorti Gamannossi, B., & Ann Cameron, C. (2011). From scribbles to meanings: Social interaction in different cultures and the emergence of young children's early drawing. *Early Child Development and Care*, 181(4), 425–444. <https://doi.org/10.1080/03004430903442001>
- Podobnik, U., Jerman, J. & Selan, J. (2021). Understanding analytical drawings of preschool children: the importance of a dialog with a child, *International Journal of Early Years Education*. <https://doi.org/10.1080/09669760.2021.1960802>

- Polizzi, K. G. (2003). Assessing attitudes toward the elderly: Polizzi's refined version of the aging semantic differential. *Educational Gerontology*, 29(3), 197–216. <https://doi.org/10.1080/713844306>
- Ralph, M., Schneider, B., Benson, D. R., Ward, D., & Vartia, A. (2022). Student enrollment decisions and academic success: Evaluating the impact of classroom space design. *Learning Environments Research*, 25, 523–547. <https://doi.org/10.1007/s10984-021-09379-6>
- Ramírez, L. & Palacios-Espinosa, X. (2016), Stereotypes about Old Age, Social Support, Aging Anxiety and Evaluations of One's Own Health. *Journal of Social Issues*, 72, 47–68. <https://doi.org/10.1111/josi.12155>
- Randler, C., Vollmer, C., Wilhelm, D., Flessner, M., & Hummel, E. (2014). Attitudes towards the elderly among German adolescents. *Educational Gerontology*, 40(3), 230–238. <https://doi.org/10.1080/03601277.2013.802187>
- Read, M. A., Sugawara, A. I., & Brandt, J. A. (2016). Impact of space and color in the physical environment on preschool children's cooperative behavior. *Environment and Behavior*, 31(3), 413–428. <https://doi.org/10.1177/00139169921972173>
- Roberts, M. (2001). Off-task behavior in the classroom: Applying FBA and CBM. Retrieved from <http://www.nasponline.org/communications/spawareness/Off-Task%20Behavior.pdf>
- Robertson, D. A., King-Kallimanis, B. L., & Kenny, R. A. (2016). Negative perceptions of aging predict longitudinal decline in cognitive function. *Psychology and aging*, 31(1), 71–81. <https://doi.org/10.1037/pag0000061>
- Robinson, S., & Howatson-Jones, L. (2014). Children's views of older people. *Journal of Research in Childhood Education*, 28, 293–312. <https://doi.org/10.1080/02568543.2014.912995>
- Robinson, T., & Anderson, C. (2006). Older characters in children's animated television programs: A content analysis of their portrayal. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 50(2), 287–304. https://doi.org/10.1207/s15506878jobem5002_7
- Robinson, T., Callister, M., Magoffin, D., & Moore, J. (2007). The portrayal of older characters in Disney animated films. *Journal of Aging Studies*, 21(3), 203–213. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2006.10.001>
- Robinson, T., Zurcher, J., & Callahan, C. (2015). Youthful ideals of older adults: An analysis of children's drawings. *Educational Gerontology*, 41(6), 440–450. <https://doi.org/10.1080/03601277.2014.983372>
- Rodrigues, P. F., & Pandeirada, J. N. (2018). When visual stimulation of the surrounding environment affects children's cognitive performance. *Journal of Experimental Child Psychology*, 176, 140–149. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2018.07.014>
- Rosenwasser, S. M., McBride, P. A., Brantley, T. J., & Ginsburg, H. J. (1986). Children and aging: Attitudes, differentiation ability, and quantity and quality of contact. *The Journal of Genetic Psychology*, 147, 407–415. <https://doi.org/10.1080/00221325.1986.9914514>
- Rovner-Lev, G., & Elias, N. (2020). “We’ve got to get rid of her”: Representation of older adults on the preschool television show Grandpa in My Pocket. *Journal of Children and Media*, 14(2), 204–220. <https://doi.org/10.1080/17482798.2019.1688669>
- Rupp, D. E., Vodanovich, S. J., & Credé, M. (2005). The multidimensional nature of ageism: construct validity and group differences. *The Journal of social psychology*, 145(3), 335–362. <https://doi.org/10.3200/SOCP.145.3.335-362>

- Rust, T. B., & Kwong See, S. T. (2010). Beliefs about aging and Alzheimer's disease in three domains. *Canadian Journal on Aging*, 29, 567–575. <https://doi.org/10.1017/S0714980810000590>
- Ryan, E. B., Giles, H., Bartolucci, G., & Henwood, K. (1986). Psycholinguistic and social psychological components of communication by and with the elderly. *Language & Communication*, 6, 1–24. [https://doi.org/10.1016/0271-5309\(86\)90002-9](https://doi.org/10.1016/0271-5309(86)90002-9)
- Sacan, S., Adibelli, D., & Akyil, R. C. (2020). Old age from children's perspective. *Children and Youth Services Review*, 109, 104714. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104714>
- Samaras, G., Bonoti, F., & Christidou, V. (2012). Exploring children's perceptions of scientists through drawings and interviews. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 1541–1546. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.05.337>
- Sanefuji, W., Ohgami, H., & Hashiya, K. (2006). Preference for peers in infancy. *Infant behavior & development*, 29(4), 584–593. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2006.07.007>
- Schraw, G., & Richmond, A. S. (2022). Using visual displays to improve classroom thinking. *Educational Research: Theory and Practice*, 33(2), 80–102.
- Sciplino, C., Smith, P. K., Hurme, H., Rusek, M., & Bäckvik, P. (2010). Representations of grandparents in children's books in Britain, Italy, Greece, Finland, and Poland. *Journal of Intergenerational Relationships*, 8(3), 298–316. <https://doi.org/10.1080/15350770.2010.498760>
- Seefeldt, C. (1987). The effects of preschoolers' visits to a nursing home. *The Gerontologist*, 27, 228–232. <https://doi.org/10.1093/geront/27.2.228>
- Seefeldt, C., Jantz, R., Galper, A., & Serock, K. (1977). Children's attitudes toward the elderly: Educational implications. *Educational Gerontology*, 2, 301–310. <https://doi.org/10.1080/0360127770020308>
- Shutts, K. (2015). Young children's preferences: Gender, race, and social status. *Child Development Perspectives*, 9, 262–266. <https://doi.org/10.1111/cdep.12154>
- Sikes, P.J., Measor, L. & Woods, P. (1985). *Teacher careers: Crisis and continuities*. Lewes, England: Falmer Press.
- Slaughter-Defoe, D. T., Kuehne, V. S., & Straker, J. K. (1992). African-American, Anglo-American, and Anglo-Canadian grade 4 children's concepts of old people and of extended family. *International Journal of Aging and Human Development*, 35, 161–178. <https://doi.org/10.2190/WPCF-1YRQ-QKEH-FUQ4>
- Smith, B. J., & Yeager, A. (1999). Intergenerational communities: Where learning and interaction go hand-in-hand. *Child & Youth Services*, 20, 25–32.
- Stangor, C. (2015). The study of stereotyping, prejudice, and discrimination within social psychology: A quick history of theory and research. In *Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination* (pp. 3-27). Psychology Press.
- Steele, C. M. (1997). A threat in the air: How stereotypes shape intellectual identity and performance. *American Psychologist*, 52, 613–629. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.52.6.613>
- Stern-Ellran, K., Zilcha-Mano, S., Sebba, R., & Binnun, N. L. (2016). Disruptive effects of colorful vs. non-colorful play area on structured play—A pilot study with preschoolers. *Frontiers in Psychology*, 7, 1–9. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01661>
- Swift, H. J., Abrams, D., Lamont, R. A., & Drury, L. (2017). The risks of ageism model: How ageism and negative attitudes toward age can be a barrier to active aging. *Social Issues and Policy Review*, 11(1), 195–231. [doi:10.1111/sipr.12031](https://doi.org/10.1111/sipr.12031)

- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. *The Social Psychology of Intergroup Relations*, 33(47), 74.
- Tang, D. K. H., & Intai, R. (2018). Effectiveness of audio-visual aids in teaching lower secondary science in a rural secondary school. *Asia Pacific Journal of Educators and Education*, 32, 91–106. <https://doi.org/10.21315/apjee2017.32.7>
- Tarr, P. (2004). Consider the walls. *Young Children*, 59(3), 88-92.
- Tate Click, E. (1975). *Preschool children's perceptions of the aged*. [Master Thesis], Oklahoma State University.
- Thompson, S. D., & Raisor, J. M. (2013). Meeting the sensory needs of young children. *Young Children*, 68(2), 34–43.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2024). İstatistiklerle Yaşlılar, 2023. Retrieved from: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yaşlılar-2023-53710> , (Publication Date: 29.04.2024), Accessed: 25.07.2023.
- Twigg, J. (2004). The body, gender, and age: Feminist insights in social gerontology. *Journal of Aging Studies*, 18(1), 59–73. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2003.09.001>
- Twigg, D. & Garvis, S. (2010). Exploring Art in Early Childhood Education. *The International Journal of the Arts in Society* 5(2), 193–204. <https://doi.org/10.18848/1833-1866/CGP/v05i02/35830>
- Vauclair, C. M., Rodrigues, B. R., Marques, S., Esteves, C. S., Cunha, F., & Gerardo, F. (2018). Doddering but dear . . .even in the eyes of young children? Age stereotyping and prejudice in childhood and adolescence. *International Journal of Psychology*, 53(1), 63–70. <https://doi.org/10.1002/ijop.12430>
- Villar, F., & Fabà, J. (2012). Draw a Young and an Older Person: Schoolchildren's Images of Older People. *Educational Gerontology*, 38(12), 827–840. <https://doi.org/10.1080/03601277.2011.645445>
- Waxman, S. R. (2010). Names will never hurt me? Naming and the development of racial and gender categories in preschool-aged children. *European Journal of Social Psychology*, 40(4), 593-610. <https://doi.org/10.1002/ejsp.732>
- Weiss, D., & Kornadt, A. E. (2018). Age-stereotype internalization and dissociation: Contradictory processes or two sides of the same coin? *Current Directions in Psychological Science*, 27(6), 477–483. <https://doi.org/10.1177/0963721418777743>
- Westerhof, G. J., & Wurm, S. (2015). Longitudinal research on subjective aging, health, and longevity: Current evidence and new directions for research. *Annual Review of Gerontology and Geriatrics*, 35, 145–165. [doi:10.1891/0198-8794.35.145](https://doi.org/10.1891/0198-8794.35.145)
- Whitbourne, S. K., & Sneed, J. R. (2002). The paradox of well-being, identity processes, and stereotype threat: Ageism and its potential relationships to the self in later life. In T. D. Nelson (Ed.), *Ageism: Stereotyping and prejudice against older persons* (pp. 247–273). The MIT Press.
- Wise, R., & Onol, A. (2021). Intergenerational Relationships and Aging Anxiety among Emerging Adults in Turkey. *Journal of Intergenerational Relationships*, 19(2), 196–208. <https://doi.org/10.1080/15350770.2020.1730293>
- Wurm, S., Diehl, M., Kornadt, A. E., Westerhof, G. J. & Wahl, H. (2017). How do views on aging affect health outcomes in adulthood and late life?: explanations for an established connection. *Dev Rev* 46:27–43. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2017.08.002>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

- Yitzhaki, M., & Lazar, M. (2019, October). The image of elderly people as reflected in Israeli children's literature. Proceedings of the 48th annual conference of the international association of school librarianship and the 23rd international forum on research in school librarianship (pp. 1–4). *International Association of School Librarianship*. <https://doi.org/10.29173/iasl7438>
- Young, B., Hynes, W., & Hynes, M. (2021). Promoting engagement in active-learning classroom design, *Journal of Learning Spaces*, 10(3).
- Zandi, T., Mirle, J., & Jarvis, P. (1990). Children's attitudes toward elderly individuals: A comparison of two ethnic groups. *International Journal of Aging and Human Development*, 30, 161–174. <https://doi.org/10.2190/0WXF-HQ46-XM78-C3DN>
- Zurcher, J. D., & Robinson, T. (2018). From “Bibbid-bobbidi-boo” to scrooge: An update and comparative analysis of the portrayal of older characters in recent Disney animated films. *Journal of Children and Media*, 12(1), 1–15. <https://doi.org/10.1080/17482798.2017.1331176>

EKLER

Ek 1. Ölçek Kullanım İzni

Dear Dr. Lineweaver,
Thank you so much for sharing the questionnaires with me.

Sincerely,
Canan

On Fri, Mar 4, 2022 at 12:28 AM Lineweaver, Tara wrote:
Dear Canan, I am happy to share our questionnaires with you. We had a version we administered to children and a version we administered to their parents. I attached both questionnaires here. I welcome you to use or adapt them for your own research. I wish you the best with your study.

Best, Tara

From: Canan Aydogan
Sent: Thursday, March 03, 2022 6:20 AM
To: Lineweaver, Tara
Subject: Children's Older Adult Stereotypes Questionnaire

Dear Dr. Lineweaver,
I am a faculty member at Ondokuz Mayıs University in Turkey. I am planning to investigate primary school students' stereotypes of older adults. While searching the literature for measurement tools I have encountered your article titled "Children's stereotypes of older adults: Evaluating contributions of cognitive development and social learning ". Since you are the corresponding author of the article, I contact you first. Would you consider sharing the "Children's Older Adult Stereotypes Questionnaire" with me?

I am looking forward to hearing from you.

Sincerely,
Canan Avci

Ek 2. Etik Kurul İzin Belgesi

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
29.03.2023	3	2023-136

KARAR NO: 2023-136 Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Cansu TAŞDEMİR' in Dr. Öğr. Üyesi Canan AVCI danışmanlığında “Sınıfta Asılı Yaşlı Görsellerinin Çocukların Yaşlanmaya ve Yaşlılara Yönelik Algıları Üzerine Etkisi” isimli yüksek lisans tezi ve BAP projesine ilişkin anket, mülakat, gözlem, resim/çizim analizi ve ses kaydı analizi çalışmasını içeren 109343 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Cansu TAŞDEMİR' in Dr. Öğr. Üyesi Canan AVCI danışmanlığında “Sınıfta Asılı Yaşlı Görsellerinin Çocukların Yaşlanmaya ve Yaşlılara Yönelik Algıları Üzerine Etkisi” isimli yüksek lisans tezi ve BAP projesine ilişkin anket, mülakat, gözlem, resim/çizim analizi ve ses kaydı analizi çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

Ek 3. Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Uygulama İzin Belgesi

T.C.
SAMSUN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-67180656-605.01-79003344
Konu : Cansu TAŞDEMİR'in
Araştırma Uygulama İzni

23.06.2023

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi. a) Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21/01/2020 tarih ve 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünün 15.06.2023 tarih ve 2300025149 sayılı yazısı.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Temel Eğitim Eğitimi Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Cansu TAŞDEMİR'in ilçeniz Adnan Kahveci İlkokulu, Atakent Ortaokulu ve Fahrettin Ulusoy Anaokulu öğrencileri, ebeveynleri ve öğretmenlerine yönelik "Sınıfta Asılı Yaşlı Görsellerinin Çocukların Yaşlanmaya ve Yaşlılara Yönelik Algıları Üzerine Etkisi" konulu araştırma çalışması yapmak istediğine dair ilgi (b) yazı ve ekleri Müdürlüğümüz Araştırma ve Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiştir.

İlgi (a) genelge gereği sonuçları Müdürlüğümüz Ar-Ge Birimiyle paylaşılacak üzere uygun görülmüş olup, söz konusu çalışmanın komisyon kararı doğrultusunda uygulama sorularının çalışmayı yapan kişi tarafından raporlanarak denetimi İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri/Okul idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan gönüllülük esasına göre yapılmasının sağlanması hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Dr. Murat AĞAR
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek: Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)

Dağıtım:

Gereği :

Atakum Kaymakamlığına
(İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

Bilgi:

Ondokuz Mayıs Üniversitesine

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Atatürk Bulv. Hükümet Konağı İl Millî Eğitim Müdürlüğü
İlkadım/SAMSUN
Telefon No : 0 (362) 435 80 63
E-Posta: arge55@meb.gov.tr
Kop Adresi : meb@hs01.kep.tr

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için:
Unvan : Memur
Faks: 3624324854
İnternet Adresi: <http://samsun.meb.gov.tr>

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 7d9d-524d-36e8-9b14-d549 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 4. Veli Onam Formu

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “Sınıfta Asılı Yaşlı Görsellerinin Çocukların Yaşlanmaya ve Yaşlılara Yönelik Algıları Üzerine Etkisi” adıyla, 11/09/2023 – 31/12/2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Sınıf içerisinde asılı yaşlı görsellerinin çocukların yaşlanma ve yaşlılara yönelik algıları üzerindeki etkilerini incelemektir.

Araştırma Uygulaması: Resim Çizme/ Görüşme (Ses Kaydı) / Gözlem şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada ebeveyn ve çocuk cevaplarının, çocukların yaşlanma ve yaşlılara yönelik algılarının ön değerlendirmesi ve son değerlendirmesinin ve sınıf içi gözlemlerinin eşleştirilmesi adına ad-soyad bilgisi istenmektedir. Bilgiler ve cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Çalışmaya katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Cansu TAŞDEMİR

İletişim bilgileri :

*Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....’in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).*

.../.../.....

İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

Ek 5. Çocuk Poster Döngüleri Kodlama Sayfası

Çocuk ID Kodu:

Ebeveyn ID Kodu:

Öğretmen ID Kodu:

Yaş:

Okul ve Şube:

Cinsiyet:

Kodlar:

1 = Var, 0 = Yok olarak kodlanmıştır. 1 yazılı ifadeler çocuğun poster döngüleri esnasında konuşmaları içerisinde kullandığı ifadeleri temsil eder. Her poster döngüsü için ayrı kodlama gerçekleştirilmiştir.

Özellik	Kod	Özellik	Kod	Özellik	Kod
Cesur		Eğlenceli		Kilolu	
Aktif		Sinirli		Heyecanlı	
Sakin		Güçlü		Kendini Seven	
Zayıf-Güçsüz		Güvenilir		Birbirine Benzeyen	
Zengin		Bilgili		Çılgın	
Hasta		Rahat		Sakallı	
Yalnız		Değişik / Farklı		Şaşkın	
Mutlu		İyi		Hareket Kabiliyeti Kısıtlı	
Sağlıklı		Sosyal		Bilgisiz	
Dindar		Hızlı		Monoton	
Komik		Kırıksıklıkları Olan		Kural Tanımaz	
Fakir		Ölmeye Yakın		Korkutucu	
Sıkılmış-Sıkkın		Yetenekli		Süslü	
Yardıma Muhtaç		Enerjik		Çirkin	
Sevecen		Beyaz Saç		Normal	
Meraklı		Çok Yaşlı		Beceriksiz	
Üzgün		Az saç / Kellik		Kısıtlanan	
Yorgun		Hayvan Sever		Kötü	
Sıkıcı		Hobisi Olan		Bilişsel Olarak Yetersiz	
Çalışkan		Çalışan		Bilişsel Olarak İyi	
Güzel		Huzurlu		Az Yaşlı	

Deneyimli		Kontrolcü		Cinsiyet Rollerini Olan	
Duyuyu Kaybı Olan					

Toplam

___Olumlu

___Olumsuz

Ek 6. İşlevsel Tanımlar

Bu bölümde çocuklardan alınan kodların işlevsel tanımları yer almaktadır. Tanımların bir kısmını oluşturmada Danowski'nin (2011) tez çalışması referans alınmıştır.

Cesur: Korkusuz olan kişi

Aktif: Fiziksel güç gerektiren aktivitelerde yer alabilen kişi

Sakin: Kolay sinirlenmeyen ve dingin olan kişi

Zayıf-Güçsüz: Fiziksel ve duygusal olarak dayanıksız olan kişi

Zengin: Maddi imkanları fazla olan kişi

Hasta: Sağlık durumu kötü olan kişi

Duyu Kaybı Olan: Yaşlılığı bağlı olarak görme, işitme gibi duyuların işlevlerinde azalma ya da yok olma olan kişi

Yalnız: Arkadaşsız olmaktan dolayı üzüntü hisseden, izole olmuş, nadiren ziyaret edilen kişi

Mutlu: Memnuniyet veya sevinç gösteren kişi

Sağlıklı: Hasta olmayan, fiziksel ve psikolojik olarak iyi halde olan kişi

Dindar: İnançları olan ve ibadet eden kişi

Komik: Espirili olan veya bir anı komik hale getiren kişi

Fakir: Maddi imkanları yetersiz olan, parasız kişi

Sıkılmış-Sıkkın: Canı sıkılan, eğlenemeyen kişi

Yardıma Muhtaç: Diğerlerinin yardımı olmadan bir şeylerle başa çıkamayan kişi

Sevecen: Olumlu ilgi gösteren kişi

Meraklı: Başkalarının işlerine fazla ilgi duyan kişi

Üzgün: Mutsuzluk, keder veya hüznü gösteren kişi

Yorgun: Enerjisi olmayan, kolay bitkin hale gelen, bitkin kişi

Sıkıcı: İnsanların canını sıkı, birlikte eğlenilemeyen kişi

Çalışkan: Sorumluluklarını yerine getiren, çok çalışan kişi

Güzel: Etkileyici bir görüntüye sahip olan, bakımlı, hoş kişi

Deneyimli: Hayata dair yaşanmışlık ve tecrübeleri olan

Eğlenceli: Sıkıcı olmayan, keyifli vakit geçirilen kişi

Sinirli: Rahatsızlık duyan veya öfkeli olan kişi

Güçlü: Fiziksel ve duygusal olarak sağlam olan

Güvenilir: Güven veren, tehdit olarak görülmeyen kişi

Bilgili: Birçok konuda bilgi sahibi olan ve bilge kararlar veren kişi

Rahat: Halinden ve kendinden memnun olan, konforlu olan kişi

Değişik / Farklı: Geleneksel olmayan kişi, davranışları veya tepkileriyle "aşırıya kaçan" biri

İyi: Fiziksel, duygusal ve davranışsal olarak iyilik halinde olan kişi, kötü görünmeyen, hissetmeyen ve davranmayan kişi

Sosyal: İletişim halinde olduğu bir çevresi olan ve bu kişilerle ilgili olan, ziyaret eden ve edilen kişi

Hızlı: Normal bir hızdan daha yüksek hızda hareket eden kişi

Kırıklıkları Olan: Yüzünde ve cildinde çizgiler veya kırışıklıkları olan kişi

Ölmeye Yakın: Hayatının sonuna yaklaşmış, ölmek üzere olan kişi

Yetenekli: Çeşitli faaliyetleri ve alet, malzeme kullanımlarını ustalıkla yapabilen, bunları yapmaya yeterli olan kişi

Enerjik: Enerjisi yüksek, harekete geçmeye hazır olan kişi

Beyaz Saç: Saçlar gri veya beyaz rengindedir

Çok Yaşlı: Alışlagelmiş yaşlılık görüntüsünden daha yaşlı görünen kişi

Az saç / Kellik: Kişinin, saçsız olması veya saç kaybediyor olması

Hayvan Sever: Hayvanları seven ve onlarla ilgilenen, onlara zarar vermeyen, koruyan kişi

Hobisi Olan: Sevdiği uğraşları olan kişi

Çalışan: Bir mesleği olan ve aktif şekilde gerçekleştiren kişi

Huzurlu: Dingin bir ruh hali içerisinde olan kişi

Kontrolcü: İnsanları ve olayları kontrol eden kişi

Kilolu: Yaşı, boyu ve yapısı için normalin üzerinde bir ağırlıkta olan kişi

Heyecanlı: Bir şeyleri gerçekleştirmek için heyecan ve heves duyan kişi

Kendini Seven: Kendisini olduğu gibi kabullenen ve kendine karşı sevgi duyan kişi

Çılgın: Davranışları düzensiz veya alışılmadık olan kişi

Sakallı: Sakallara sahip olan kişi

Şaşkın: Olaylar ve durumlar karşısında şaşırın, hayret eden kişi

Hareket Kabiliyeti Kısıtlı: Normal bir hızdan daha yavaş hareket eden ve yaşlılık nedeni ile bazı eylemleri gerçekleştirirken kişi veya nesnelerin desteğine ihtiyaç duyabilen kişi

Bilgisiz: Bir konuda bilgi sahibi olmayan kişi

Monoton: Hayatı hep aynı eylemleri yapmakla geçen kişi

Kural Tanımaz: Topluluk kurallarına uymayan kişi

Korkutucu: Korku veren bir görüntüye sahip olan kişi

Süslü: Kendisini süsleyen, çok bakımlı kişi

Çirkin: Fiziksel olarak çekici olmayan kişi

Normal: Alışlagelmiş, geleneksel görünen kişi

Beceriksiz: Herhangi bir alet veya makineyi ya da teknolojik aletleri kullanmayan, oyun oynayamayan, araba süremeyen, sürekli çeşitli kazalar yapan ve hep dikkatli olması gereken kişi

Kısıtlanan: Toplum veya kişiler tarafından bazı eylemlerine izin verilmeyen, engellenen kişi

Kötü: Kasti olarak zarar veya acı veren—çok hoş olmayan

Bilişsel Olarak Yetersiz: Normal bilişsel faaliyetleri yerine getiremeyen ya da yerine getirmekte zorlanan, öğrenmekte zorlanan, unutan kişi

Bilişsel Olarak İyi: Normal bilişsel faaliyetleri kolaylıkları yerine getirebilen, öğrenebilen ve öğrenmeyi seven, zekâsı yüksek olan kişi

Az Yaşlı: Yetişkinler kadar hareket kapasitesine ve eylemlerine sahip olan, kendine bakma açısından yeterli olan ve bu açılardan yetişkinlere benzetilen yaşlı kişi

Cinsiyet Rollerini Olan: Toplum tarafından dayatılan çeşitli cinsiyet rollerini benimseyen ve uygulayan kişi

Ek 7. Kavramsal Kategoriler ve Boyutlar

Bu bölümde, araştırmada elde edilen nitel verilerin içerik analizi için oluşturulan kavramsal kategoriler ve boyutların tanımları yer almaktadır. Tanımlar, Levy ve arkadaşları (2004) tarafından geliştirilen kavramsal kategoriler ile Dünya Sağlık Örgütü (2023) tarafından geliştirilen “Sağlıklı Yaşlanma Modelinde” yer alan boyutlar ve göstergeler referans alınarak ve analiz sürecinde ortaya çıkan yeni kodlar eklenerek oluşturulmuştur:

Hareket Yeterliği: Kişinin vücudunu hareket ettirme kapasitesine denir. Hareket yeteneği, eklemlerin, kemiklerin, reflekslerin ve kas gücünün işlevleriyle tanımlanır. Koşabilme, yürüyebilme, eylemlerin hızı, yavaşlık, baston kullanma, araç kullanabilme gibi eylemleri içerir.

Fiziksel Aktivite: Vücut gücüyle (yardımcı bir cihazla veya cihazsız) ya da bir araçla yapılan her türlü fiziksel aktifliği ifade eder. Hareketlilik, eğlence için yürümek, egzersiz ve spor yapmak, bisiklet sürmek, yüzme, basketbol oynama gibi aktiviteleri içerir.

Fiziksel Sağlık: Kişinin genel fizyolojik sağlık durumunu ve duyuşal sinir sisteminin uyarıcılara yanıt verme kapasitesini ifade eder. Ağrılar yaşama, iskelet sistemi bütünlüğü, hasta olma gibi durumları ve görme, işitme, tatma, koku alma ve hissetme gibi duyuşların işlevlerini içerir.

Temel İhtiyaçlar ve Bağımsızlık: Yeterli bir yaşam standardını sağlamak için mevcut olan ihtiyaçları giderme ve gelecekteki ihtiyaçlarını yönetme ve karşılama yeteneğidir. Kişinin, barınma, beslenme, giyinme, kişisel bakım, ev işleri ve diğer bakım hizmetlerini karşılayabilmesini içerir.

Fiziksel Görünüş: Kişinin dış görünüşünü ifade eder. Güzellik, çirkinlik, saç rengi, boy, kelliğ gibi fiziksel özellikleri kapsar.

Kişilik Özellikleri: Kişinin sahip olduğı karakteristik özellikleri kapsar. Mizaç ve huya ilişkin duyuşsal, komik, dindar, meraklı, huysuz gibi tüm çeşitli özellikleri içerir.

Bilişsel Yeterlik: bilgi edinme ve kullanmaya devam etme, sorun çözme, kişisel gelişim sağlama ve seçim yapabilme, yön bulma, dikkati sürdürme ve değiştirme, hafıza, dil, hesaplama, düşünme gibi bir dizi zihinsel işlevi yerine

getirme kapasitesini ifade eder; bu işlevler karar verme, soyut düşünme, plan yapma ve uygulama, hangi davranışların hangi durumlarda uygun olduğunu belirleme gibi daha yüksek düzey bilişsel işlevleri de kapsar.

Psikolojik Sağlık: Kişinin ruhsal sağlığı ve duygusal durumları ile ilgilidir. Kaygılı olma, üzgün olma, mutlu olma, duygu durumunun değişken olması gibi durumları içerir.

Sosyal İlişkiler: Kişinin yeni ilişkiler kurma ve sosyal açıdan uygun davranma durumlarını; aile üyeleri ile olan ilişkilerini, yakın ilişkilerini, arkadaşlar, komşular, meslektaşlar, hayvanlar ve tanıdıklarla olan her türlü sosyal ilişkilerini ifade eder.

Teknolojiye Yakınlık: Kişinin teknolojik aletleri tanıma ve kullanabilme becerilerini içerir. Bilgisayar, tablet, telefon, oyun konsolları gibi teknolojik aletlerin kişi tarafından tanınması, benimsenmesi ve kolaylıkla kullanılabilmesi gibi durumları ifade eder.

Ekonomik Refah ve Çalışma: Kişinin finansal durumunu ve çalışma hayatını ifade eder. Zengin olma, fakir olma, alım gücü, çalışıyor olma, emekli olma gibi durumları içerir.

Yaşama İsteği ve Ölüm Bağlamı: Kişinin yaşama isteği ve hevesi ile ölüme yakınlığını ifade eder. Hayat dolu olma, ölmeye yaklaşma, yakınlarını kaybetme gibi durumları kapsar.

Ev ve Konaklama: Kişinin yaşam alanını ve çevresini içerir. Huzurevinde, bodrum katında, yeni evde, yazlıkta yaşanması gibi durumları ifade eder.

ÖZ GEÇMİŞ

Cansu TAŞDEMİR, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. Lisans eğitiminin üçüncü yılını Erasmus+ öğrenim hareketliliği kapsamında Çekya Liberec Teknik Üniversitesi'nde Eğitim Bilimleri bölümünde tamamladı. 2022 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Sınıf Eğitimi Yüksek Lisans programına girdi. 2023 yılında İstanbul Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Programına başladı. 2024 yılında Erasmus+ kapsamında Brüksel'de Avrupa Birliği müşterek ofisi olan AGE Platform Europe'a FutuRes Projesi'nde araştırmacı olarak kabul aldı. Mezuniyetinden bu yana çeşitli okul ve kurumlarda okul öncesi öğretmeni, drama eğitmeni ve araştırmacı olarak görev yapmış olan Cansu TAŞDEMİR, iyi derecede İngilizce, başlangıç düzeyinde Çekçe, Rusça, Flamanca ve Almanca bilmektedir.

İletişim Bilgileri

ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0002-3940-178X>

Yayınlar:

1. Taşdemir, C., & Yazıcı, D. N. (2024). Examining the Practices of Preschool Teachers for the Engagement of Children with Autism. *International Journal of Disability, Development and Education*, 1-13.
2. Taşdemir, C., & Avcı, C. (2024). The Impact of Positive Portrayals of Older Adults on Children's Stereotypes. *Education International Conference 2024*. Prague, Czech Republic.
3. Bastianelli, E., Gheno, I., Kocejko, M., Perek-Białas, J., & Taşdemir, C. (2024). Overcoming ageism through education, intergenerational exchange, and law and policies: facts and guidelines. *The FutuRes Project (European Union's Horizon 2022 Research)*. (Basımda).